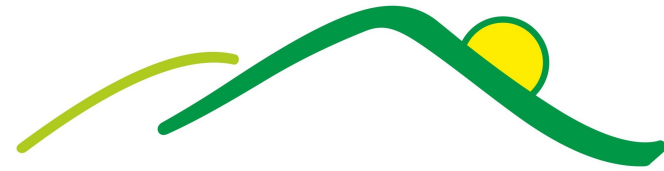

Załącznik nr 1 do uchwały nr
504/2023
Zarządu Stowarzyszenia Lokalna
Grupa Działania Spisz-Podhale
z dnia 17.11.2023 r.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Spisz-Podhale

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność objęta Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

Obszar gmin:
Bukowina Tatrzańska, Łapsze Niżne, Nowy Targ

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”,
Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
LSR współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach działania „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER”
poddziałanie „Wsparcie przygotowawcze” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 - 2020

Opracowanie: Grudzień 2015,
Aktualizacja 16 : Listopad 2023 r.

Spis treści

I.	Charakterystyka LGD.....	3
II.	Partycypacyjny charakter LSR.....	8
III.	Diagnoza – opis obszaru i ludności.....	11
1.	Uwarunkowania przestrzenne i przyrodnicze.....	11
2.	Charakterystyka demograficzna.....	13
3.	Charakterystyka gospodarki, przedsiębiorczości i sektora społecznego.....	15
4.	Charakterystyka rynku pracy – zatrudnienie i bezrobocie.....	17
5.	Opieka społeczna.....	19
6.	Dostęp do infrastruktury publicznej i komunalnej.....	19
7.	Potencjał turystyczny.....	20
IV.	Analiza SWOT.....	24
V.	Cele i wskaźniki.....	27
VI.	Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru.....	48
VII.	Plan działania.....	50
VIII.	Budżet LSR.....	51
IX.	Plan komunikacji.....	52
X.	Zintegrowanie.....	54
XI.	Monitoring i ewaluacja.....	57
XII.	Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko.....	59
	Spis rysunków.....	60
	Spis tabel.....	60
	Spis wykresów.....	60
	Spis załączników.....	60
	Bibliografia.....	61
	Załączniki.....	62

I. Charakterystyka LGD

Forma prawna

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania (LGD) Spisz-Podhale z siedzibą w Nowym Targu jest stowarzyszeniem posiadającym osobowość prawną, wpisanym do KRS dnia 15 grudnia 2005 roku pod numerem 0000247281. Działa na podstawie przepisów:

- ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2015r. poz. 1393);
- ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2015 r. poz. 378);
- rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013);
- Statutu LGD Spisz-Podhale przyjętego Uchwałą nr II/3/2015/NWZC Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków z dnia 28 października 2015 roku.

Nadzór nad działalnością Stowarzyszenia sprawuje Marszałek Województwa Małopolskiego.

Obszar objęty LSR

LGD Spisz-Podhale skupia przedstawicieli władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców z terenu trzech gmin wiejskich należących administracyjnie do województwa małopolskiego. Są to gminy: Łapsze Niżne i Nowy Targ (powiat nowotarski) oraz Bukowina Tatrzańska (powiat tatrzański). Żadna z trzech wymienionych gmin nie jest członkiem innych Lokalnych Grup Działania, ani podmiotem (partnerem), który zobowiązał się do współpracy w zakresie realizacji LSR z innymi LGD.

Według stanu na dzień 31.12.2013 roku, zgodnie z danymi opublikowanymi przez Główny Urząd Statystyczny¹, powierzchnia obszaru objętego LSR wynosiła 466 km² (tabela 1).

Tabela 1 Podstawowe dane na temat obszaru LGD Spisz-Podhale w 2013 roku

Nazwa gminy	Typ gminy	Identyfikator gminy	Liczba ludności	Powierzchnia (km ²)
Bukowina Tatrzańska	wiejska	121703 2	13 070	132
Łapsze Niżne	wiejska	121108 2	9 182	126
Nowy Targ	wiejska	121109 2	23 458	208
Razem LGD			45 710	466

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Region Spisza i Podhala stanowi spójną całość i niewątpliwie odróżnia się od innych regionów ze względu na ogromne walory przyrodnicze, ciekawą historię, bogatą kulturę i wciąż żywe tradycje, święta i obyczaje kultywowane tylko tutaj. Biorąc pod uwagę uwarunkowania przestrzenne, przyrodnicze, kulturowe i historyczne analizowany obszar charakteryzuje się wysokim stopniem spójności i wykazuje wiele podobieństw. W kontekście przestrzennym obszar działania LGD stanowi spójną pod względem administracyjnym strukturę złożoną z trzech sąsiadujących ze sobą gmin wiejskich, pozostających w jednym obrysie (rysunek 1).

¹Strona internetowa Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl.

Rysunek 1. Obszar działania LGD Spisz-Podhale

Źródło: Opracowanie własne

Potencjał i doświadczenie LGD

Proces tworzenia partnerstwa: Lokalna Grupa Działania w ramach schematu I Pilotażowego Programu Leader+ została powołana jako Stowarzyszenie Rozwoju Spisza i Okolicy dnia 15 grudnia 2005 roku na spotkaniu Komitetu Założycielskiego i tego samego dnia zarejestrowana w KRS.

Już wcześniej na terenie polskiego Spisza i w jego najbliższych okolicach podejmowane były inicjatywy zmierzające do realizowania wspólnych działań w różnych obszarach życia gospodarczego i społecznego. Przed powstaniem LGD na analizowanym terenie funkcjonowały już liczne organizacje, które jednak prowadząc działalność w swoich zakresach tematycznych, nie wyczerpywały istniejących potrzeb w zakresie współpracy lokalnych społeczności. W związku z tym już w 2004 roku wśród aktywnych społecznie miejscowych liderów zrodziła się idea utworzenia podmiotu prawnego działającego w zakresie promowania aktywności społecznej i wspierania rozwoju opartego na lokalnych zasobach. Miejscowi działacze uznali, że realizacja Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich doskonale wpłynie na aktywizację miejscowej społeczności do wspólnego działania i przyczyni się do integrowania środowisk lokalnych, które poprzez swoją pracę będą mogły poprawiać sytuację w swoim otoczeniu i rozwiązywać z powodzeniem istniejące problemy. W związku z tym zorganizowano liczne spotkania informacyjne z mieszkańcami spisko-podhalańskich miejscowości, na których wyłoniła się grupa aktywnych mieszkańców z trzech sąsiadujących gmin jako Komitet Założycielski.

Jako podstawowe etapy procesu budowania partnerstwa można wskazać:

1. Powołanie LGD – Stowarzyszenie Rozwoju Spisza i Okolicy i opracowanie Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Pilotażowego Programu Leader +, Schemat I.
2. Realizacja Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Pilotażowego Programu Leader +”, Schemat II.
3. Dostosowanie struktury Stowarzyszenia do wymogów i kryteriów dostępu osi 4 w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007–2013.
4. Opracowanie i realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia Rozwoju Spisza i Okolicy.
5. Zmiana nazwy i siedziby Stowarzyszenia – ze Stowarzyszenia Rozwoju Spisza i Okolicy z siedzibą w Łapszach Niżnych na Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Spisz-Podhale z siedzibą w Nowym Targu.

Doświadczenie

W ramach I i II Schematu PPL+ LGD zrealizowała liczne zadania, m.in.:

- szkolenia dla mieszkańców gmin objętych działaniem Stowarzyszenia (z zakresu podnoszenia jakości świadczonych usług turystycznych, ekologii i ochrony środowiska, podstawowy kurs języka angielskiego dla potrzeb obsługi ruchu turystycznego);
- ekspertyzy i badania w zakresie wytyczania szlaków, tras i ścieżek rowerowych;

- promocja regionu, Stowarzyszenia i Leader+ (wkładki w regionalnej prasie, projekt i wykonanie tablic promujących atrakcje turystyczne na obszarze objętym ZSROW, udział członków LGD w szkoleniach z zakresu zarządzania finansami, zarządzania projektami i organizacji konkursów grantowych przez LGD, z zakresu zarządzania ZSROW, udział członków LGD w spotkaniach, seminariach i konferencjach, wykonanie portalu Spisza);
- publikacje, konkursy, imprezy kulturalne.

Na podstawie *Umowy o warunkach i sposobie realizacji lokalnej strategii rozwoju* zawartej pomiędzy LGD Stowarzyszenie Rozwoju Spisza i Okolicy oraz Samorządem Województwa Małopolskiego dnia 14 lipca 2009 roku oraz aneksów do tej umowy w kolejnym okresie LGD wdrażała Lokalną Strategię Rozwoju w ramach PROW 2007–2013. Dokument został tak skonstruowany, aby realizowane na jego podstawie przedsięwzięcia przyczyniły się do osiągnięcia 4 celów ogólnych i 6 celów szczegółowych. Całkowity budżet LGD w ramach osi 4 Leader wynosił 6 425 568,00 zł, przy czym kwota przeznaczona na działanie „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” to 5 036 256,00 zł. W okresie od 14 lipca 2009 roku do 30 kwietnia 2015 roku Stowarzyszenie Rozwoju Spisza i Okolicy przeprowadziło łącznie 19 naborów wniosków na operacje w ramach *Małych projektów, Odnowy i rozwoju wsi, Różnicowania w kierunku działalności nierolniczej oraz Tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw*. Ze 184 złożonych wniosków organ decyzyjny wybrał do dofinansowania w sumie 149.

Zgodnie z *Raportem ewaluacyjnym z realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2009–2015 dla Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie Rozwoju Spisza i Okolicy* wysokość wykorzystanych przez beneficjentów środków (wnioski rozliczone i w realizacji) na dzień 30 kwietnia 2015 roku wynosiły 96,49% dostępnej alokacji. Wysokość środków wykorzystanych wynosiła 4 859 428,26 zł, w tym: 3 876 150,76 – środki zrefundowane (blisko 77% dostępnej alokacji), 983 277,50 zł – kwota podpisanych, ale jeszcze nie rozliczonych na tamten moment umów (19,52% dostępnej alokacji na działanie). Pozostałe 3,51% środków przyznanych na działanie pozostała niewykorzystana.

Natomiast według danych Urzędu Marszałkowskiego – stan na 13 października 2015 roku, LGD wykorzystwała: 98,66% środków w ramach *Małych Projektów*, co daje jej 4 miejsce w Małopolsce; 96,58% w ramach projektów współpracy, co daje jej 4 miejsce w Małopolsce. Analizując wykorzystanie środków w ramach działania *Odnowa i rozwój wsi* LGD uplasowało się w pierwszej dziewiątce małopolskich grup działania.

Od początku swej działalności LGD bierze czynny udział w życiu społecznym regionu realizując liczne projekty na obszarze swojego działania, ponadto Zarząd LGD i aktywni jej działacze uczestniczą w szkoleniach w całej Polsce poszerzając swoją wiedzę i nawiązując nowe kontakty. Podczas poszczególnych etapów budowania partnerstwa LGD cały czas przeprowadza akcje promocyjne mające na celu rozpowszechnianie wiedzy o działaniach Stowarzyszenia i zachęcenie miejscowej społeczności m.in. do uczestnictwa: w podejmowanych inicjatywach, realizacji projektów, włączania się do wspólnego działania na rzecz regionu.

Potencjał ludzki

W związku z faktem, iż LGD Spisz-Podhale uczestniczyła we wszystkich edycjach podejścia Leader, zarówno kadra, jak i członkowie LGD posiadają niezbędne doświadczenie oraz wiedzę w zakresie odpowiedniego zarządzania oraz realizacji operacji w ramach LSR.

Łącznie w biurze LGD zatrudnionych jest trzech pracowników na umowę o pracę oraz jeden w ramach umowy zlecenie – każdy z nich jest przygotowany do wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych, a więc również LSR. Na stanowiskach tych szczegółowy zakres zadań określa Regulamin Pracy Biura oraz opis stanowisk, stanowiący załącznik nr 16 do Wniosku o wybór LSR. Wiedza i udokumentowane doświadczenie poszczególnych pracowników, adekwatne do zakresu obowiązków, wynika zarówno z odbytych szkoleń teoretycznych, jak również z zaangażowania w dotychczasowe działania prowadzone przez LGD. Kierownik biura LGD posiada m.in. doświadczenie związane z realizacją, opracowywaniem zmian i aktualizacją LSR w ramach PROW 2007–2013 oraz odbyte liczne szkolenia z zakresu tworzenia i wdrażania LSR. Osoba ta koordynowała również realizację projektu w ramach Programu Współpracy Transgranicznej. Kolejny pracownik biura zatrudniony był dotychczas do realizacji projektu realizowanego w ramach schematu II Pilotażowego Programu Leader+, następnie jako referent ds. administracyjno-gospodarczych w ramach osi 4 Leader objętego PROW 2007–2013, a obecnie jako specjalista ds. kadr i aktywizacji. Pracownik ten posiada udokumentowane doświadczenie w procesie opracowywania i aktualizacji LSR w okresie 2007–2013 oraz jej późniejszego wdrażania, a także ukończył w tym zakresie liczne szkolenia potwierdzone dyplomami, bądź zaświadczeniami. Także osoba pracująca jako główna księgowa brała aktywny udział w procesie budowy i późniejszej aktualizacji LSR w poprzednim okresie programowania, a wcześniej również realizowała projekt w ramach schematu II

Pilotażowego Programu Leader+. W biurze zatrudniony jest również Prezes LGD, który brał udział w szkoleniach i konferencjach organizowanych przez Małopolską Sieć LGD, a także szkoleniach dotyczących roli LGD oraz opracowywania i wdrażania LSR. Uczestniczył on również w budowie LSR w ramach osi 4 Leader PROW na lata 2007–2013.

Kompetencje jakie są wymagane na konkretnych stanowiskach zarówno w organie decyzyjnym, jak i Zarządzie oraz Biurze LGD zostały wskazane w poszczególnych regulaminach, tj. Regulaminie Pracy Rady, Regulaminie Zarządu, a także Regulaminie Pracy Biura.

Dla pracowników biura, jak również dla członków organu decyzyjnego przewidziano w okresie realizacji LSR dodatkowe szkolenia w celu dalszego podnoszenia ich wiedzy i kompetencji, a także szczegółowego zapoznania z zapisami strategii i dokumentów programowych oraz wynikającymi z nich obowiązkami. Informacje dotyczące zakresu, uczestników, budżetu i terminu realizacji poszczególnych szkoleń zawiera opracowany przez LGD Plan szkoleń, stanowiący załącznik nr 14 do wniosku o wybór LSR. Efektywność udzielonego przez pracowników doradztwa będzie prowadzona przede wszystkim za pośrednictwem ankiety badającej satysfakcję w sytuacji doradztwa bezpośredniego w biurze LGD.

Struktura LGD, reprezentatywność:

Na podstawie przepisów art. 32 ust. 2 lit. b rozporządzenia 1303/2013 w skład LGD Spisz-Podhale wchodzi przedstawiciele władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców. Strukturę Stowarzyszenia tworzą: Walne Zebranie Członków, Zarząd, Rada oraz Komisja Rewizyjna.

Członkami Stowarzyszenia są osoby fizyczne i osoby prawne zamieszkujące lub mające siedzibę na obszarze jednej z gmin LGD. Członkiem Stowarzyszenia może być osoba nie będąca mieszkańcem obszaru LSR ale wykazująca dowolne powiązania ekonomiczno – społeczno – kulturowe z obszarem LSR. Zgodnie ze Statutem członkowie dzielą się na: zwyczajnych, wspierających i honorowych. Według stanu na dzień 31.03.2017 r. w strukturze partnerstwa Spisz-Podhale znajduje się 105 członków zwyczajnych, w tym: 5 reprezentujących władze publiczne (4,76%), 7 przedstawicieli lokalnych partnerów społecznych (6,67%), 40 przedstawicieli lokalnych partnerów gospodarczych (38,09%) oraz 52 mieszkańców (49,52%). Znaczący jest udział reprezentantów sektora gospodarczego, co odzwierciedla charakter i ukierunkowanie LSR, której jednym z najważniejszych celów jest tworzenie nowych miejsc pracy.

Organ decyzyjny, rozwiązania stosowane w procesie decyzyjnym:

Organem decyzyjnym LGD jest Rada, do której wyłącznych kompetencji należy:

- wybór operacji w rozumieniu art. 2 pkt 9 rozporządzenia 1303/2013, które mają być realizowane w ramach LSR,
- ustalenie kwoty wsparcia.

W myśl art. 32 ust. 2 lit. b wspomnianego rozporządzenia, w składzie Rady podczas podejmowania decyzji ani władze publiczne – określone zgodnie z przepisami krajowymi – ani żadna z grup interesu nie posiada więcej niż 49% praw głosu, co zostało zagwarantowane uregulowaniami zawartymi w Regulaminie Pracy Rady oraz w Statucie. Ponadto zgodnie z art. 34 ust. 3 lit. b, co najmniej 50% głosów w decyzjach dotyczących wyboru pochodzi od partnerów niebędących instytucjami publicznymi. Podstawowym narzędziem weryfikującym parytety podczas wyboru operacji jest deklaracja bezstronności.

Rada LGD w procesie decyzyjnym stosuje rozwiązania gwarantujące:

- zachowanie określonego parytetu poszczególnych sektorów przy ocenie i wyborze operacji,
- bezstronność w podejmowaniu decyzji poprzez składanie w toku procedury oceny i wyboru operacji tzw. Deklaracji bezstronności i poufności,
- jawność procesu wyboru poprzez udostępnianie procedur i protokołów z posiedzeń Rady do wiadomości publicznej,
- uwzględnienie sytuacji szczególnych, które mogą zaistnieć w procesie wyboru i oceny operacji oraz określenie sposobu ich rozwiązania,
- możliwość odwołania się wnioskodawcy od niekorzystnych dla nich decyzji Rady,
- wybór najlepszych operacji w największym stopniu uwzględniających potrzeby grup szczególnie istotnych i grup defaworyzowanych poprzez zastosowanie odpowiednich kryteriów wyboru operacji.

Rada LGD liczy 12 członków, w tym 3 członków reprezentuje sektor publiczny (25%), 3 członków reprezentuje sektor gospodarczy (25%), 3 członków jest przedstawicielami sektora społecznego, (25%), 3 członków to mieszkańcy obszaru objętego LSR (25%).

Osoby będące członkami Rady dysponują odpowiednim doświadczeniem i wiedzą, aby móc pełnić powierzoną funkcję oraz zarządzać procesami rozwoju na poziomie lokalnym. Szczegółowe uregulowania

dotyczące liczebności, składu, zasad powoływania i odwoływania oraz podziału kompetencji w ramach organu decyzyjnego zawarte są w Regulaminie Pracy Rady.

Zgodnie z Regulaminem Rady, Zarząd LGD prowadzi rejestr interesów członków Rady. Jest to dokument zawierający informacje na temat zajmowanych stanowisk, pełnionych funkcji, prowadzonej działalności zawodowej/ gospodarczej/ społecznej i innej przez poszczególnych członków Rady, pozwalające na identyfikację faktu i charakteru ich powiązań z wnioskodawcami/ poszczególnymi operacjami.

Zasady funkcjonowania LGD, dokumenty regulujące funkcjonowanie:

Podstawowe dokumenty wewnętrzne regulujące działania LGD to Statut oraz Regulaminy Pracy: Zarządu, Rady, Komisji Rewizyjnej i Regulamin Organizacyjny Biura LGD. Zestawienie kwestii poruszanych przez te dokumenty wraz z opisem sposobu ich uchwalania i zmiany zawiera tabela 2.

Tabela 2 Dokumenty wewnętrzne regulujące działanie LGD

Lp.	Nazwa dokumentu	Regulowane kwestie	Sposób uchwalania i zmiany
1.	Statut Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Spisz-Podhale	<ul style="list-style-type: none"> - wskazanie organu nadzoru; - zasady działania, w tym cele statutowe i sposoby ich realizacji; - określenie zasad nabywania i utraty członkostwa w LGD; - charakterystyka poszczególnych organów, w tym: ich składu, kompetencji, sposobu pracy i podejmowania uchwał oraz zasad nabywania i utraty mandatu; - w odniesieniu do organu decyzyjnego uregulowania dotyczące zachowania bezstronności członków podczas wyboru operacji. 	Uchwała Walnego Zebrania Członków
2.	Regulamin Pracy Rady	<ul style="list-style-type: none"> - skład i zasady reprezentatywności; - zasady nabywania i utraty mandatu; - kompetencje organu decyzyjnego; - szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego; - rozwiązania dotyczące wyłączenia członka organu z oceny operacji; - zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego; - zasady wynagradzania członków organu decyzyjnego. 	Uchwała Walnego Zebrania Członków
3.	Regulamin Pracy Zarządu	<ul style="list-style-type: none"> - skład i zasady reprezentatywności; - zasady nabywania i utraty mandatu; - kompetencje Zarządu; - sposób pracy i podejmowania uchwał. 	Uchwała Walnego Zebrania Członków
4.	Regulamin Pracy Komisji Rewizyjnej	<ul style="list-style-type: none"> - skład i zasady reprezentatywności; - zasady nabywania i utraty mandatu; - kompetencje Komisji Rewizyjnej; - sposób pracy i podejmowania uchwał. 	Uchwała Walnego Zebrania Członków
5.	Regulamin Organizacyjny Biura	<ul style="list-style-type: none"> - zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników; - opis stanowisk wraz z wymaganymi kwalifikacjami obowiązującymi na każdym stanowisku; - uprawnienia kierownika biura; - zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD, uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych; 	Uchwała Zarządu LGD

		- realizacja działań w zakresie animacji lokalnej i współpracy przewidzianych w Planie komunikacji stanowiącym załącznik do Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność; - opis metod oceny efektywności świadczonego przez pracowników biura doradztwa.	
--	--	---	--

Źródło: Opracowanie własne

II. Partycypacyjny charakter LSR

W proces opracowywania LSR włączyli się aktywnie przedstawiciele lokalnej społeczności z obszaru LGD Spisz-Podhale. Zadbano o to, aby na każdym etapie prac zapewnić jak najszerszą partycypację różnych środowisk i grup społecznych, również tych istotnych z punktu widzenia realizacji LSR. Proces opracowywania dokumentu obejmował 5 kluczowych etapów: Etap I – opracowanie diagnozy i analizy SWOT, Etap II – określenie celów i wskaźników oraz opracowanie planu działania, Etap III – opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenie kryteriów wyboru, Etap IV – opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji oraz Etap V – przygotowanie planu komunikacji.

Podczas wymienionych kluczowych etapów prac nad dokumentem wykorzystano łącznie osiem różnych metod partycypacji, w tym: spotkania gminne, wywiady z przedstawicielami wybranych grup społecznych, badania ankietowe, konsultacje on-line, dyżury pracownika w każdej gminie, formularze zgłaszania uwag, fiszkę projektową wraz z konsultacją z autorami fiszek oraz wywiad z Zespołem ds. LSR. Na każdym kluczowym etapie zastosowano co najmniej cztery partycypacyjne metody konsultacji, które prezentuje tabela 3.

Tabela 3 Metody partycypacji zastosowane na kluczowych etapach prac nad LSR

Nazwa	Etap I Diagnoza i analiza SWOT	Etap II Określenie celów i wskaźników oraz opracowanie planu działania	Etap III Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów	Etap IV Opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji	Etap V Przygotowanie planu komunikacji
Spotkania gminne	X	X			
Wywiad grupowy		X	X	X	
Wywiad z Zespołem ds. LSR					X
Badanie ankietowe	X	X			X
Dyżur pracownika on-line	X	X	X	X	X
Fiszka projektowa oraz konsultacje z autorami		X			
Formularz zgłaszania uwag	X	X	X	X	X
Dyżur pracownika w każdej gminie			X	X	X

Źródło: Opracowanie własne

Autorami niniejszej Strategii są więc wszyscy uczestnicy różnorodnych form konsultacji społecznych prowadzonych podczas całego procesu opracowywania LSR. Ostateczny kształt dokumentu został natomiast przygotowany przez członków Zespołu ds. LSR. Do uczestnictwa w pracach Zespołu zostały zaproszone za pośrednictwem strony internetowej wszystkie osoby zainteresowane rozwojem obszaru LGD Spisz-Podhale.

Podstawę do prac nad sformułowaniem celów realizacji dokumentu stanowi wiarygodna i rzetelna diagnoza, opisująca te obszary, na które mogą mieć wpływ działania LGD oraz powiązana z nią analiza SWOT. Opracowanie tej części LSR stanowiło I etap prac, podczas którego aktywnie włączono w prace lokalną społeczność. W dniu 23 września 2015 roku zorganizowano kolejno w gminach: Bukowina Tatrzańska, Łapsze Niżne oraz Nowy Targ spotkania gminne. Poprzez ogłoszenia m.in. na stronie internetowej www.spisz.org zaproszono do włączenia się w proces budowy Strategii mieszkańców

poszczególnych gmin, lokalnych liderów, przedstawicieli JST, ośrodków kultury, KGW, OSP, stowarzyszeń, lokalnych przedsiębiorców, regionalistów i innych zainteresowanych realizacją działań nakierowanych na rozwój obszarów wiejskich.

W spotkaniach wzięły udział łącznie 83 osoby, będące przedstawicielami sektorów społecznego, gospodarczego i publicznego oraz mieszkańców. W trakcie warsztatów uczestnicy konsultacji określali mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia. Tej samej tematyki dotyczyło również badanie ankietowe zrealizowane podczas prac nad I etapem LSR, podczas którego swoją opinię wyraziło łącznie 81 osób. Ponadto szeroką partycypację ogółu społeczeństwa zapewniono poprzez udostępnienie możliwości konsultacji on-line (w czasie rzeczywistym) z pracownikiem biura LGD. Dzięki profilowi na portalu społecznościowym Facebook oraz usłudze Gadu-Gadu w dni robocze w godzinach od 9 do 14 wszyscy zainteresowani mogli zadawać pytania oraz wyrażać swoje opinie w kwestiach dotyczących powstającej Strategii oraz działalności LGD.

Analizę SWOT wypracowaną podczas spotkań gminnych, z uwzględnieniem kwestii, jakie poruszano podczas konsultacji on-line, wyników badań ankietowych oraz danych statystycznych wykorzystanych w diagnozie obszaru umieszczono następnie na stronie internetowej LGD wraz ze specjalnie opracowanym formularzem zgłaszania uwag, aby każda chętna i zaangażowana w prace nad kształtem dokumentu osoba, mogła wnieść swoje uwagi do opracowanego materiału. Wszystkie otrzymane uwagi, które zostały wniesione zgodnie z zasadami opisanymi w formularzu, zostały poddane analizie i w razie konieczności uwzględnione w końcowej wersji opracowania.

W trakcie wspomnianych wyżej spotkań gminnych uczestnicy wskazywali również główne problemy występujące na obszarze LGD oraz określali cele do osiągnięcia w założonej perspektywie czasowej, co stanowi II kluczowy etap prac nad LSR. W dniu 19 października 2015 r. w miejscowości Nowa Biała w Gminie Nowy Targ przeprowadzono natomiast wywiady z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorców oraz organizacji pozarządowych. Łącznie było to 36 osób. Podczas wywiadów zapoznano przedstawicieli poszczególnych grup z pierwszymi założeniami matrycy celów, opracowanej na podstawie wyników konsultacji z I etapu prac, dyskutowano ponadto na temat wskaźników realizacji LSR oraz planu działania. Przy opracowywaniu matrycy korzystano także z wniosków płynących z *Raportu ewaluacyjnego z realizacji LSR na lata 2009–2015*, dotyczących sposobu podziału dostępnych środków pomiędzy różne grupy beneficjentów, a także trafnego doboru wartości wskaźników w stosunku do potrzeb lokalnej społeczności. Tego samego dnia odbyły się konsultacje z autorami fiszek projektowych. Fiszki stanowiły propozycje projektów do realizacji na obszarze LGD. Odpowiedni formularz został udostępniony na stronie internetowej oraz można było pobrać go bezpośrednio w biurze LGD. Po przeprowadzeniu konsultacji z autorami wybranych projektów i zaakceptowaniu pomysłu na projekt przez Zespół ds. LSR, zostały one uwzględnione przy konstruowaniu dokumentu.

Na tym etapie przeprowadzono również kolejne badanie ankietowe, podczas którego respondentów pytano o przewidywane efekty wdrażania Strategii oraz najważniejsze rezultaty działań. Przez cały czas istniała także możliwość konsultacji on-line z pracownikiem biura LGD. Wypracowana w wyniku ustaleń z uczestnikami różnych form konsultacji pierwsza wersja matrycy celów została udostępniona na stronie internetowej z formularzem zgłaszania uwag. Wszystkie zasadne i prawidłowo wniesione zastrzeżenia i uwagi zostały rozpatrzone i uwzględnione w ostatecznej wersji dokumentu.

Kolejny kluczowy etap prac dotyczył opracowania zasad (procedur) oraz kryteriów wyboru operacji. Konsultacje w tym zakresie prowadzono przede wszystkim podczas wywiadów grupowych z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorców i organizacji pozarządowych w dniu 19 października. Uczestnikom wywiadu przedstawiono wstępne założenia wspomnianych elementów Strategii w celu poznania ich opinii i sugestii. Uzyskano wówczas wiele ważnych informacji oraz poznano punkt widzenia przedstawicieli poszczególnych sektorów, co pozwoliło na wypracowanie przejrzystych i niedyskryminujących zasad i kryteriów wyboru operacji.

Istotnym elementem partycypacji na tym etapie były dyżury pracownika LGD w każdej gminie. Biuro w Łapszach Niżnych zapewnia obsługę mieszkańców, w tym oferuje doradztwo i umożliwia konsultacje dwa dni w tygodniu: we wtorki i czwartki, w godzinach 8–12. Dodatkowo w gminach ustalono dyżur pracownika zgodnie z harmonogramem zamieszczonym na stronie internetowej. Dyżur miał miejsce w dniach 10 i 12 listopada i trwał każdorazowo po 3 godziny. Z założenia konsultacje miały dotyczyć zasad i kryteriów wyboru operacji. Osoby, które zgłosiły się w trakcie dyżuru wносиły swoje spostrzeżenia i dyskutowały z pracownikiem na temat zasadności zaproponowanych wcześniej założeń. Podobnie było podczas konsultacji on-line za pośrednictwem portalu społecznościowego oraz internetowego komunikatora. Wypracowany dzięki opisanym metodom partycypacji materiał udostępniono do dalszych konsultacji za pośrednictwem strony internetowej wraz z

formularzem zgłaszania uwag. Te zasadne i prawidłowo wniesione zostały rozpatrzone i uwzględnione w końcowej wersji dokumentu.

Na IV etapie prac nad LSR wykorzystano cztery partycypacyjne metody konsultacji. W trakcie wspomnianych już wyżej wywiadów grupowych zostały omówione z ich uczestnikami kwestie dotyczące zasad monitorowania i ewaluacji, których wstępne założenia wypracował Zespół ds. LSR. Do dyskusji nad tymi zagadnieniami zaproszono również wszystkie inne zainteresowane osoby, umożliwiając im konsultacje z pracownikami biura LGD poprzez internetowe środki komunikacji oraz podczas opisanych już dyżurów pracowników w każdej gminie LGD. Wnoszone uwagi i spostrzeżenia zostały wykorzystane do opracowania zasad monitoringu i ewaluacji, a następnie zamieszczone wraz z formularzem zgłaszania uwag na stronie internetowej do dalszych konsultacji. Również w tym przypadku rozpatrzono zasadność wszystkich otrzymanych odpowiedzi.

Niezwykle ważnym był V etap prac, ponieważ dotyczył on przygotowania planu komunikacji. *Raport ewaluacyjny z realizacji LSR na lata 2009–2015* wskazał na konieczność zastosowania większej liczby bezpośrednich spotkań z potencjalnymi beneficjentami, ponieważ niedostateczne zainteresowanie niektórymi konkursami mogło wynikać z niedostatecznego rozpowszechnienia informacji o dostępnych środkach. Dzięki zastosowanym metodom partycypacji mieszkańcy wypowiedzieli się na temat najbardziej pożądanых sposobów przekazywania im informacji, istotnych z punktu widzenia realizacji LSR. Wykorzystano tu ponownie badanie ankietowe, jako najlepszy środek uzyskania informacji zwrotnej ze strony społeczeństwa. Zbierano także opinie i uwagi mieszkańców wyrażone w trakcie rozmów z pracownikami biura w trakcie konsultacji on-line oraz dyżurów w każdej gminie. Na tym etapie (19 października) przeprowadzony został również wywiad z członkami Zespołu ds. LSR, jako grupą osób zainteresowanych wypracowaniem najlepszych i najbardziej adekwatnych sposobów komunikacji. Na stronie internetowej LGD umieszczono następnie formularz zawierający zestawienie zróżnicowanych metod komunikacji, w którym wszyscy zainteresowani mogli wskazywać te, które są ich zdaniem najbardziej odpowiednie na każdym etapie związanym z realizacją LSR. Wybrane w ten sposób metody zostały uwzględnione w opracowanym planie komunikacji.

Dane z konsultacji społecznych opisanych powyżej, w których udział brali mieszkańcy obszaru (spotkania konsultacyjne – 83 osoby, wywiady grupowe – 36 osób, spotkania z autorami fiszek – 36 osób, badania ankietowe – 135 respondentów, oraz uczestnicy konsultacje on-line i zgłaszający uwagi za pomocą formularza uwag) zebrane podczas wszystkich etapów prac zostały przeanalizowane. Do opracowania LSR wykorzystano m.in. analizy SWOT oraz formatki celów i problemów opracowane przez mieszkańców podczas spotkań konsultacyjnych, wyniki badań ankietowych – wskazane mocne i słabe strony, szanse, zagrożenia, możliwe metody komunikacji, oczekiwane efekty (produkty, rezultaty), grupy defaworyzowane oraz notatki ze spotkań podczas dyżurów w każdej gminie i konsultacji online. Wszystkie uwagi zgłaszane za pośrednictwem formularza uwag umieszczonego na stronie internetowej zostały przeanalizowane, zasadne zostały uwzględnione.

Z konsultacji społecznych wyciągnięto następujące wnioski:

- należy podjąć działania w sferze przedsiębiorczości (niską przedsiębiorczość mieszkańców wskazywano jako problem obszaru);
- należy podjąć działania sprzyjające tworzeniu nowych miejsc pracy i obniżaniu bezrobocia;
- należy podjąć działania w sferze podnoszenia wiedzy i kompetencji mieszkańców;
- potencjałem obszaru są walory turystyczne i przyrodnicze, warunki sprzyjające przedsiębiorczości;
- problemem obszaru jest słaba współpraca między samorządem lokalnym, przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi;
- zagrożeniem dla obszaru jest zanikanie więzi społecznych, tożsamości regionalnej i tradycji oraz depopulacja regionu;
- wsparcie kierowane powinno być przede wszystkim do osób młodych, stanowiących o potencjale społeczeństwa.

Konsultacjom została poddana również opracowana końcowa wersja dokumentu przed zatwierdzeniem jej przez Walne Zebranie Członków. Strategia została umieszczona na stronie internetowej z informacją o możliwości zapoznania się i wnoszenia uwag. Podobnie konsultacje ze społecznością lokalną przewidziano w przypadku aktualizacji dokumentu, w szczególności propozycje zmian muszą zostać umieszczone na stronie internetowej LGD. Procedura aktualizacji stanowi załącznik do LSR.

W trakcie całego procesu przygotowywania dokumentu Zespół ds. LSR prowadził konsultacje z innymi Lokalnymi Grupami Działania w zakresie wypracowania najbardziej optymalnych rozwiązań oraz podniesienia merytorycznej jakości poszczególnych elementów LSR. Ponadto wykorzystano analizę dotyczącą sytuacji społeczno-gospodarczej, opracowaną na początkowym etapie prac przez zewnętrznego

doradcę, mającego doświadczenie w przygotowywaniu dokumentów o charakterze strategicznym. Była to analiza obszaru w oparciu o dostępne dane statystyczne, którą prezentowano uczestnikom spotkań warsztatowych, a przez Zespół ds. LSR została wykorzystana podczas opracowywania wstępnej wersji diagnozy obszaru oraz analizy SWOT.

Wszystkie opisane powyżej metody partycypacji wskazują na oddolny charakter Strategii, która została wypracowana przy aktywnym udziale lokalnej społeczności.

Opracowując poszczególne elementy LSR wzięto pod uwagę zapisy zamieszczone w Poradniku dla LGD w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014–2020 (Wydanie III uzupełnione i zaktualizowane).

Aktualizacja LSR związana jest z alokacją dodatkowych środków na lata 2014–2024 w ogólnej kwocie 350 560 EUR na poddziałania 19.2. i 19.4. W wyniku konsultacji społecznych, dotychczasowych doświadczeń, szczegółowych obserwacji, analiza SWOT oraz analiza obszaru, pozostają nadal aktualna i nie ulegają zmianie. Konsultacje społeczne zostały przeprowadzone w dniach 01.06.2021–21.06.2021. W wyniku konsultacji wyciągnięto następujące wnioski:

Większa część otrzymanych środków tj. 250 000 euro LGD przeznaczy na przedsięwzięcie 1.1.8 Podejmowanie działalności gospodarczej, a pozostałą część tj. 63 000 euro na przedsięwzięcie 1.1.3 Powstanie lub modernizacja infrastruktury turystycznej i/lub okołoturystycznej.

III. Diagnoza – opis obszaru i ludności

1. Uwarunkowania przestrzenne i przyrodnicze

Spisz i Podhale – dwie sąsiadujące górskie krainy posiadają wiele wspólnego, ale też poprzez odmienne losy historyczne, różnorodność kultury ludowej oraz atrakcji krajoznawczych i architektury wspaniale się uzupełniają. Przyczyn można szukać w przeszłości. Wprawdzie ślady życia człowieka sięgają wiele tysięcy lat temu (udokumentowane odkrycia w jaskini Obłazowa nad rzeką Białką np. najstarszy bumerang na świecie sprzed 40 tys. lat), ale górzysty Spisz i Podhale zostały zasiedlone dopiero w średniowieczu i później. Zwarte fale osadnicze przybywały na ten teren zarówno od północy (głównie z północnej części Małopolski) jak i od południa, szczególnie na Spisz (fale osadnicze: Sasów niemieckich, węgierskich zasadźców, pasterzy wołoskich wędrujących grzbietem Karpat i innych nacji). W średniowieczu Spisz znalazł się w granicach Węgier, za wyjątkiem starostwa spiskiego w latach 1412–1769, które pozostało w Polsce. Dopiero w 1920 r. do Polski powróciła część Spisza (tj. 14 wsi Zamagurza Spiskiego). Wielowiekowa przynależność państwowa Spisza do Węgier zostawiła wyraźny ślad w kulturze ludowej mieszkańców Spisza, architekturze a nawet w gospodarce i w prawie, np. spiska pańszczyzna tzw. „żelarka” przetrwała aż do 1945 r., zaś serwituty leśne – „Urbary” istnieją nieco zmodyfikowane jeszcze do dziś. Dla badaczy dziejów społeczno-gospodarczych i kulturalnych te relikty stanowią nie lada gratkę. Podhale pozostało w Polsce, ale jako królewszczyzna zachowało odmienną od innych ziem polskich, co przejawiało się m.in. w postawie mieszkańców występujących często zarówno przeciwko prywatnym właścicielom ziemskim jak i zaborcom (np. poruseństwo chochołowskie 1846r). Znany wszystkim ks. prof. Józef Tischner wielokrotnie podkreślał w swoich wystąpieniach „hardość i umiłowanie ślebody” górali polskich.

Odmienne losy historyczne nie przeszkodziły góralom spiskim i podhalańskim w częstych kontaktach handlowych i kulturalnych. Co utrudniały dawniej „przepuszczalne” granice rekompensował dobrze prosperujący w górach przemysł. Tak więc nie było granic zarówno dla handlu jak i wymiany kulturalnej. Dzisiaj różnorodność kulturalna obu górskich regionów stanowi czynnik przyciągający turystów, wymaga jednak wsparcia i promocji. Więcej informacji na ten temat można znaleźć w punkcie: 7, „potencjał turystyczny”.

Biorąc pod uwagę regionalizację fizycznogeograficzną J. Kondrackiego², analizowany obszar należy do Mezuregionów: Kotlina Orawsko-Nowotarska, Pogórze Spisko-Gubałowskie, Rów Podtatrzański, Tatry Wschodnie, Gorce oraz Pieniny.

Cały obszar LGD jest spójny – to teren górzysty. Jego krajobraz charakteryzuje się piętrowością i wyraźną rzeźbą terenu. Południową część Gminy Bukowina Tatrzańska tworzą Tatry Wschodnie, zwane również Tatrami Wysokimi – na terenie gminy znajduje się najwyższy szczyt Polski – Rysy (2 499 m n.p.m.) oraz największe i najgłębsze jeziora tatrzańskie – Morskie Oko (34,5 ha powierzchni, ok. 51 m głębokości) oraz Wielki Staw Polski (ponad 72 m głębokości). W północnej części Gminy Nowy Targ leżą Gorce ze szczytem Turbacz (1 310 m n.p.m.), natomiast Gmina Łapsze Niżne usytuowana jest w całości w północno-wschodniej części Pogórza Spisko-Gubałowskiego, stanowiącego najwyższą część Podhala.

² Kondracki J., *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa 2013.

Cały obszar znajduje się w granicach karpackiego regionu klimatycznego³, z wyraźnie zaznaczającym się wpływem klimatycznym gór, wyrażającym się przede wszystkim w piętrowości klimatycznej (spadek temperatury powietrza i wzrost opadów wraz z wysokością).

Charakterystyczną cechą jest wysoki stopień zalesienia. Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione zajmowały łącznie w 2013 roku 17 987 ha, co stanowiło 38,7% ogólnej powierzchni obszaru. Dominującym typem siedliskowym lasu jest las górski, w skład gatunkowy rosnących tutaj drzewostanów wchodzi przede wszystkim świerk, buk oraz jodła, sosna, olcha, dąb i jesion. Całość lasów zaliczona jest do lasów ochronnych – głównie są to lasy glebochronne i wodochronne.

Powierzchnia obszarów chronionych w granicach gmin wchodzących w skład LGD Spisz-Podhale wynosi 46 533 ha, co stanowi 100% powierzchni ogółem. Formy ochrony przyrody występujące na obszarze Lokalnej Grupy Działania Spisz-Podhale wskazano w tabeli 4.

Tabela 4 Formy ochrony przyrody na obszarze LGD Spisz-Podhale

Forma ochrony przyrody	Gmina
Tatrzański Park Narodowy	Gmina Bukowina Tatrzańska
Gorczański Park Narodowy	Gmina Nowy Targ
Rezerwat leśny Niebieska Dolina	Gmina Łapsze Niżne
Rezerwat krajobrazowy Przełom Białki pod Krempachami	Gmina Nowy Targ
Rezerwat przyrody nieożywionej Skalka Rogoźnicka	Gmina Nowy Targ
Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu	Gminy: Łapsze Niżne, Nowy Targ, Bukowina Tatrzańska
Pomniki przyrody: - w miejscowości Trybsz (lipa i jawor), - w miejscowości Łapsze Niżne (grupa odroślowych świerków – 9 szt., buk pospolity, modrzew europejski – 5 szt., lipa drobnolistna – 5 szt., źródło siarczkowe „Danuty”), - w miejscowości Kacwin (wodospad)	Gmina Łapsze Niżne
Pomniki przyrody: - w miejscowości Łopuszna (modrzew europejski, staw „Pucółowski”), - w miejscowości Krempachy (skałka „Gęśle” i skałka „Basy”), - w miejscowości Ostrowsko (brzoza), - w miejscowości Dębno Podhalańskie (lipa)	Gmina Nowy Targ
Pomnik przyrody – grusza pospolita	Gmina Bukowina Tatrzańska
Użytek ekologiczny – stanowisko ślimaka poczwarówki górskiej	Gmina Łapsze Niżne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rejestru Form Ochrony Przyrody, strona internetowa Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Krakowie, www.krakow.rdos.gov.pl

Ponadto na obszarze gmin wchodzących w skład LGD znajdują się obszary Natura 2000 mające znaczenie dla Wspólnoty⁴:

- Dolina Białki (PLH120024) – gminy: Łapsze Niżne, Nowy Targ, Bukowina Tatrzańska,
- Niedzica (PLH 120045) – Gmina Łapsze Niżne,
- Górny Dunajec (PLH120086) – Gmina Nowy Targ,
- Ostoja Gorczańska (PLH120018) – Gmina Nowy Targ,
- Torfowiska Orawsko-Nowotarskie (PLH 120016) – Gmina Nowy Targ,
- Gorce (PLB120001) – Gmina Nowy Targ,
- Torfowiska Orawsko-Nowotarskie (PLB120007) – Gmina Nowy Targ,
- Tatry (PLC120001) – Gmina Bukowina Tatrzańska.

Dominujący udział w strukturze wykorzystania powierzchni mają użytki rolne, które stanowią 53,9% ogólnej powierzchni obszaru, w tym przede wszystkim grunty orne oraz łąki. Znaczną powierzchnię zajmują również lasy (38,5%). Powierzchnia gruntów zabudowanych i zurbanizowanych stanowi 2,5% ogólnej powierzchni obszaru, w tym najwięcej jest terenów komunikacyjnych przeznaczonych na drogi, a w dalszej kolejności mieszkaniowych. Pozostały odsetek stanowią grunty pod wodami oraz nieużytki. Na terenach

³Okołowicz W., Martyn D., *Regiony klimatyczne*, PPWK, Warszawa 1984.

⁴ Strona internetowa Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, Wyszukiwarka obszarów Natura 2000, www.natura2000.gdos.gov.pl.

mieszaniowych i przemysłowych LGD w 2014 roku oddano do użytkowania 29 nowych budynków w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. W okresie od 2009 do 2014 roku wskaźnik ten stale wzrastał, a jego wartość była wyższa od odnotowanej dla Polski (25) oraz województwa małopolskiego (28).

W trakcie spotkań gminnych, ale również w trakcie konsultacji on-line, mieszkańcy wskazali zasoby naturalne tj. parki narodowe, liczne rzeki i jeziora, czyste środowisko naturalne oraz położenie geograficzne (obszar przygraniczny, teren górzysty) jako mocne strony obszaru, które można wykorzystać przede wszystkim do rozwoju turystyki. Wielu uczestników spotkań wskazywało w kontekście zagrożeń na niską świadomość społeczeństwa w zakresie ekologii i dbałości o środowisko, ale jednocześnie tylko nieznaczna część respondentów badania ankietowego (8%) uważa, że niedostateczna dbałość o środowisko naturalne jest problemem tego obszaru. 4% ankietowanych dopatruje się zagrożenia w zmianach klimatycznych dotyczących powodzi czy suszy.

2. Charakterystyka demograficzna

Obszar Lokalnej Grupy Działania Spisz-Podhale według danych na dzień 31.12.2013 roku zamieszkiwało 45 710 osób, z czego 50,5% stanowiły kobiety (23 074 osoby), a 49,5 % mężczyźni (22 636 osób). Liczba ludności Gminy Nowy Targ wynosiła 23 458 osób, Gminy Bukowina Tatrzańska 13 070 osób, a Gminy Łapsze Niżne 9 182 osoby. Na przestrzeni lat 2009–2013 odnotowano wzrost liczby mieszkańców obszaru o ponad 1 700 osób. W 2014 roku liczba mieszkańców również się zwiększyła w stosunku do roku poprzedzającego i wynosiła 45 949 osób. Ten pozytywny trend jest również zauważalny w województwie małopolskim oraz w powiecie nowotarskim, gdyż prognoza ludności opublikowana przez GUS według danych z 2014 roku przewiduje, że do roku 2030 liczba osób zamieszkujących województwo małopolskie wzrośnie o ponad 21 000, a powiat nowotarski o ponad 5 200 mieszkańców. Jedyne dla powiatu tatrzańskiego prognozy nie są korzystne, ponieważ liczba jego mieszkańców ma się nieznacznie zmniejszyć.

Gęstość zaludnienia dla całego obszaru w 2013 roku wynosiła 98 osób/km², natomiast w 2014 roku wskaźnik ten zwiększył się o jeden punkt i wyniósł 99 osób/km², co było wartością niższą niż średnia dla Polski (123 osoby/km²) i ponad dwukrotnie niższą niż średnia dla województwa małopolskiego (222 osób/km²). Szczegółowe dane na temat ludności poszczególnych gmin prezentuje tabela 5.

Tabela 5 Dane na temat ludności poszczególnych gmin LGD Spisz-Podhale w 2013 roku

Lp.	Gmina	Liczba ludności	Liczba mężczyzn	Liczba kobiet	Gęstość zaludnienia
1.	Bukowina Tatrzańska	13 070	6 487	6 583	99
2.	Łapsze Niżne	9 182	4 548	4 634	73
3.	Nowy Targ	23 458	11 601	11 857	113
Razem LGD		45 710	22 636	23 074	98

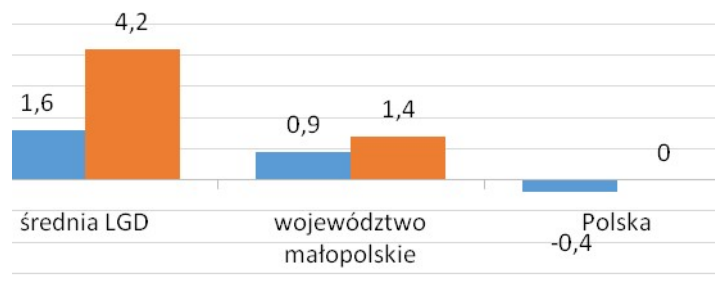
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Cały obszar LGD Spisz-Podhale odznacza się podobnymi uwarunkowaniami społecznymi, które odzwierciedlają wartości wskaźników statystycznych.

Współczynnik przyrostu naturalnego w całym okresie był dodatni, przy czym najwyższą wartość przyjął w roku 2009 – 5,2, a najniższą w roku 2013 – 3,9. Mimo dodatniego wyniku zauważalna jest tendencja spadkowa, wyrażająca się coraz mniejszą przewagą liczby urodzeń żywych nad liczbą zgonów. Wartość osiągnięta w 2014 roku (4,2) była jednak znacznie wyższa w porównaniu ze średnią dla Polski (0,0) i województwa małopolskiego (1,4).

Wartość salda migracji w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców na przestrzeni sześciu lat była również dodatnia, w 2014 roku osiągnęła wynik 1,6 i była znacznie wyższa niż średnia dla województwa małopolskiego (0,9) oraz dla Polski (-0,4). Przyrost naturalny i saldo migracji na obszarze LGD Spisz-Podhale, Polski i województwa małopolskiego w 2014 roku przedstawiono na wykresie 1.

Wykres 1 Przyrost naturalny i saldo migracji w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej dla obszaru LGD Spisz-Podhale, województwa małopolskiego i Polski

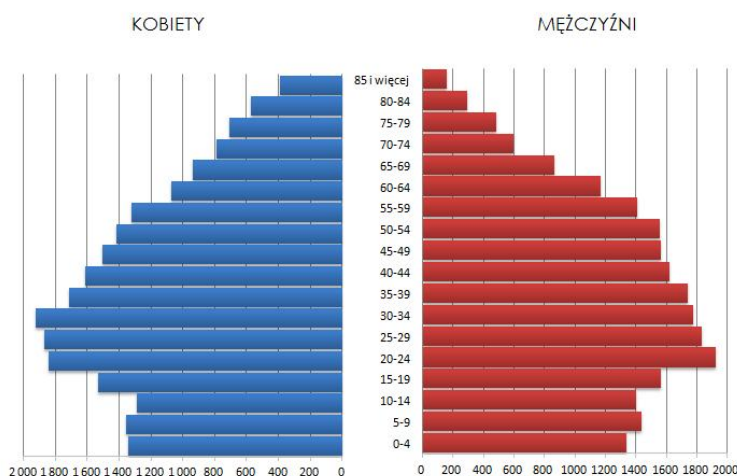

przyrost naturalny na 1 000 osób ■ saldo migracji na 1 000 osób

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Obrazem struktury ludności według płci i wieku jest wykres 2, przedstawiający piramidę ludności dla obszaru LGD. Najliczniejszą grupę wśród mężczyzn w 2014 roku stanowiły osoby w wieku 20–24 lata, wśród kobiet 30–34 lata. Duża przewaga liczby kobiet nad liczbą mężczyzn widoczna jest w rocznikach powyżej 65 roku życia oraz w grupie 30–34 lata, natomiast dominacja mężczyzn jest największa wśród osób między 50 a 59 rokiem życia oraz w grupie 20–24 lata.

Wykres 2 Struktura ludności LGD Spisz-Podhale wg płci i wieku w 2014 roku

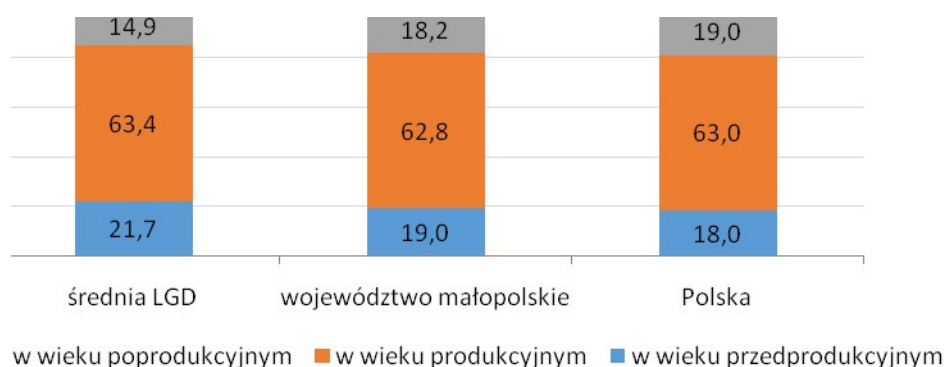
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na obszarze Lokalnej Grupy Działania Spisz-Podhale w 2014 roku było 21,7% osób w wieku przedprodukcyjnym, 63,4% w wieku produkcyjnym i 14,9% w wieku poprodukcyjnym. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku prezentowała się bardzo korzystnie w porównaniu do Polski i województwa małopolskiego (wykres 3). Jednak na przestrzeni analizowanych lat systematycznie rosła liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym, a malała w wieku przedprodukcyjnym, a więc pogarszała się proporcja między najmłodszymi, a najstarszymi mieszkańcami obszaru.

Jak wynika z konsultacji społecznych, pewna część mieszkańców wyraża opinię, iż depopulacja regionu jest zagrożeniem dla obszaru, m.in. twierdzi tak 12% uczestników badania ankietowego. Przyczynia się do tego głównie emigracja młodych i wykształconych ludzi w poszukiwaniu atrakcyjniejszych miejsc pracy. Skala tego zjawiska na obszarze LGD nie oddziałuje jednak w wysokim stopniu na liczbę mieszkańców, ponieważ cały czas ta liczba się zwiększa, głównie dzięki wysokiemu przyrostowi naturalnemu.

Wykres 3 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w 2014 roku – porównanie średniej dla obszaru LGD Spisz-Podhale, województwa małopolskiego i Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

3. Charakterystyka gospodarki, przedsiębiorczości i sektora społecznego

Przedsiębiorczość

W 2014 roku w rejestrze REGON zarejestrowanych było 3 206 podmiotów gospodarki narodowej z obszaru gmin: Łąpsze Niżne, Nowy Targ i Bukowina Tatrzańska. Spośród tej liczby 97,4% stanowiły podmioty sektora prywatnego, w tym przede wszystkim osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (86,2%), stowarzyszenia i organizacje społeczne (3,6%) oraz spółki handlowe (2,4%). Podmioty publiczne stanowiły z kolei 2,6%, w tym głównie państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego – 85,7%.

W analizowanym sześcioleciu liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności miała tendencję wzrostową, najniższy poziom osiągnęła w 2009 roku (613 podmiotów), a najwyższy w roku 2014 (698 podmiotów). Wartość ta jednak nadal była znacząco niższa od średniej dla województwa małopolskiego (1 059) oraz Polski (1 071). W tym samym okresie podobnie zachowywał się wskaźnik liczby jednostek nowo rejestrowanych corocznie w rejestrze REGON. Wartość odnotowana w 2014 roku – 76 podmiotów – była znacząco niższa od średniej dla kraju (93) i województwa (95). Natomiast wskaźnik dotyczący wyrejestrowujących się podmiotów gospodarczych wypadł bardzo niekorzystnie – na przestrzeni sześciu lat zwiększył się z poziomu 34 podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2009 roku do poziomu 54 w roku 2014. Również biorąc pod uwagę liczbę podmiotów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym LGD Spisz-Podhale prezentowała się słabiej od jednostek terytorialnych wyższego rzędu. Wartość ta dla LGD wynosiła 110, dla Polski 170, a dla województwa małopolskiego 169 podmiotów. W latach 2009–2014 trend w przypadku tego wskaźnika był pozytywny. Przeanalizowano także wskaźnik dotyczący osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 1 000 ludności. W 2014 roku wynosił on 59, przy wartości dla kraju na poziomie 77 oraz dla województwa na poziomie 78. W analizowanym okresie można jednak odnotować powolny wzrost wartości tego wskaźnika (tabela 6).

Tabela 6 Wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości w 2009 i 2014 roku – porównanie dla LGD Spisz-Podhale, województwa małopolskiego i Polski

Obszar	Podmioty wpisane do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności		Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności		Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w przeliczeniu na 1 000 ludności	
	2009	2014	2009	2014	2009	2014
Polska	981	1 071	92	93	74	77
województwo małopolskie	952	1 059	95	95	73	78
LGD Spisz-Podhale	613	698	62	70	52	59

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Branże z potencjałem rozwojowym:

Kluczowe branże lokalnej gospodarki wskazano na podstawie klasyfikacji podmiotów gospodarczych według sekcji PKD 2007. W 2014 roku największa liczba podmiotów z obszaru LGD zarejestrowana była w sekcjach: G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych) – 22,1%, F (budownictwo) – 17,3% oraz I (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi) – 14,6%. Najmniejszy odsetek wśród ogółu stanowiły natomiast podmioty z sekcji B (górnictwo i wydobywanie) oraz D (wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych) – odpowiednio 0,1% i 0,2%.

Wspomniany dział gospodarki związany z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi systematycznie rozwija się na obszarze LGD w związku z jego ogromnym potencjałem turystycznym. W roku 2009 odsetek podmiotów zarejestrowanych w sekcji I wynosił 13,5%, w roku 2014 już 14,6%. Należy również zauważyć, że wartość ta była wielokrotnie wyższa od średniej odnotowanej dla Polski i województwa małopolskiego, które wynosiły odpowiednio 3,1% oraz 3,8%, dlatego też jest to ta branża, którą nadal należy szczególnie wspierać. Podobnie jest w przypadku sekcji G, szczególnie usług związanych z handlem detalicznym i hurtowym, która jest największą branżą na tym obszarze.

Wyniki przeprowadzonych badań ankietowych oraz spotkań gminnych i konsultacji on-line potwierdzają niekorzystną sytuację w zakresie przedsiębiorczości, którą obrazują wskaźniki statystyczne. W pytaniu o największe problemy obszaru 17% odpowiedzi dotyczyło niskiej przedsiębiorczości wśród mieszkańców. Część ankietowanych (14% odpowiedzi) zwracało również uwagę na sytuację panującą na rynku pracy (brak miejsc pracy, wysokie bezrobocie, poziom wynagrodzenia mieszkańców), która jest bezpośrednio powiązana z przedsiębiorczością. Jednocześnie 15% odpowiedzi wskazywało, iż warunki sprzyjające rozwojowi przedsiębiorczości są potencjałem obszaru LGD, niestety niewystarczająco wykorzystywanym. Tylko niewielka część ankietowanych (5% odpowiedzi) wskazała współpracę i przedsiębiorczość lokalnej społeczności jako mocną stronę. Według mieszkańców biorących udział w konsultacjach on-line na obszarze LGD powinny być realizowane działania w zakresie wsparcia rozwoju przedsiębiorczości, dotyczące przede wszystkim wsparcia finansowego i doradztwa przy zakładaniu nowych działalności. Uczestnicy spotkań gminnych za jedną z szans rozwoju przedsiębiorczości na tym obszarze uznali dostępność zewnętrznych źródeł finansowania, natomiast za zagrożenie niedostateczne ich wykorzystanie, a także skomplikowane procedury związane z zakładaniem działalności gospodarczej.

Specyficznym rodzajem przedsiębiorczości jest przedsiębiorczość społeczna, która łączy w sobie cele działalności społecznej i ekonomicznej. Przedsiębiorstwa społeczne wzmacniają swą tożsamość ruchem ideowym, promującym etykę w biznesie, wspólną pracę i związane z tym korzyści. Na obszarze objętym LSR przedsiębiorczość społeczna jest bardzo słabo rozwinięta, działają zaledwie 5 przedsiębiorstw społecznych.

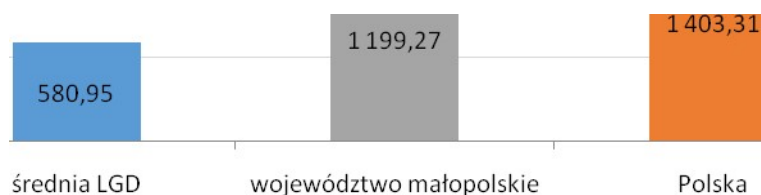
Gospodarka:

Charakterystyczną cechą rolnictwa obszaru LGD jest duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych, co wpływa na ich niewielką rentowność. Zgodnie z danymi Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku spośród 7 730 gospodarstw rolnych 42% stanowiły te do 1 ha włącznie, a jedynie 1,9% gospodarstwa powyżej 10 ha. Zgodnie z danymi GUS niemal 100% ogółu stanowiły gospodarstwa indywidualne.

Na obszarze LGD Spisz-Podhale dochody ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2014 roku wynosiły 3 711,78 zł, co było wartością niższą od średniej wartości dla Polski (3 971,27 zł) oraz województwa małopolskiego (3 737,87 zł).

Średni dochód podatkowy gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca obliczono biorąc pod uwagę dochody podatkowe, o których mowa w art. 20 ust. 3 ustawy z dnia 13 listopada 2003 roku o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2015 r. poz. 513 z późn. zm.). Wyniósł on na obszarze LGD w 2013 roku 580,95 zł i był to wynik słabszy od wartości dla kraju (1 403,31 zł) i województwa małopolskiego (1 199,27 zł), co przedstawiono na wykresie 4. W 2014 roku średnie wartości wzrosły dla każdego z porównywanych obszarów, osiągając odpowiednio 652,18 zł na obszarze LGD, 1 276,74 zł w województwie małopolskim oraz 1 489,78 zł na terenie Polski.

Wykres 4 Dochód podatkowy gminy na 1 mieszkańca w 2013 roku – porównanie średniej dla obszaru LGD Spisz-Podhale, województwa małopolskiego i Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Podatek od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniósł w 2014 roku 244,47 zł, co stanowiło 31,2% średniej krajowej, z kolei podatek od osób prawnych 13,65 zł, a więc 24,7% średniej wartości dla kraju. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem wynosił 31,2% – znacznie mniej w porównaniu do Polski (55,4%) i województwa małopolskiego (51,9%). Dla obszaru LGD wydatki ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły w 2014 roku 3 520,70 zł, co było wartością niższą od średniej Polski (4 021,24 zł) i województwa małopolskiego (3 767,05 zł).

Działalność sektora społecznego, rozwój społeczeństwa obywatelskiego:

Spółeczeństwo obywatelskie to społeczeństwo charakteryzujące się aktywnością społeczną. Na terenie Spisza i Podhala działa szereg organizacji pozarządowych. Charakterystyczne dla regionu są liczniej niż gdzie indziej występujące organizacje kulturalne i zespoły folklorystyczne, propagujące i zachowujące kulturę i zwyczaje regionu. Niemal w każdej miejscowości działają również Ludowe Zespoły Sportowe (LZS) oraz uczniowskie Kluby Sportowe, a także Ochotnicze Straże Pożarne, a przy nich wiejskie orkiestry dęte. Posiadają one bogate doświadczenie zarówno w organizacji przedsięwzięć lokalnych, jak i o szerszym oddziaływaniu regionalnym.

Wskaźnik liczby działających fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców wyniósł dla obszaru LGD w 2014 roku 26 (wartość ta na przestrzeni lat 2009–2014 nieznacznie się zwiększyła). Pod tym względem obszar prezentuje się słabiej od województwa małopolskiego (33), a także od Polski (33). W wartościach bezwzględnych daje to liczbę 118 zarejestrowanych fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w 2014 roku – na początku analizowanego okresu liczba ta wynosiła 99 podmiotów.

Opisując rozwój społeczeństwa obywatelskiego należy zaznaczyć udział mieszkańców w wyborach samorządowych, który świadczy o zaangażowaniu lokalnej społeczności. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w 2014 r. na obszarze LGD wyniosła 47,95% – była porównywalna z wynikami dla województwa małopolskiego (48,45%) oraz Polski (47,40%).

W trakcie spotkań gminnych oraz badań ankietowych dotyczących mocnych i słabych stron obszaru oraz szans i zagrożeń, zwracano dużą uwagę na brak zaangażowania i zainteresowania lokalnej społeczności rozwojem obszaru oraz na zanikanie więzi społecznych. Jedynie nieznaczna część ankietowanych osób (5% odpowiedzi) wskazywała współpracę i przedsiębiorczość lokalnej społeczności oraz zaangażowanie w rozwój obszaru LGD jako potencjał możliwy do wykorzystania. Jednocześnie jednak niewiele więcej ankietowanych (9% odpowiedzi) wskazywało brak zaangażowania jako istotny problem. Natomiast słaba współpraca między samorządem lokalnym, przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi została wskazana jako największy problem obszaru LGD – zarówno przez respondentów badania ankietowego, jak również uczestników innych form konsultacji. Zwracali oni również uwagę, że wzrost popularności inicjatyw oddolnych i odpowiedzialności społecznej będzie szansą dla rozwoju obszaru.

Uczestnicy badania ankietowego zwrócili również uwagę na konieczność podnoszenia wiedzy i kompetencji społeczności lokalnej (14% odpowiedzi) oraz organizacji wydarzeń aktywizujących mieszkańców (7% odpowiedzi), a wszyscy zgodnie twierdzili, że zanikanie więzi społecznych i tożsamości regionalnej jest jednym z głównych zagrożeń.

4. Charakterystyka rynku pracy – zatrudnienie i bezrobocie

Liczba osób bezrobotnych na obszarze gmin wchodzących w skład LGD Spisz-Podhale w 2014 roku wynosiła 1 792, w tym 820 kobiet (45,8%) i 972 mężczyzn (54,2%). W okresie 2009–2013 następował systematyczny wzrost tej wartości, natomiast w 2014 roku liczba osób bezrobotnych zmniejszyła się o 229 osób w porównaniu z rokiem poprzedzającym. Stopa bezrobocia rejestrowanego

podawana przez GUS na poziomie powiatu wyniosła w 2014 roku 13,1% w powiecie nowotarskim oraz 13,0% w powiecie tatrzańskim. Stanowiło to odpowiednio 114,9% oraz 114,0% średniej stopy bezrobocia rejestrowanego w Polsce (tabela 7).

Tabela 7 Wskaźniki dotyczące bezrobotnych i pracujących w 2009 i 2014 roku – porównanie średniej dla obszaru LGD Spisz-Podhale, województwa małopolskiego i Polski

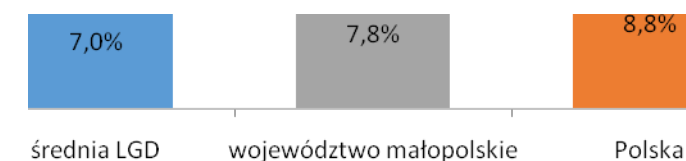
Obszar	Stopa bezrobocia rejestrowanego		Pracujący ogółem w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców	
	2009	2014	2009	2014
Polska	12,1	11,4	223	230
województwo małopolskie	9,7	9,7	207	220
powiat nowotarski	10,3	13,1	-	-
powiat tatrzański	8,9	13,0	-	-
LGD Spisz-Podhale	-	-	51	66

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W powiecie nowotarskim w 2014 roku 8 752 osoby były zarejestrowane jako bezrobotne. Największy odsetek wśród nich stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (30,1%) oraz gimnazjalnym i poniżej (29,6%), natomiast najmniejszy – osoby z wykształceniem wyższym (9,7%). Z kolei w powiecie tatrzańskim wśród 3 679 zarejestrowanych osób bezrobotnych najwięcej było tych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej (32,5%) i zasadniczym zawodowym (29,0%), a najmniej z wykształceniem wyższym (9,1%).

Stosunek liczby osób bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym w poszczególnych gminach wchodzących w skład LGD Spisz-Podhale wyniósł w 2013 roku 7,0% i w minionych latach systematycznie wzrastał, począwszy od wartości 4,2% w 2009 roku. Zanotowana w 2013 roku wielkość była niższa od średniej wartości odnotowanej dla Polski wynoszącej 8,8% i województwa małopolskiego – 7,8%, co przedstawiono na wykresie 5. W 2014 roku odnotowano niewielki spadek wartości tego wskaźnika w stosunku do każdej wyżej wymienionej jednostki administracyjnej.

Wykres 5 Stosunek liczby osób bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym w 2013 roku – porównanie dla LGD Spisz-Podhale, województwa małopolskiego i Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na obszarze LGD Spisz-Podhale bardzo niską wartość przyjmuje wskaźnik dotyczący pracujących w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców. Jego wartość w 2014 roku wyniosła 66 osób i była ponad trzykrotnie niższa od wartości odnotowanej dla Polski (230) i województwa małopolskiego (220). Tendencja zauważalna w ostatnich latach jest pozytywna – od roku 2009 liczba osób pracujących przypadająca na 1 000 mieszkańców obszaru nieznacznie, ale stale wzrasta.

Wskaźnikiem obrazującym sytuację ekonomiczną na obszarze LGD jest przeciętne miesięczne wynagrodzenie w relacji do średniej krajowej. Dane dotyczące wynagrodzeń określa się w statystykach na poziomie powiatu, jednak sytuacja jaka ma miejsce w powiatach nowotarskim i tatrzańskim obrazuje również możliwości finansowe mieszkańców poszczególnych gmin obszaru objętego LSR. Wspomniane powiaty w 2014 roku z przeciętnym miesięcznym wynagrodzeniem brutto na poziomie odpowiednio 75,9% (powiat nowotarski) oraz 84,9% (powiat tatrzański) średniej krajowej prezentowały się znacznie słabiej od województwa małopolskiego (92,4% średniej krajowej).

Według uczestników badania ankietowego, najistotniejszym efektem wdrażana LSR powinno być zwiększenie ilości miejsc pracy (27% odpowiedzi), czego rezultatem byłby spadek bezrobocia (24% odpowiedzi).

5. Opieka społeczna

O ubóstwie i wykluczeniu społecznym świadczy wysoka liczba osób objętych opieką społeczną i korzystających ze świadczeń jednostek świadczących usługi opiekuńcze w zakresie polityki społecznej, której celem jest m.in. zapewnienie dochodów i usług w sytuacji wystąpienia ryzyka socjalnego (choroba, inwalidztwo, starość, śmierć, bezrobocie).

Liczba osób objętych pomocą społeczną w latach 2009–2014 na obszarze LGD była zróżnicowana, najwyższą wartość osiągnęła w 2009 roku – 3 378 (77 osób w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców), natomiast w 2014 roku 2 749, co daje 60 osób w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców. W stosunku do 2009 roku nastąpił spadek tej wartości o 629 osób (tabela 8).

Udział osób korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem wyniósł w 2014 roku 6,0%, podczas gdy średnia dla Polski wynosiła 7,7%, a dla województwa małopolskiego 6,4%. Osoby, które korzystały w 2014 roku z pomocy społecznej zamieszkiwały ogółem 751 gospodarstw domowych na obszarze LGD.

W przypadku wskaźnika dotyczącego udziału dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku sytuacja uległa dość znacznej poprawie na przestrzeni lat 2009–2014, gdyż odsetek ten zmniejszył się o 14,5%, ale pozostawał nadal na bardzo wysokim poziomie. W roku 2009 jego wartość na obszarze LGD wynosiła 70,2%, natomiast w roku 2014 spadła do 55,7%, przy wartości na dla kraju wynoszącej 28,3%, a dla województwa małopolskiego – 30,7%.

Tabela 8 Wskaźniki dotyczące pomocy społecznej w 2009 i 2014 roku – porównanie średniej dla obszaru LGD Spisz-Podhale, województwa małopolskiego i Polski

Obszar	Osoby w gospodarstwach domowych korzystające z pomocy społecznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców		Udział % korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem		Udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku	
	2009	2014	2009	2014	2009	2014
Polska	91	77	9,1	7,7	41,5	28,3
województwo małopolskie	73	64	7,3	6,4	43,9	30,7
LGD Spisz-Podhale	77	60	7,7	6,0	70,2	55,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizie poddano również średni udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład LGD Spisz-Podhale w latach 2009–2014. Udział ten wyniósł 15,1%, co oznacza, że gminy LGD wydają na tę działalność większą część swojego budżetu niż Polska (14,5%), a także województwo małopolskie (14,3%).

Wykluczenie społeczne jest zjawiskiem wielowymiarowym i w praktyce oznacza niemożność uczestnictwa w życiu (gospodarczym, politycznym, kulturowym), w wyniku braku dostępu do zasobów, dóbr i instytucji, ograniczenia praw społecznych oraz deprivacji potrzeb. Na obszarze objętym LSR działają instytucje świadczące pomoc społeczną, a liczba osób korzystających ze świadczeń społecznych – niższa niż w porównywanych jednostkach, świadczy o korzystnej sytuacji lokalnej społeczności.

Podsumowując, należy stwierdzić, iż zjawiska wykluczenia społecznego oraz pokrewnego mu ubóstwa nie występują na obszarze w znaczącej skali.

6. Dostęp do infrastruktury publicznej i komunalnej

O polityce społecznej oraz dostępie do wysokiej jakości usług publicznych świadczy odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym. Wartość tego wskaźnika w 2014 roku wynosiła na obszarze LGD Spisz-Podhale 62,4% i wzrosła w porównaniu z rokiem 2009 o ponad 26 punktów procentowych, nadal pozostawała jednak na poziomie niższym niż w Polsce (79,4%) oraz w województwie małopolskim (78,9%). Od 2013 roku na obszarze LGD w Gminie Nowy Targ funkcjonuje placówka zapewniająca opiekę dla dzieci do lat 3. Odsetek dzieci objętych opieką żłobkową w pierwszym roku jej funkcjonowania był niewielki i wyniósł zaledwie 2,1%, przy średniej dla kraju na poziomie 4,8%, a dla województwa małopolskiego – 4,3%. W 2014 roku odsetek ten się zmniejszył i wyniósł 0,8%.

Na obszarze LGD Spisz-Podhale funkcjonują łącznie 22 biblioteki i filie, które są zlokalizowane w każdej z gmin, w tym 4 w Gminie Łapsze Niżne, 5 w Gminie Bukowina Tatrzańska i 13 w Gminie Nowy

Targ. Również na obszarze wszystkich gmin znajdują się domy i ośrodki kultury, kluby lub świetlice wiejskie, które prowadzą działalność związaną z organizacją imprez i wydarzeń kulturalnych oraz aktywizacją mieszkańców – w 2014 roku było ich łącznie 14.

Analizie poddano średni udział wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład LGD Spisz-Podhale w latach 2009–2014. Udział ten wyniósł 2,1%, co oznacza, że gminy LGD wydają na tę działalność mniejszą część swojego budżetu niż Polska (3,8%), a także województwo małopolskie (4,0%).

Analizie poddano także średni udział wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w wydatkach ogółem jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład LGD Spisz-Podhale w latach 2009–2014. Udział ten wyniósł 8,2%, co oznacza, że gminy LGD wydają na tę działalność większą część swojego budżetu niż Polska (7,1%), a także województwo małopolskie (7,4%).

7. Potencjał turystyczny

Spisz i Podhale to dwa różne regiony, ale poprzez swoje bogactwo kulturowe czynią obszar działania LGD szczególnie interesującym zarówno dla turystów jak i miejscowych. Sąsiadujący ze sobą Spisz i Podhale zamieszkują górale, ale zarówno ich strój regionalny jak również gwara i zwyczaje różnią się znacznie od siebie. Wpłynęły na to zróżnicowane dzieje historyczne. Wielowiekowa przynależność państwowa Spisza do Węgier pozostawiła widoczny ślad w postaci: madziaryzmów w gwarze np. lawor – miednica (węg. lówor), galer – kołnierz (węg. galler), kiefą–szczotka do podłogi (węg. kefe oznacza każdą szczotkę), elementów stroju (wysokie buty ze skóry i zielone kamizelki na wzór węgierskich wojskowych), tańców i muzyki (np. czardaszy spiskich). Z uwagi na migracje ludności zachowało się w gwarze i zwyczajach też wiele innych wpływów: niemieckich np. słów dotyczących murarstwa i narzędzi budowlanych: hantlagier – pomocnik murarza (niem. der Handlanger), waserwoga – poziomicca budowlana (niem. die Wasserwaage), stok – dom piętrowy, piętro (niem. der Stock), wołoskich dotyczących głównie pasterstwa oraz słowackich np. cisło – numer, topanki – obuwie, sandały, naozoj – naprawdę, cudok – dziwak itd. Tak zróżnicowana gwara została udokumentowana, w postaci wydanego przez LGD w ramach projektów współpracy słownika gwary. Pomimo bliskiego sąsiedztwa na Podhalu nie spotkamy tak zróżnicowanej kultury ludowej.

Obszar ten cechuje odmienny styl architektoniczny w wiejskiej zabudowie – występują tu liczne przykłady wsi, w których do dzisiaj przetrwała struktura planistyczna sięgająca lokacji średniowiecznych. Regularny układ osadniczy typowy dla Spisza charakteryzuje się umiejscowieniem wsi przy jednej lub dwóch głównych ulicach, wzdłuż których usytuowane są murowane domy mieszkalne z przejazdami na podwórze w postaci sieni. W głębi w obrębie podwórza umieszczone są budynki inwentarskie i małe stodoły, za nimi rozciągają się ogrody i dopiero w pewnej bezpiecznej odległości znajduje się pierścień dużych drewnianych stodół. W centrum wsi zlokalizowany jest plac z kościołem. Ciekawym przykładem budowli spiskich są "sypańce", czyli spichlerze. Po polskiej stronie Spisza występują tylko w Kacwinie, natomiast częściej można je spotkać po stronie słowackiej. Służyły do przechowywania zapasów, głównie zboża.

Zabytki zlokalizowane w poszczególnych gminach LGD odznaczają się specyficznym stylem góralskim, w tym podhalańskim i spiskim. Najstarsze z nich to przede wszystkim obiekty architektury sakralnej, głównie kościoły: w Niedzicy, Frydmanie, Łapszach Niżnych i Łapszach Wyżnych, Trybszu, Krempachach, Kacwinie, Bukowinie Tatrzańskiej, Białce Tatrzańskiej, Jurgowie, Nowej Białej, Harkłowej i Łopusznej. W miejscowości Dębno Podhalańskie zlokalizowany jest zabytkowy kościół drewniany klasy zerowej w stylu podhalańskim z unikatową polichromią na drewnie z końca XV wieku, a w miejscowości Ludźmierz od 600 lat istnieje najważniejsze Sanktuarium Maryjne na Podhalu. Najważniejszym spośród obiektów zabytkowych jest Zamek w Niedzicy, wybudowany ok. 1320 roku przez ród Berzewiczów na skalistym i trudno dostępnym wzgórzu, zwany Twierdzą Dunajec. Inne charakterystyczne dla obszaru LGD obiekty to: Sypańce Kacwińskie, Frydmańskie piwnice, dwór obronny Horvathów we Frydmanie, drewniany dworek szlachecki rodziny Tetmajerów w Łopusznej, budownictwo podhalańskie i tradycyjny system zabudowy spiskiej, zabytkowa „Zagroda Sołtysów” i szałas pasterskie w Jurgowie oraz Zagroda Korkoszów w Czarnej Górze (Muzeum Kultury Ludowej Spisza)⁵.

Przez obszar LGD przebiegają dwa ważne szlaki obiektów zabytkowych:

- Szlak Architektury Drewnianej, obejmujący swym zasięgiem południową Polskę – na tym szlaku znajdują się wszystkie drewniane zabytkowe obiekty obszaru LGD,
- Szlak Architektury Gotyckiej, międzynarodowy (Nowy Targ – Kieżmark – Nowy Targ), którego głównymi elementami są gotyckie kościołki.

⁵ Strona internetowa Lokalnej Grupy Działania Spisz-Podhale, www.spisz.org.

W rejestrze zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa⁶ na dzień 30 czerwca 2015 roku znajdowały się następujące zabytki nieruchome:

1. Gmina Bukowina Tatrzańska:

- Białka Tatrzańska – kościół pw. św. Szymona i Judy Apostoła, ok. 1700 r.;
- Bukowina Tatrzańska – kościół pw. Najświętszego Serca Jezusa, dom ludowy; zagroda;
- Czarna Góra – Zagroda Korkoszów w tym: dom, stajnia, wozownia, chlew;
- Dolina Pięciu Stawów Polskich – szałas kamienny;
- Jurgów – kościół pw. św. Sebastiana; dzwonnica, cmentarz, ogrodzenie, zagroda;
- Morskie Oko – schronisko turystyczne „Nowe”; schronisko turystyczne „Stare”;
- Polana Nowa Roztoka – szałas drewniany;
- Polana Pańszczyzna – bacówka, szałas mieszkalno-inwentarski, szałas gospodarczy;
- Polana pod Okólnem – wieś letnia – zespół 57 szałasów z budynkami gospodarczymi;
- Polana Rusinowa – zespół 7 szałasów;
- Polana Szałasiska – Hala Kopy Sołtysie – szałas bacówka i szałas inwentarski;
- Polana Waksmundzka – zespół 7 szałasów;
- Rzepiska – zagroda: dom, stodoła z oborą, owczarnia.

2. Gmina Nowy Targ:

- Dębno Podhalańskie – kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła; cmentarz kościelny;
- Harkłowa – kościół parafialny pw. Narodzenia NMP; brama wjazdowa; lamus (dwór);
- Krempachy – kościół pw. św. Marcina; ogrodzenie; kościół cmentarny pw. św. Walentego;
- Ludźmierz – kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP, lata 1896–1977;
- Łopuszna – zespół dworski: dwór drewniany, spichlerz plebański, stróżówka „Gacek”, stajnia z wozownią, Chałupa Klamerusów, 2 piwnice, ogród;
- Nowa Biała – kościół parafialny pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej; cmentarz kościelny, ogrodzenie z bramkami, kaplica pw. św. Marii Magdaleny;
- Polana Chowańcowa – 2 szałasy mieszkalne (koliby); 3 szałasy gospodarcze;
- Polana Kałużna – zespół szałasów drewnianych, rok 1945;
- Polana Stusy – szałas mieszkalno-gospodarczy, drewniany, rok 1900;
- Polana Zbulina – szałas mieszkalno-gospodarczy, drewniany.

3. Gmina Łąpsze Niżne:

- Falsztyn – zespół dworski, w tym: oficyna (obecnie szkoła), czworak, park;
- Frydman – zespół kościoła parafialnego; zespół dworski;
- Kacwin – kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych; organistówka; zespół kaplic na terenie wsi: kaplica pw. Matki Boskiej Śnieżnej, kaplica pw. Trójcy Świętej, kaplica pw. św. Katarzyny, kaplica pw. św. Wojciecha; dawna Szkoła Ludowa;
- Łąpsze Niżne – kościół parafialny pw. św. Kwiryna, rok 1300, XVII–XVIII w.;
- Łąpsze Wyżne – kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła, lata 1759–1776;
- Niedzica – kościół parafialny pw. św. Bartłomieja; kaplica pw. św. Michała Archanioła; kaplica pw. św. Rozalii; cmentarz rodzinny Salamonów; zamek;
- Trybsz – kościół pw. św. Elżbiety, XVI, XVII wiek.

Omawiany obszar odznacza się bardzo dobrymi warunkami przyrodniczymi do rozwoju turystyki i cały jest usłany gęstą siecią szlaków turystycznych. Walory przyrodnicze Tatr Wysokich, Pogórza Spisko-Gubałowskiego, Pienin i Gorców, a także Tatr Słowackich przyciągają do tego regionu licznych turystów. Zimą na stromych stokach istnieją dogodne warunki do uprawiania narciarstwa zjazdowego, latem zaś można uprawiać górską turystyką pieszą i rowerową. Na obszarze LGD zlokalizowane są liczne wyciągi narciarskie oraz trasy narciarstwa biegowego oraz szlaki turystyki pieszej. Do innych najbardziej znanych atrakcji turystycznych należą: zapora wodna w Niedzicy, kąpieliska i przystanie wodne nad Jeziorem Czorsztyńskim oraz spływ rzeką Białką.

W nawiązaniu do bogactwa tradycyjnej kultury, gwary, strojów, obrzędów, będących charakterystyczną wizytówką każdej społeczności góralskiej, na terenie Spisza i Podhala działają liczne organizacje kulturalne i zespoły folklorystyczne, które kultywują te tradycje i obyczaje, skupiając w swoich szeregach zarówno dorosłych, jak i dzieci oraz młodzież. Oprócz tańca, muzyki i śpiewu rozwija się tu twórczość ludowa związana z rzeźbiarstwem, hafciarstwem, kowalstwem, bednarstwem, garncarstwem, skórnictwem i metaloplastyką, ludwisarstwem i odlewnictwem, malowanie na szkle, meblarstwo i

⁶ Strona internetowa Narodowego Instytutu Dziedzictwa, www.nid.pl.

snycerstwo, wyrób instrumentów muzycznych oraz wiele innych. Wykonywane są tutaj również przedmioty obrzędowe z okazji corocznych uroczystości religijnych lub świątecznych.

Produkty lokalne charakterystyczne dla regionu Spisza i Podhala to: „kiszka grulana” – jelita wieprzowe nadziewane farszem z ziemniaków, „chytre miyso” – połędwica wieprzowa nadziewana mięsem mielonym owinięta w błonę, „dziadki z owcom bryndzom” – produkt ziemniaczano-mączny, „grule otulone bockiem” – ziemniaki owinięte plasterkami boczku, „moskol z Łopusznej” – placek pieczony z gotowanych i utłuczonych ziemniaków, „trzynsionka wielkanocno” – gęsta zupa na zimno, „zufka na serwatce”, „gulaś spiski”, „baranina na soczewicy”, zupa „święconka”, „grulownik”, „tarcioki z żeberkami”, „kapusta z grochem”, „kwaśnica na żeberkach wędzonych” oraz „sołdra”⁷.

Na całym obszarze organizowane są liczne imprezy kulturalno-folklorystyczne oparte na zwyczajach regionalnych przekazywanych z pokolenia na pokolenie. Są to m.in.: Śpiskie Zwyczajki w Niedzicy, Śpiska Watra na Zamku w Niedzicy, „Sabałowe Bajania” w Bukowinie Tatrzańskiej, „Góralski Karnawał” w Bukowinie Tatrzańskiej, Gminny Konkurs Potraw Regionalnych w Łopusznej, Gronkowińskie Święto w Gronkowie, Małe Bajania w Bukowinie Tatrzańskiej, Wielkie Granie na Spisz w Łąpszach Niżnych, Przegląd Krajańskich Orkiestr Dętych, festyn „Lindada” w Gminie Bukowina Tatrzańska, Przegląd Dorobku Kulturalnego w Bukowinie Tatrzańskiej, Białczański Festyn – wybór harnasia, cepra i ceperki roku, Dzień Polowaca w Jurgowie, Festyn Czarnogórski, Festiwal Barok na Spiszu, Dożynki Podhalańskie w Ludźmierzu, Święto Gwary Góralskiej w Łopusznej, Festyn Bacowski w Leśnicy-Groń. Organizowane są również kiermasze sztuki ludowej, konkursy potraw regionalnych, inscenizacje teatralne sztuki góralskiej oraz wiele innych.

Na przestrzeni ostatniego półwiecza zmienił się obraz zarówno spiskiej jak i podhalańskiej wsi. Drewnianą architekturę zastąpiło budownictwo murowane, obrzędy głównie prezentują już tylko zespoły folklorystyczne, strój regionalny zakłada się w wyjątkowych okolicznościach, a i w gwarze coraz częściej słychać słowa z języka literackiego.

Analiza mocnych i słabych stron obszaru LGD, wypracowana przez mieszkańców podczas spotkań gminnych oraz wynikająca z badań ankietowych wskazuje walory turystyczne, w tym walory wynikające z położenia, zasobów naturalnych oraz dziedzictwa kulturowego jako najważniejszy potencjał obszaru LGD. Jednocześnie jednak społeczeństwo dostrzega, że ten posiadany potencjał nie jest w pełni wykorzystywany. Potwierdza to niewystarczająco rozwinięta infrastruktura turystyczna i okołoturystyczna, zbyt mała ilość połączeń komunikacyjnych między atrakcjami turystycznymi oraz brak parkingów przy tych atrakcjach. Ponadto jako problem wskazywana jest niedostateczna promocja zasobów dziedzictwa lokalnego. Zdaniem mieszkańców rozwój atrakcji turystycznych na zbiornikach wodnych, turystyczna promocja regionu – również w sezonie letnim, kiedy to obszar nie oferuje już tak wielu atrakcji, promocja produktów lokalnych, zwiększająca się liczba osób podróżujących po Polsce oraz rozwój nowoczesnych dróg komunikacji i promocji stanowią największe szanse dla rozwoju regionu. Jednocześnie konkurencyjność turystyczna sąsiednich regionów uznawana jest za główne zagrożenie dla rozwoju całego obszaru LGD. Rozwój infrastruktury turystycznej w tym bazy noclegowej, gastronomicznej oraz atrakcji turystycznych został wskazany przez mieszkańców jako główne działanie, które powinno zostać zrealizowane na obszarze funkcjonowania LGD Spisz-Podhale. Branża turystyczna, sklasyfikowana w PKD 2007 jako sekcja I, jest tą dziedziną gospodarki, która ma ogromne znaczenie dla obszaru i ogromne predyspozycje aby się dalej rozwijać. Pokrewną jest również branża kulturowo-rozrywkowa (sekcja R). Obie te branże wzajemnie się przenikają i wspólnie oddziałują na potencjał obszaru.

8. Podsumowanie i wnioski z części diagnostycznej – określenie grup docelowych, w tym defaworyzowanych oraz obszarów interwencji

Szczegółowa diagnoza obszaru wypracowana na podstawie danych statystycznych oraz prowadzonych konsultacji społecznych, pozwala na określenie grup docelowych i grupy defaworyzowanej, które powinny być szczególnie wspierane w ramach realizacji LSR. Na podstawie danych zawartych w diagnozie można było określić cztery grupy docelowe, ponadto jedną grupę defaworyzowaną, do której powinny być skierowane szczególne działania.

Mieszkańcy obszaru LGD stanowią pierwszą grupę docelową, ponieważ działania i cele realizowane w ramach LSR powinny służyć przede wszystkim zaspokajaniu potrzeb lokalnej społeczności. Kolejną grupą docelową są turyści – obszar obejmujący LGD Spisz-Podhale odznacza się bardzo dobrymi warunkami do rozwoju turystyki, a odsetek działalności gospodarczych zarejestrowanych w sekcji I, związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi jest znacznie wyższy niż w województwie małopolskim i w Polsce, dlatego obszar ten jest silnie uzależniony od branży turystycznej. Trzecią grupą jaką można wskazać

⁷ Strona internetowa Lokalnej Grupy Działania Spisz-Podhale, www.spisz.org.

na podstawie przeprowadzonych analiz są działacze społeczni –członkowie organizacji pozarządowych, którzy powinni być objęci wsparciem ze względu na małe zaangażowanie lokalnej społeczności w rozwój obszaru LGD oraz niewystarczającą współpracę między samorządami, mieszkańcami i organizacjami społecznymi. Podczas konsultacji społecznych i badań ankietowych mieszkańcy często zwracali na ten problem uwagę. Ostatnią grupę stanowią przedsiębiorcy wybrani ze względu na niekorzystne wartości wskaźników statystycznych związanych z przedsiębiorczością w stosunku do Polski i województwa małopolskiego. Wspieranie przedsiębiorców będzie wpływać na spadek bezrobocia, a co za tym idzie podniesienie jakości życia, co według mieszkańców powinno być najistotniejszym efektem wdrażania LSR.

W ramach grup docelowych została także określona grupa defaworyzowana, którą stanowią osoby poniżej 34. roku życia. Takie wskazanie pojawiło się podczas prac Zespołu ds. LSR, jest również wynikiem badań ankietowych.

Dzięki przeprowadzonej pogłębionej analizie obszaru, obok grup docelowych można wyróżnić trzy obszary, zdefiniowane jako branże gospodarcze (wg sekcji i działu PKD) wymagające szczególnego wsparcia i rozwoju, mające istotne znaczenie dla całego obszaru LGD Spisz-Podhale. Wybrane branże wynikają z potencjałów obszaru, przeprowadzonych konsultacji społecznych oraz badań ankietowych.

Pierwszą branżą jest branża turystyczna sklasyfikowana według sekcji I (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, w tym dział 55 – zakwaterowanie oraz 56 – działalność usługowa związana z wyżywieniem). Branża ta została wybrana ze względu na dużą zależność obszaru LGD od turystyki oraz istniejący potencjał turystyczny. Rozwój turystyki i odpowiednie wykorzystanie istniejących walorów oraz zwiększenie oferty turystycznej w okresie letnim było tematem wielu spotkań w trakcie tworzenia LSR oraz wynikało z ankiet przeprowadzonych wśród mieszkańców.

Kolejną wyodrębnioną branżą, jest działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją sklasyfikowana według sekcji R (dział 93 – działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna). Na obszarze objętym LSR działają liczne organizacje kulturalne i zespoły folklorystyczne, które podtrzymują i rozpowszechniają bardzo cenną kulturę góralską. Zanikanie więzi społecznych i tożsamości regionalnej zostało wskazane przez mieszkańców jako główne zagrożenie obszaru LGD. Wspieranie branży związanej z tą działalnością wzmocni utożsamianie się lokalnej społeczności z obszarem LGD.

Kolejna branża, która powinna być odbiorcą działań integracyjnych w ramach LSR jest branża według sekcji G (handel hurtowy i detaliczny, w tym dział 46 – handel hurtowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i dział 47 – handel detaliczny, z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi). Na obszarze gdzie rozwija się turystyka i rekreacja konieczne jest też odpowiednie zaplecze handlowe, z którego naturalnie korzystają również mieszkańcy. Ta branża posiada największy udział w strukturze lokalnej gospodarki i dalsze jej wspieranie przyniesie zamierzony efekt.

Wszystkie trzy wskazane branże wzajemnie się uzupełniają, a ich integracja przyniesie znaczne korzyści dla gospodarczego rozwoju obszaru LGD.

PODSUMOWANIE:

1. Grupami szczególnie istotnymi z punktu widzenia LSR są określone grupy docelowe: mieszkańcy, przedsiębiorcy, działacze społeczni, przedsiębiorcy turyści, w tym grupa defaworyzowaną osoby do 34 roku życia. W odniesieniu do nich określono obszary interwencji polegające na wsparciu dla rozwoju turystyki i przedsiębiorczości oraz integracji społecznej.
2. Branże mające kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru, określone na podstawie diagnozy społeczno-gospodarczej w tym przedsiębiorczości to: usługi związane z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (I), Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (R), Handel hurtowy i detaliczny (G).
Przedsiębiorczość społeczna jest bardzo słabo rozwiniętą gałęzią przedsiębiorczości na obszarze LGD.
3. Poziom zatrudnienia na obszarze LGD jest bardzo niekorzystny w stosunku do województwa małopolskiego i Polski.
Liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym w 2013 roku była niższa niż w województwie małopolskim i Polsce.
4. Na obszarze LGD zauważalny jest rozwój społeczeństwa obywatelskiego, o czym świadczy wzrastający na przestrzeni lat 2009–2014 wskaźnik liczby działających fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców oraz wysoka frekwencja w wyborach samorządowych.
5. Na obszarze objętym LSR działają instytucje świadczące pomoc społeczną, a liczba osób korzystających ze świadczeń społecznych – niższa niż w porównywanych jednostkach, świadczy o

korzystnej sytuacji lokalnej społeczności, w związku z czym, nie można jednoznacznie stwierdzić, iż zjawiska ubóstwa i wykluczenia społecznego występują w wysokiej skali.

6. Obszar LSR jest spójny pod względem przestrzennym, kulturowym, przyrodniczym, historycznym oraz demograficznym.

IV. Analiza SWOT

Analiza SWOT dla obszaru LGD Spisz-Podhale (tabela 9) została przeprowadzona w oparciu o dostępne dane uzyskane podczas prac nad diagnozą obszaru, w tym dane GUS, a przede wszystkim z wykorzystaniem zróżnicowanych metod partycypacji społecznej, opisanych w odniesieniu do tego etapu w rozdziale II. W analizie starano się uwzględnić możliwie najwięcej rekomendacji i opinii lokalnej społeczności. Biorąc pod uwagę wyniki badań ankietowych, mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia wskazywane w części warsztatowej spotkań gminnych, a także sugestie zgłaszane pracownikom biura on-line, Zespół ds. LSR wybrał te najczęściej powtarzające i jego zdaniem najbardziej kluczowe dla obszaru. Wstępną propozycję analizy SWOT zamieszczono następnie na stronie internetowej wraz z formularzem zgłaszania uwag. Przesłane uwagi zostały szczegółowo przeanalizowane i decyzją Zespołu ds. LSR uwzględnione w kolejnej wersji opracowania.

Tabela 9 Analiza SWOT obszaru LGD Spisz-Podhale

Mocne strony	Odniesienie do diagnozy	Słabe strony	Odniesienie do diagnozy
1. Bardzo duża rozpoznawalność turystyczna obszaru.	Rozdział III.1	1. Niewielka przedsiębiorczość mieszkańców – liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON niższa od średnich dla kraju i województwa.	Rozdział III.3
2. Unikatowe walory wynikające z charakterystycznego górskiego krajobrazu.	Rozdział III.1	2. Niższa niż w Polsce i województwie małopolskim liczba jednostek nowo rejestrowanych corocznie w rejestrze REGON.	Rozdział III.3
3. Gęsta sieć szlaków turystycznych: pieszych, rowerowych i narciarskich.	Rozdział III.7.	3. Niewielka liczba podmiotów gospodarki narodowej przypadających na 1 000 osób w wieku produkcyjnym – niższa niż w Polsce i województwie małopolskim.	Rozdział III.3
4. Liczne zabytki, w tym przede wszystkim zabytki architektury sakralnej odznaczające się charakterystycznym stylem góralskim.	Rozdział III.7	4. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą niższa w porównaniu z krajem i województwem.	Rozdział III.3
5. Specyficzne tradycje, gwara, strój, obrzędy i inne elementy kultury regionu Spisza i Podhala.	Rozdział III.7	5. Dochody ogółem samorządów wchodzących w skład LGD w przeliczeniu na 1 mieszkańca niższe od wartości dla Polski i województwa małopolskiego.	Rozdział III.3
6. Bogata i zróżnicowana twórczość ludowa.	Rozdział III.7	6. Niekorzystny dochód podatkowy gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca na obszarze LGD w odniesieniu do Polski i województwa małopolskiego.	Rozdział III.3
7. Duża liczba produktów lokalnych na obszarze LGD.	Rozdział III.7	7. Niższy niż średnia krajowa udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa z podatku od osób fizycznych.	Rozdział III.3
8. Liczne rozpoznawalne imprezy	Rozdział III.7	8. Niewielki udział w podatkach	Rozdział III.3

kulturalno-folklorystyczne oparte na tradycjach regionu.		stanowiących dochody budżetu państwa z podatku od osób prawnych – znacznie niższy od wartości dla kraju i województwa.	
9. Wysoki stopień zalesienia obszaru.	Rozdział III.1	9. Niski w porównaniu z Polską i województwem małopolskim udział dochodów własnych w dochodach ogółem.	Rozdział III.3
10. Czyste środowisko naturalne.	Rozdział III.1	10. Wydatki ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca niższe niż w kraju i województwie.	Rozdział III.3
11. Zróżnicowane formy ochrony przyrody obejmujące cały obszar LGD.	Rozdział III.1	11. Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców niższa niż w Polsce i województwie.	Rozdział III.3
12. Rosnąca liczba mieszkańców obszaru LGD.	Rozdział III.2	12. Niedostateczna integracja i współpraca pomiędzy różnymi środowiskami.	Rozdział III.3
13. Dodatni i zdecydowanie wyższy niż w Polsce i województwie małopolskim współczynnik przyrostu naturalnego.	Rozdział III.2	13. Zanikające więzi społeczne.	Rozdział III.3
14. Dodatnie i wyższe niż w Polsce saldo migracji na obszarze LGD.	Rozdział III.2	14. Brak miejsc pracy – stopa bezrobocia rejestrowanego w powiatach nowotarskim i tatrzańskim wyższa niż średnia dla Polski.	Rozdział III.4
15. Bardzo korzystna w stosunku do kraju i województwa struktura ludności według ekonomicznych grup wieku.	Rozdział III.2	15. Niski poziom wykształcenia osób bezrobotnych – bardzo duży odsetek bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej oraz zasadniczym zawodowym.	Rozdział III.4
16. Wysoki udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogóle społeczeństwa – wyższy niż w Polsce i województwie małopolskim.	Rozdział III.2	16. Bardzo niska liczba osób pracujących w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców.	Rozdział III.4
17. Niższy niż w jednostkach terytorialnych wyższego rzędu udział osób w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem.	Rozdział III.2	17. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w powiatach nowotarskim i tatrzańskim zdecydowanie niższe od średniej krajowej.	Rozdział III.4
18. Wyższy niż w Polsce i województwie małopolskim wskaźnik dotyczący nowych budynków oddanych do użytkowania w 2014 roku.	Rozdział III.1	18. Zdecydowanie wyższy niż w Polsce i województwie małopolskim udział dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wiek	Rozdział III.5
19. Rosnący i zdecydowanie wyższy niż w Polsce i województwie małopolskim udział podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w sekcji I.	Rozdział III.3	19. Udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem samorządów wchodzących w skład LGD wyższy w stosunku do Polski i województwa.	Rozdział III.5
20. Niższy w porównaniu z krajem i województwem stosunek liczby osób bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym na obszarze LGD.	Rozdział III.4	20. Niższy niż w Polsce i województwie małopolskim odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym.	Rozdział III.6

21. Malejąca i niższa niż w Polsce liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców.	Rozdział III.5	21. Zbyt mała liczba miejsc zapewniających opiekę dzieciom do lat 3.	Rozdział III.6
22. Duża liczba bibliotek oraz domów kultury, klubów i świetlic wiejskich na obszarze LGD.	Rozdział III.6	22. Niski udział wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem w porównaniu z jednostkami terytorialnymi wyższego rzędu.	Rozdział III.6
23. Udział wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w wydatkach ogółem samorządów wchodzących w skład LGD wyższy w stosunku do Polski i województwa małopolskiego.	Rozdział III.6	23. Słabo rozwinięta infrastruktura rekreacyjna i turystyczna.	Rozdział III.7
–	–	22. Niedostatecznie wykorzystany potencjał turystyczny.	Rozdział III.7
–	–	23. Niewystarczająca oferta turystyczna w okresie letnim.	Rozdział III.7
–	–	24. Mała liczba połączeń komunikacyjnych między atrakcjami turystycznymi.	Rozdział III.7
–	–	25. Niewystarczająca promocja zasobów i dziedzictwa lokalnego.	Rozdział III.7
Szanse	Odniesienie do diagnozy	Zagrożenia	Odniesienie do diagnozy
1. Możliwość pozyskania środków z funduszy europejskich na lata 2014–2020 oraz środków krajowych.	Rozdział III.3	1. Depopulacja mieszkańców regionu.	Rozdział III.2
2. Rosnąca popularność narciarstwa i górskich wędrówek.	Rozdział III.7	2. Duża atrakcyjność turystyczna innych obszarów o podobnej specyfice krajobrazowej.	Rozdział III.7
3. Wzrost popularności inicjatyw oddolnych i odpowiedzialności społecznej.	Rozdział III.3	3. Skomplikowane procedury aplikowania o środki z funduszy europejskich.	Rozdział III.3
4. Rozwój Internetu oraz nowoczesnych dróg komunikacji i promocji.	Rozdział III.7	4. Pogłębiające się rozwarstwienie społeczeństwa wynikające z sytuacji ekonomicznej.	Rozdział III.3
5. Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa, inwestycje w energię odnawialną.	Rozdział III.1	5. Zniechęcenie mieszkańców – niewystarczające zaangażowanie w inicjatywy oddolne.	Rozdział III.3
6. Zmiany prawne oraz pomoc ułatwiająca zakładanie i prowadzenie działalności gospodarczej.	Rozdział III.3	6. Klęski żywiołowe (powodzie).	Rozdział III.1
7. Wydłużająca się przeciętna długość życia.	Rozdział III.2	7. Zanikanie więzi społecznych i tożsamości regionalnej.	Rozdział III.3
8. Przygraniczne położenie – możliwość współpracy transgranicznej.	Rozdział III.1	8. Niska świadomość ekologiczna mieszkańców	Rozdział III.1
9. Wzrost zainteresowania produktami lokalnymi.	Rozdział III.7	9. Rozdrobnienie gruntów.	Rozdział III.3
–	–	10. Skomplikowane przepisy związane z zakładaniem działalności gospodarczej.	Rozdział III.3

Źródło: Opracowanie własne

Wnioski z analizy SWOT

Obszar Spisza i Podhala jako region wielokulturowy i wieloetniczny posiada ukształtowaną i specyficzną tożsamość lokalną, odróżniającą go od innych obszarów i świadczącą o jego spójności. Elementy tej tożsamości, takie jak: tradycje i obrzędy, strój, gwara czy architektura, funkcjonują dzięki zaangażowaniu lokalnej społeczności, która zarówno w zespołach folklorystycznych, jak również poprzez twórczość ludową i wydarzenia kulturalne pielęgnuje spuściznę regionu.

Wykorzystując posiadany potencjał społeczny i przywiązanie do miejsca zamieszkania należy podejmować działania w kierunku jeszcze większego integrowania społeczeństwa, zwłaszcza między pokoleniami, co wpłynie na wzmocnienie poczucia jedności i tożsamości regionalnej. Szansą na rozwój obszaru jest wzrost popularności inicjatyw oddolnych, odpowiedzialności społecznej i tworzenia wielosektorowych partnerstw, co wymaga aktywnych lokalnych liderów.

W sferze demografii można wskazać kilka pozytywnych zjawisk zachodzących na obszarze LGD. Analizowany obszar zamieszkuje stosunkowo młode społeczeństwo. Proporcje między grupami osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym są nadal bardzo korzystne i wyróżniają ten obszar na tle kraju. Równocześnie liczba mieszkańców poszczególnych gmin w dalszym ciągu rośnie, co wynika z korzystnego salda migracji oraz dodatniego przyrostu naturalnego. Zauważyć jednak należy, że na przestrzeni kilku ostatnich lat wartości wszystkich przytoczonych wskaźników uległy pogorszeniu, a więc i tu zaczynają docierać charakterystyczne dla Polski zjawiska związane z depopulacją.

Region Spisza i Podhala jest regionem specyficznym – działalność gospodarcza jest tu ograniczona poprzez górski krajobraz, liczne formy ochrony przyrody (w tym parki narodowe) oraz nastawienie na turystykę. W związku z tym zauważalny jest niedostateczny rozwój gospodarki, co potwierdzają zarówno niekorzystne wartości wskaźników odnoszących się do przedsiębiorczości – pomimo ich niewielkiego wzrostu, nadal pozostają na bardzo niskim poziomie, jak również opinie społeczności lokalnej.

Turystyka jest tą dziedziną, która zdominowała miejscową gospodarkę i wiele dziedzin życia, ale ogrom walorów i warunków do jej rozwoju oraz rozpoznawalność i popularność tego regionu pozwalają w niej upatrywać szansę na dalszy rozwój i zwiększenie dochodów. Konieczne jest natomiast stworzenie własnej niepowtarzalnej marki, która wyróżni ten region pod względem turystycznym poprzez lepsze wykorzystanie posiadanego potencjału.

Na obszarze LGD wzrasta bezrobocie – jest to konsekwencja słabo rozwiniętej gospodarki, braku inwestorów i nowych ofert na rynku pracy. Znaczna część osób bezrobotnych posiada dodatkowo zbyt niskie wykształcenie i nieodpowiednie kwalifikacje, aby móc z powodzeniem szukać zatrudnienia. Bezrobocie jest z kolei najczęstszą przyczyną wykluczenia i ubożenia, które zmusza do korzystania z pomocy społecznej. Rozwarstwienie społeczeństwa wynikające z sytuacji ekonomicznej jest jednym z zagrożeń, którym należy przeciwdziałać.

Z analizy dochodów i wydatków budżetowych wyłania się niezbyt korzystna sytuacja finansowa gmin wchodzących w skład LGD. Stosunkowo niskie dochody, w tym dochód podatkowy, mały udział dochodów własnych w dochodach ogółem, niewielki wpływ dochodów z podatku od osób fizycznych oraz z podatku od osób prawnych stanowią duże bariery rozwojowe i pokazują słabą samodzielność finansową, która w dużej mierze warunkuje proces świadczenia usług publicznych na wysokim poziomie oraz w istotny sposób oddziałuje na zdolność realizacji długookresowych zadań o charakterze rozwojowym.

W wyniku przeprowadzonych konsultacji oraz na podstawie dotychczasowych doświadczeń analiza obszaru oraz SWOT są nadal aktualne.

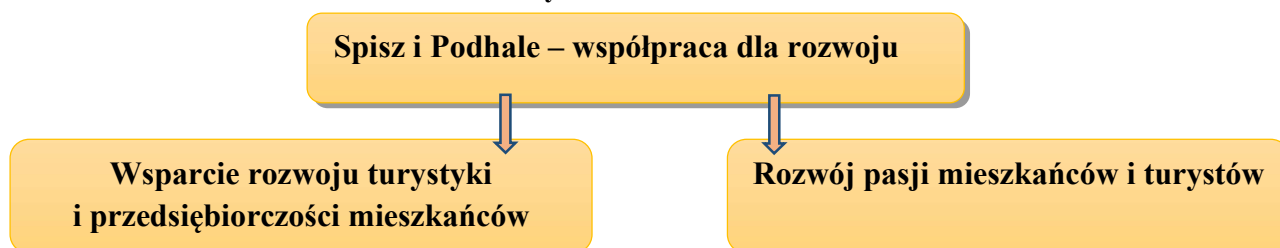
V. Cele i wskaźniki

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy i wniosków z analizy SWOT obszaru LGD sformułowano cel ogólny oraz dwa cele szczegółowe w ramach LSR. Ich realizacja wpłynie na zniwelowanie problemów dotyczących lokalną społeczność dzięki wykorzystaniu wskazanych potencjałów. Wyznaczone cele realizowane będą zgodnie z wyznaczonym przez Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 celem szczegółowym 6B *wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich* w ramach priorytetu 6 *wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich* i wyznaczonych celów przekrojowych: innowacyjności, ochrony środowiska, łagodzenia zmian klimatu.

LSR jest Strategią jednofundusową, której realizacja w całości finansowana będzie z EFRROW. Cele i przedsięwzięcia realizowane i wspierane finansowo będą z działania 19. *Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER* w ramach PROW 2014–2020.

Cele LSR prezentuje rysunek 2.

Rysunek 2 Cele LSR

Źródło: Opracowanie własne

Cel główny LSR wskazuje, że dla rozwoju obszaru LGD największe znaczenie ma współpraca, przy czym musi to być współpraca na różnych płaszczyznach i wśród różnych środowisk. Te założenia będą realizować cele szczegółowe, wyznaczone na podstawie przeprowadzonej diagnozy obszaru i analizy SWOT.

Pierwszy cel szczegółowy odnosi się do turystyki i przedsiębiorczości. Dane statystyczne wskazują, że na obszarze LGD średnia liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności oraz liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1 000 mieszkańców jest niższa niż w Polsce i województwie małopolskim. Również lokalna społeczność w czasie trwania konsultacji społecznych wskazywała, że problemami obszaru są niska przedsiębiorczość oraz brak miejsc pracy. Można to stwierdzić na podstawie spotkań gminnych, badań ankietowych, wywiadów oraz innych form partycypacji społecznej. Odpowiedzią na tak zdiagnozowane problemy jest wyznaczenie w Strategii przedsięwzięć związanych z pobudzaniem i wzmacnianiem przedsiębiorczości, a także rozwijaniem współpracy wewnątrz sektora gospodarczego. Podobnie w przypadku turystyki – lokalna społeczność dostrzegając ogromny potencjał obszaru, zwraca jednak uwagę na niedostateczne jego wykorzystanie. Jako problemy obszaru w tej dziedzinie wskazywano zbyt małą promocję zasobów lokalnego dziedzictwa oraz niewystarczającą infrastrukturę turystyczną i okołoturystyczną. Wynikiem tego jest uwzględnienie w Strategii przedsięwzięć, które będą mieć wpływ na jakość świadczonych usług turystycznych oraz rozwój oferty niekomercyjnej, a także na zachowanie i promocję lokalnego dziedzictwa. Wzrost przedsiębiorczości wskazywany był w trakcie konsultacji społecznych jako jeden z głównych celów, który powinien zostać osiągnięty w wyniku realizacji LSR i przedsięwzięcia zaplanowane w ramach pierwszego celu szczegółowego kompleksowo się do tego przyczynią. Aktywizacja mieszkańców do podejmowania działalności gospodarczej oraz do rozwoju już istniejących, pozytywnie wpłynie na jakość proponowanej oferty turystycznej oraz jakość życia mieszkańców, którzy będą mieli większą szansę na atrakcyjne warunki zatrudnienia.

Drugi cel szczegółowy związany jest ze wzrostem aktywności i integracji mieszkańców, również przez zachowanie lokalnej tożsamości związanej z dziedzictwem kulturowym obszaru. Cel taki postawiono w oparciu o przeprowadzoną diagnozę i analizę SWOT. Zaangażowanie społeczne mierzone za pomocą liczby stowarzyszeń, fundacji i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców wypada gorzej niż w Polsce i województwie małopolskim. W opinii społeczności lokalnej widoczna jest zbyt mała integracja i współpraca pomiędzy przedstawicielami różnych środowisk i grup społecznych, brak zaangażowania w sprawy lokalne oraz zanikanie więzi społecznych i tożsamości regionalnej. Z tego wynikają przedsięwzięcia nastawione na integrację, aktywizację, współpracę, tworzenie warunków do aktywności oraz wzmacnianie tożsamości lokalnej. Szczególny nacisk położono na zasoby dziedzictwa lokalnego, jako ważny element tożsamości mieszkańców obszaru, w związku z czym wyznaczono przedsięwzięcia związane z zachowaniem i promocją lokalnego dziedzictwa oraz elementów miejscowej kultury.

Cele LSR realizowane będą również dzięki dwóm projektom współpracy. W ramach pierwszego celu szczegółowego zrealizowane zostanie przedsięwzięcie *Wykreowanie wspólnego kulturowego produktu międzynarodowego*, natomiast w ramach celu drugiego – przedsięwzięcie *Działania na rzecz rozwijania ponadregionalnej oferty turystycznej*. Pierwszy projekt zostanie zrealizowany we współpracy z Lokalną Grupą Działania z zagranicy (Węgry), drugi natomiast we współpracy LGD krajowych. W wyniku realizacji pierwszego przedsięwzięcia nastąpi zwiększenie oferty turystycznej obszaru oraz wzrost jego rozpoznawalności, drugie przedsięwzięcie przyczyni się natomiast do rozwoju turystyki rowerowej obszaru LGD. Ich realizacja przyczyni się do osiągnięcia wskaźników rezultatu Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: mieszkańcy i turyści. Projekt krajowy będzie realizowany przez trzy Lokalne Grupy Działania. Celem projektu krajowego jest zwiększenie atrakcyjności turystyki rowerowej na obszarze partnerskich LGD poprzez rozwój infrastruktury. Grupy docelowe: mieszkańcy, turyści.

Miarą realizacji celów ogólnych, szczegółowych i przedsięwzięć są określone w Matrycy logicznej LSR wskaźniki - odpowiednio: oddziaływania, rezultatu i produktu. Przy określaniu wskaźników kierowano się wytycznymi *Poradnika dla LGD* aby były one proste, zrozumiałe i adekwatne do celów i przedsięwzięć, tj. w zrozumiałym i prostym sposobie oddawały istotę mierzonych celów i przedsięwzięć. Ponadto zastosowano się do wskazówek Podręcznika, aby pozyskiwanie danych do pomiaru wskaźników było proste i, w miarę możliwości, bazowało na informacjach z dokumentów przechowywanych w LGD lub instytucji wdrażającej oraz danych otrzymywanych od beneficjentów/grantobiorców – stąd źródłem pozyskiwania danych do pomiaru wskaźników produktu i rezultatu są informacje pochodzące właśnie od tych podmiotów/osób. Wskaźniki oddziaływania zostały natomiast oparte na informacjach pochodzących ze statystyki publicznej – wykorzystano tu ogólnodostępną bazę Bank Danych Lokalnych. Wskaźniki produktu, rezultatu i oddziaływania są wskaźnikami mierzalnymi, a ich pomiar będzie stosunkowo prosty i w miarę racjonalny finansowo.

Na skutek zrealizowania celów ogólnych oraz odnoszących się do nich celów szczegółowych i przedsięwzięć oraz osiągnięcia wyznaczonych wartości wskaźników nastąpi zniwelowanie problemów zidentyfikowanych na pierwszym etapie prac nad LSR. W tabeli 10 zaprezentowane zostało powiązanie celów z problemami oraz wyzwaniem społecznymi, wskazanymi na podstawie danych statystycznych i wyników konsultacji społecznych, które posłużyły opracowaniu analizy SWOT. Tabela zawiera także produkty będące bezpośrednim wynikiem planowanych w LSR przedsięwzięć, których osiągnięcie stanowić będzie wyznacznik zrealizowania przyjętych celów.

Zestawienie w postaci matrycy celów ogólnych, szczegółowych, przedsięwzięć oraz przypisanych do nich wskaźników oddziaływania, produktu i rezultatu wraz ze sposobem ich pomiaru i stanem początkowym oraz końcowym przedstawia tabela 11. Stan początkowy wskaźników oddziaływania opracowany został na podstawie danych GUS, w przypadku wskaźników produktu i rezultatu wynosi 0, ze względu na fakt, iż ściśle powiązane są z realizowanymi przedsięwzięciami. Wartość docelowa wszystkich wskaźników oszacowana została na podstawie analizy zapotrzebowania na poszczególne działania z uwzględnieniem dostępnych środków. Przy szacowaniu wartości docelowych posłużono się diagnozą społeczno-gospodarczą (rozdział III), w której zawarto zestawienie danych statystycznych oraz wniosków z konsultacji społecznych.

W przypadku przedsięwzięć 1.1.1, 1.1.3, 1.1.4, 1.1.6, 1.1.7, 1.1.9, 1.2.2, – 1.2.3, 1.2.7. nie zaplanowano poziomów przejściowych, w pozostałych osiągnięcie poszczególnych pułapów zgodne będzie z Planem działania (załącznik 3 do LSR).

Typy działań oraz potencjalni beneficjenci, którzy będą mogli je realizować w ramach wdrażania LSR zostały przedstawione w tabeli 12. Więcej informacji na temat wdrażanych operacji zawierają procedury i kryteria wyboru operacji, będące załącznikiem do wniosku o wybór LSR.

W tabeli 13 zaprezentowano szczegółowe informacje na temat poszczególnych wskaźników – rodzaj wskaźnika, nazwę, sposób oraz częstotliwość obliczania i uzasadnienie wyboru.

W tabeli 14 przedstawione zostały koszty bieżące i przypisane do nich wskaźniki produktu i rezultatu w podziale na trzy okresy czasowe.

Tabela 10 Tabelaryczna matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników

Zidentyfikowane problemy/wyzwania społeczno-ekonomiczne	Cel ogólny	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników		
Niedostatecznie wykorzystany potencjał turystyczny. Słaba oferta turystyczna w okresie letnim.	Spisz i Podhale – współpraca dla rozwoju	1.1 Wsparcie rozwoju turystyki i przedsiębiorczości mieszkańców	1.1.1 Wykreowanie wspólnego kulturowego produktu międzynarodowego	Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym projektów współpracy międzynarodowej ukierunkowanych na wykreowanie wspólnego kulturowego produktu międzynarodowego	Liczba projektów współpracy międzynarodowej (w ramach wspólnego kulturowego produktu międzynarodowego) skierowanych do grup docelowych: mieszkańcy, turyści	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	Zmniejszenie się bądź wzrost liczby osób podróżujących po Polsce.		
Liczba LGD uczestniczących w projekcie współpracy ukierunkowanym na wykreowanie wspólnego kulturowego produktu międzynarodowego				Liczba uczestników wydarzeń związanych z wykreowaniem wspólnego kulturowego produktu międzynarodowego					
Niewielka przedsiębiorczość mieszkańców.			1.1.2 Pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców.	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami z zakresu przedsiębiorczości	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych z zakresu przedsiębiorczości			Liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym	Skomplikowane procedury zakładania działalności gospodarczej oraz aplikowania o środki finansowe.
Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna i okołoturystyczna			1.1.3 Powstanie lub modernizacja infrastruktury turystycznej i/lub okołoturystycznej.	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i/lub około turystycznej	Liczba osób korzystających z nowopowstałej infrastruktury turystycznej i/lub rekreacyjnej			Zmniejszenie się bądź wzrost liczby osób podróżujących po Polsce.	
Słabo rozwinięta infrastruktura rekreacyjna i turystyczna.	1.1.4 Powstanie lub modernizacja infrastruktury turystycznej i/lub rekreacyjnej.	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i/lub rekreacyjnej							

<p>Brak miejsc pracy. Bardzo niska liczba osób pracujących. Niewielka przedsiębiorczość mieszkańców.</p>		<p>1.1.5 Rozwój działalności gospodarczych w tym w branżach wskazanych jako kluczowe⁸ dla rozwoju obszaru i/lub mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub przeciwdziałanie zmianom klimatu i/lub ukierunkowanych na innowacje i/lub wykorzystujących lokalne zasoby</p>	<p>Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa (ogółem), w tym: - działających w ramach branż wskazanych jako kluczowe dla rozwoju obszaru - mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub przeciwdziałanie zmianom klimatu - ukierunkowanych na innowacje - wykorzystujących lokalne zasoby</p>	<p>Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem). w tym: - w ramach operacji działających w branżach wskazanych jako kluczowe dla rozwoju obszaru, - tworzonych w związku z realizacją operacji przez osoby z grupy do 34 roku życia (grupa defaworyzowana) - w ramach operacji które miały pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub przeciwdziałanie zmianom klimatu</p>		<p>Skomplikowane procedury aplikowania o środki finansowe.</p>
<p>Brak miejsc pracy. Bardzo niska liczba osób pracujących. Niewielka przedsiębiorczość mieszkańców.</p>		<p>1.1.6 Rozwój prowadzonych przez osoby do 34. roku życia działalności gospodarczych w tym w branżach wskazanych jako kluczowe dla rozwoju i/lub wykorzystujących lokalne zasoby</p>	<p>Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa przez osoby do 34 roku życia, w tym: - działających w ramach branż wskazanych jako kluczowe dla rozwoju obszaru - wykorzystujących lokalne zasoby</p>	<p>- w ramach operacji ukierunkowanych na innowacje - w ramach operacji wykorzystujących lokalne zasoby</p>		
<p>Brak miejsc pracy. Bardzo niska liczba osób pracujących. Niewielka przedsiębiorczość mieszkańców.</p>		<p>1.1.8 Podejmowanie działalności gospodarczej w tym w branżach wskazanych jako kluczowe dla rozwoju obszaru i/lub i/lub wykorzystujących lokalne zasoby.</p>	<p>Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa, w tym: - w ramach branż wskazanych jako kluczowe dla rozwoju obszaru - operacji wykorzystujących lokalne zasoby</p>	<p>Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem). w tym: - w ramach operacji działających w branżach wskazanych jako kluczowe dla rozwoju obszaru, - w ramach operacji wykorzystujących lokalne zasoby</p>		<p>Skomplikowane procedury zakładania działalności gospodarczej oraz aplikowania o środki finansowe.</p>

⁸Jako branże kluczowe określono: zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, kultura, rekreacja i rozrywka oraz handel hurtowy i detaliczny.

<p>Niewystarczająca promocja zasobów i dziedzictwa lokalnego. Niedostateczna integracja i współpraca pomiędzy różnymi środowiskami. Niewielka liczba organizacji pozarządowych.</p>			<p>1.2.1 Działania na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej.</p>	<p>Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami</p>	<p>Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami</p>		<p>Zniechęcenie mieszkańców, zanikanie więzi społecznych i tożsamości regionalnej. Wzrost popularności inicjatyw oddolnych.</p>
<p>Zanikające więzi społeczne. Pogłębiające się rozwarstwienie społeczeństwa.</p>		<p>1.2 Rozwój pasji mieszkańców i turystów</p>	<p>1.2.2 Działania na rzecz rozwijania ponadregionalnej oferty turystycznej</p>	<p>Liczba zrealizowanych projektów współpracy w zakresie-działań na rzecz rozwijania ponadregionalnej oferty turystycznej.</p>	<p>Liczba projektów współpracy w zakresie realizacji działań na rzecz rozwijania ponadregionalnej oferty turystycznej skierowanych do grup docelowych: mieszkańcy, turyści.</p>	<p>Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. Mieszkańców</p>	<p>Zniechęcenie mieszkańców, zanikanie więzi społecznych i tożsamości regionalnej.</p>
<p>Niewystarczająca promocja zasobów i dziedzictwa lokalnego. Niedostatecznie</p>			<p>1.2.3 Działania marketingowe wspólne dla całego obszaru LGD.</p>	<p>Liczba przeprowadzonych działań marketingowych wspólnych dla całego obszaru LGD</p>	<p>Liczba odbiorców przeprowadzonych działań marketingowych wspólnych dla całego obszaru LGD</p>		

wykorzystany potencjał turystyczny.			1.2.4 Izba Regionalna.	Liczba operacji obejmujących tworzenie izb regionalnych	Liczba osób korzystających z nowopowstałych izb regionalnych	Zanikanie więzi społecznych i tożsamości regionalnej. Wzrost zainteresowania produktami lokalnymi.
Niewystarczająca promocja zasobów i dziedzictwa lokalnego. Zanikające więzi społeczne.			1.2.5 Promocja i stworzenie warunków do aktywnego trybu życia oraz integracji mieszkańców	Liczba zadań obejmujących działania w zakresie promocji i stworzenia warunków do aktywnego trybu życia oraz integracji mieszkańców	Liczba odbiorców działań w zakresie promocji i stworzenia warunków do aktywnego trybu życia oraz integracji mieszkańców	Zniechęcenie mieszkańców, duża popularność innych regionów kraju. Rosnąca popularność narciarstwa i górskich wędrówek. Wzrost popularności inicjatyw oddolnych.
Niewystarczająca promocja zasobów i dziedzictwa lokalnego. Niedostatecznie wykorzystany potencjał turystyczny.			1.2.7. Zachowanie dziedzictwa obszaru LGD.	Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury	Liczba osób, które korzystają z efektów zrealizowanych operacji dotyczących wyposażenia podmiotów działających w sferze kultury.	Zanikanie więzi społecznych i tożsamości regionalnej Wzrost zainteresowania produktami lokalnymi. Wzrost popularności inicjatyw oddolnych.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 11 Cele i wskaźniki LSR

1.0	CEL OGÓLNY 1	<i>Spisz i Podhale – współpraca dla rozwoju</i>				
1.1	CELE SZCZEGÓLWE	<i>Wsparcie rozwoju turystyki i przedsiębiorczości mieszkańców</i>				
1.2		<i>Rozwój pasji mieszkańców i turystów</i>				
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>stan początkowy 2014 rok</i>	<i>plan 2024 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>

W1.0	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. Mieszkańców	szt.	698	711	Dane statystyczne GUS	
	Liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym	%	6,2	5,7	Dane statystyczne GUS	
	Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	szt.	25	30	Dane statystyczne GUS	
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	stan początkowy 2015 rok	plan 2024 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
W1.1	Liczba uczestników wydarzeń (ogółem), w tym: - związanych z wykreowaniem wspólnego kulturowego produktu międzynarodowego	szt.	0	500	Dane LGD	
	Liczba osób korzystających z nowo powstałej infrastruktury turystycznej i/lub okołoturystycznej i/lub rekreacyjnej	szt.	0	8125	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD	
	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem), w tym: - w ramach operacji działających w branżach wskazanych jako kluczowe dla rozwoju obszaru, - tworzonych w związku z realizacją operacji przez osoby z grupy do 34 roku życia (grupa defaworyzowana) - w ramach operacji które miały pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub przeciw działanie zmianom klimatu (min 3) - w ramach operacji ukierunkowanych na innowacje (min 1) - w ramach operacji wykorzystujących lokalne zasoby	szt.	0	37	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD	
	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych z zakresu przedsiębiorczości	szt.	0	200	Dane LGD	
	Liczba projektów współpracy międzynarodowe, w ramach wspólnego kulturowego produktu międzynarodowego, skierowanych do grup docelowych: mieszkańcy, turyści	szt.	0	1	Dane LGD	
W1.2	Liczba odbiorców przeprowadzonych działań marketingowych wspólnych dla całego obszaru LGD	szt.	0	100 000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD	
	Liczba osób korzystających z nowo powstałych izb regionalnych	szt.	0	800	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD	
	Liczba odbiorców działań, w tym: - w zakresie promocji i stworzenia warunków do aktywnego trybu życia oraz integracji mieszkańców - Liczba osób, które korzystają z efektów zrealizowanych operacji dotyczących wyposażenia podmiotów działających w sferze kultury.	szt.	0	8 000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD	

	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych	szt.	0	100	Dane LGD			
	Liczba projektów współpracy w zakresie realizacji działań na rzecz rozwijania ponadregionalnej oferty turystycznej skierowanych do grup docelowych: turyści, mieszkańcy	szt.	0	1	Dane LGD			
	Liczba odbiorców działań na rzecz rozwijania ponadregionalnej oferty turystycznej objętych projektem współpracy skierowanym do grup docelowych: turyści, mieszkańcy.	szt.	0	2 000	Dane LGD			
Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu					
			Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru	
					początkowa 2015 rok	końcowa 2024 rok		
1.1.1	Wykreowanie wspólnego kulturowego produktu międzynarodowego. Pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców.	Mieszkańcy, turyści	Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym projektów współpracy międzynarodowej ukierunkowanych na wykreowanie wspólnego kulturowego produktu międzynarodowego	szt.	0	1	Dane LGD
				Liczba LGD uczestniczących w projekcie współpracy ukierunkowanym na wykreowanie wspólnego kulturowego produktu międzynarodowego	szt.	0	2	Dane LGD
1.1.2	Pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców.	Mieszkańcy	Aktywizacja	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami z zakresu przedsiębiorczości	szt.	0	20	Dane LGD
1.1.3	Powstanie lub modernizacja infrastruktury turystycznej i/lub okołoturystycznej.	Mieszkańcy, turyści	Projekt grantowy/ Konkurs	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i/lub okołoturystycznej	szt.	0	22	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.4	Powstanie lub modernizacja infrastruktury turystycznej i/lub rekreacyjnej.	Mieszkańcy, turyści	Konkurs	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i/lub rekreacyjnej	szt.	0	4	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD

1.1.5	Rozwój działalności gospodarczych w tym w branżach wskazanych jako kluczowe ⁹ dla rozwoju obszaru i/lub mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub przeciwdziałanie zmianom klimatu i/lub ukierunkowanych na innowacje i/lub wykorzystujących lokalne zasoby	Przedsiębiorcy	Konkurs	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa (ogółem), w tym: - działających w ramach branż wskazanych jako kluczowe dla rozwoju obszaru - mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub przeciwdziałanie zmianom klimatu (min. 3) - ukierunkowanych na innowacje (min. 1) - wykorzystujących lokalne zasoby	szt.	0	12	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.6	Rozwój prowadzonych przez osoby do 34. roku życia działalności gospodarczych w tym w branżach wskazanych jako kluczowe dla rozwoju obszaru i/lub wykorzystujących lokalne zasoby	Grupa defaworyzowana – osoby do 34. roku życia	Konkurs	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa przez osoby do 34 roku życia, w tym: - działających w ramach branż wskazanych jako kluczowe dla rozwoju obszaru - wykorzystujących lokalne zasoby,	szt.	0	3	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.8	Podejmowanie działalności gospodarczej w tym w branżach wskazanych jako kluczowe dla rozwoju obszaru i/lub wykorzystujących lokalne zasoby.	Mieszkańcy	Konkurs	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa, w tym: - w ramach branż wskazanych jako kluczowe dla rozwoju obszaru - operacji wykorzystujących lokalne zasoby	szt.	0	22	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.1	Działania na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej.	Mieszkańcy	Aktywizacja	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	szt.	0	10	Dane LGD
1.2.2	Działania na rzecz rozwijania ponadregionalnej oferty turystycznej	Mieszkańcy, turyści	Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w zakresie działań na rzecz rozwijania ponadregionalnej oferty turystycznej	szt.	0	1	Dane LGD

⁹Jako branże kluczowe określono: zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, kultura, rekreacja i rozrywka oraz handel hurtowy i detaliczny.

				Liczba LGD uczestniczących w projekcie współpracy związanym z realizacją działań na rzecz rozwijania ponadregionalnej oferty turystycznej	szt.	0	3	Dane LGD
1.2.3	Działania marketingowe wspólne dla całego obszaru LGD.	Mieszkańcy, turyści, działacze społeczni	Konkurs	Liczba przeprowadzonych działań marketingowych wspólnych dla całego obszaru LGD	szt.	0	3	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.4	Izba Regionalna.	Mieszkańcy, turyści, działacze społeczni	Operacja własna	Liczba operacji obejmujących tworzenie izb regionalnych	szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.5	Promocja i stworzenie warunków do aktywnego trybu życia oraz integracji mieszkańców	Mieszkańcy, turyści	Projekt grantowy/ Konkurs	Liczba zadań obejmujących działania w zakresie promocji i stworzenia warunków do aktywnego trybu życia oraz integracji mieszkańców	szt.	0	12	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.7	Zachowanie dziedzictwa obszaru LGD.	Mieszkańcy, turyści	Konkurs	Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury	szt.	0	17	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
SUMA				1 398 375				

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 12 Tabela przedsięwzięć oraz typów operacji

Przedsięwzięcie		Zakres tematyczny – zgodnie z rozporządzeniem ¹⁰			Sposób realizacji	Środki przeznaczone na realizację przedsięwzięcia EUR
Nr	Nazwa	Opis	Beneficjent/ grantobiorca	Wartość min. i maks. dofinansowania oraz poziom %		
1.1.1	Wykreowanie wspólnego	<ul style="list-style-type: none"> Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna itp. 	LGD	45 000; 100%	Projekt współpracy	11 250

¹⁰Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2015 r. poz. 1570).

	kulturowego produktu międzynarodowego.	<ul style="list-style-type: none"> • Wzmocnienie kapitału społecznego • Promowanie obszaru, produktów, usług lokal. • Zachowanie dziedzictwa lokalnego 				
1.1.2	Pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców.	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna itp. • Wyjazd studyjny • Doradztwo indywidualne • Wzmocnienie kapitału społecznego 	LGD	49 500; 100%	Aktywizacja	12 375
1.1.3	Powstanie lub modernizacja infrastruktury turystycznej i/lub okołoturystycznej.	<ul style="list-style-type: none"> • Budowa, przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury przystosowanej do obsługi co najmniej 2 000 osób rocznie 	LGD/osoby fizyczne i osoby prawne z wyłączeniem prowadzących działalność gospodarczą oraz JSFP ¹¹	do 50 000; 90%	Projekt grantowy/ Konkurs	132 000
1.1.4	Powstanie lub modernizacja infrastruktury turystycznej i/lub rekreacyjnej.	<ul style="list-style-type: none"> • Budowa, przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury przystosowanej do obsługi co najmniej 10 000 osób rocznie 	osoby prawne z wyłączeniem prowadzących działalność gospodarczą oraz JSFP	od 200 000 do 300 000; do 100%	Konkurs – inne	194 002
1.1.5	Rozwój działalności gospodarczych w tym w branżach wskazanych jako kluczowe ¹² dla rozwoju obszaru i/lub mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub przeciwdziałanie zmianom klimatu i/lub ukierunkowanych na innowacje i/lub wykorzystujących lokalne zasoby	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój przedsiębiorczości poprzez rozwijanie działalności gospodarczej • Rozwój przedsiębiorczości poprzez rozwijanie działalności gospodarczej i podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje 	Osoby fizyczne i osoby prawne prowadzące działalność gospodarczą	od 50 000 do 140 000 do 60%	Konkurs – rozwój działalności gospodarczej	356 453
1.1.6	Rozwój prowadzonych przez osoby do 34.	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój przedsiębiorczości poprzez rozwijanie przez osoby do 34. roku życia działalności 	Osoby fizyczne do 34. roku życia	od 50 000	Konkurs – rozwój	96 334

¹¹ Jednostki Sektora Finansów Publicznych.

¹²Jako branże kluczowe określono: zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, kultura, rekreacja i rozrywka oraz handel hurtowy i detaliczny.

	roku życia działalności gospodarczych w tym w branżach wskazanych jako kluczowe dla rozwoju obszaru i/lub wykorzystujących lokalne zasoby	gospodarczej • Rozwój przedsiębiorczości poprzez rozwijanie przez osoby do 34. roku życia działalności gospodarczej i podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje	– grupa defaworyzowana	do 150 000; do 60%	działalności gospodarczej	
1.1.8	Podejmowanie działalności gospodarczej w tym w branżach wskazanych jako kluczowe dla rozwoju obszaru i/lub wykorzystujących lokalne zasoby.	• Rozwój przedsiębiorczości poprzez podejmowanie działalności gospodarczej • Rozwój przedsiębiorczości poprzez podejmowanie działalności gospodarczej i podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje	Osoby fizyczne	100000; premia 100%	Konkurs – podejmowanie działalności gospodarczej	467 172
1.2.1	Działania na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej.	• Konferencja, szkolenie, spotkanie, festyn itp. • Wyjazd studyjny • Promowanie obszaru, produktów, usług lokalnych • Wzmocnienie kapitału społecznego	LGD	36 000; 100%	Aktywizacja	9 000
1.2.2	Działania na rzecz rozwijania ponadregionalnej oferty turystycznej	• Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna itp. • Wzmocnienie kapitału społecznego • Promowanie obszaru, produktów, usług lokalnych • Budowa lub przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej i/lub rekreacyjnej obejmującej działania inwestycyjne, promocyjne i aktywizujące integrujące, których celem będzie rozwijanie turystyki na obszarze LGD oraz obszarach partnerskich LGD.	LGD	495 000; 100%	Projekt współpracy	123 750
1.2.3	Działania marketingowe wspólne dla całego obszaru	• Spotkanie, festyn, akcja społeczna itp. • Zakup rzeczy i środków trwałych stanowi nie więcej niż 50% kosztów	Osoby prawne z wyłączeniem prowadzących	100 000 300 000; do 100%	Konkurs - inne	66 087

	LGD.	<ul style="list-style-type: none"> • Produkcja filmu promującego obszar • Promowanie obszaru, produktów, usług lokalnych • Realizowany w partnerstwie co najmniej 3 podmiotów, min. po jednym z każdej gminy obszaru LGD 	działalność gospodarczą oraz JSFP			
1.2.4	Izba Regionalna.	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna itp. • Promowanie obszaru, produktów, usług lokalnych • Zakup rzeczy i środków trwałych • Wzmocnienie kapitału społecznego • Minimalna liczba obiektów – 2 szt. 	LGD, osoby prawne	50 000; do 90%	Operacja własna	11 254
1.2.5	Promocja i stworzenie warunków do aktywnego trybu życia oraz integracji mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna itp. • Promowanie obszaru, produktów, usług lokalnych • Wzmocnienie kapitału społecznego • Minimalna liczba zadań w ramach jednej operacji – 2 szt. 	LGD/ osoby fizyczne i osoby prawne z wyłączeniem prowadzących działalność gospodarczą oraz JSFP	Od 10 000 do 50 000; do 90%	Projekt grantowy/ Konkurs	55 142
1.2.7	Zachowanie dziedzictwa obszaru LGD.	<ul style="list-style-type: none"> • Zakup rzeczy i środków trwałych (Wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury np. stroje ludowe, namioty, zestawy biesiadne, krzesła, gabloty, sprzęt do imprez plenerowych, instrumenty) 	osoby fizyczne i osoby prawne (stowarzyszenia, fundacje, koła gospodyń wiejskich) oraz JSFP z wyłączeniem prowadzących działalność gospodarczą	od 50 000 do 70 000 do 100% JSFP do 63,63%	Konkurs	284 556

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 13 Opis wskaźników przypisanych do celów ogólnych, szczegółowych oraz przedsięwzięć

Nr	Rodzaj wskaźnika	Nazwa	Sposób obliczania/częstotliwość pomiaru	Uzasadnienie wyboru w odniesieniu do celów i przedsięwzięć
----	------------------	-------	---	--

1	Oddziaływania	Podmioty wpisane do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON podzielona przez liczbę mieszkańców obszaru, pomnożona przez 10 000 (pomiar stanu na dzień 31 stycznia 2022 r.).	Osiągnięcie wskaźników będzie świadczyć o wzroście przedsiębiorczości mieszkańców oraz spadku bezrobocia.
		Stosunek liczby osób bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym	Liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne podzielona na liczbę osób w wieku produkcyjnym, pomnożona przez 100 000 –wskaźnik podawany w % (pomiar stanu na dzień 31 stycznia 2022 r.).	
1.1	Rezultatu	Liczba uczestników wydarzeń w tym: - związanych z wykreowaniem wspólnego kulturowego produktu międzynarodowego	Suma liczby uczestników wydarzeń przeprowadzanych przez grupy mieszkańców. Monitoring wskaźnika na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	Osiągnięcie wskaźników spowoduje wzrost liczby miejsc pracy oraz świadomości mieszkańców co do możliwości rozwoju gospodarczego obszaru LGD, a także wzrost rozpoznawalności obszaru LGD oraz poprawę jakości świadczonych usług turystycznych. Przyczyni się również do nawiązania współpracy pomiędzy branżami gospodarki.
		Liczba osób korzystających z nowo powstałej infrastruktury turystycznej i/lub okołoturystycznej i/lub rekreacyjnej	Suma osób, które skorzystały z nowo powstałej infrastruktury w ciągu jednego roku. Monitoring wskaźnika na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	
		Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem). w tym: - w ramach operacji działających w branżach wskazanych jako kluczowe dla rozwoju obszaru, - tworzonych w związku z realizacją operacji przez osoby z grupy do 34 roku życia (grupa defaworyzowana) - w ramach operacji które miały pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub przeciwdziałanie zmianom klimatu (min 3) - w ramach operacji ukierunkowanych na innowacje (min 1) - w ramach operacji wykorzystujących lokalne zasoby	Suma osób zatrudnionych. Monitorowanie wskaźnika na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	

		Liczba projektów współpracy międzynarodowe, w ramach wspólnego kulturowego produktu międzynarodowego, skierowanych do grup docelowych: mieszkańcy, turyści	Suma projektów skierowanych do następujących grup docelowych: mieszkańcy, turyści realizowanych w ramach projektu współpracy, określona na podstawie prowadzonych rejestrów LGD (każdorazowo po zakończeniu projektu).	
		Liczba partnerów uczestniczących w wykreowaniu wspólnego produktu turystycznego Spisza i Podhala	Suma partnerów zaangażowanych w realizację operacji podana na podstawie podpisanych umów partnerskich (jednokrotnie po podpisaniu umowy partnerskiej).	
		Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych z zakresu przedsiębiorczości	Suma uczestników spotkań informacyjno-konsultacyjnych z zakresu przedsiębiorczości, określona na podstawie prowadzonych list obecności przez LGD (raz w roku).	
1.1.1	Produktu	Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym projektów współpracy międzynarodowej ukierunkowanych na wykreowanie wspólnego kulturowego produktu międzynarodowego	Suma projektów współpracy podana na podstawie podpisanych umów o współpracy z inną LGD (jednokrotnie, po podpisaniu umowy).	Projekty współpracy przyczynią się do rozwoju całego obszaru LGD. Realizacja projektów wpłynie na wzrost rozpoznawalności obszaru oraz wzrost ruchu turystycznego.
		Liczba LGD uczestniczących w projekcie współpracy ukierunkowanym na wykreowanie wspólnego kulturowego produktu międzynarodowego	Suma partnerów projektu współpracy (jednokrotnie, po podpisaniu umowy).	
1.1.2	Produktu	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami z zakresu przedsiębiorczości	Suma działań na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej z zakresu przedsiębiorczości. Monitoring wskaźnika prowadzony za pomocą rejestru spotkań oraz list obecności z prowadzonych przez LGD spotkań (raz w roku).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost świadomości mieszkańców co do możliwości korzystania z działań zaplanowanych w LSR.
1.1.3	Produktu	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i/lub okołoturystycznej	Suma nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i/lub okołoturystycznej podana na podstawie sprawozdań i ankiety monitorującej, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje podniesienie jakości świadczonych usług przez obiekty niekomercyjnej infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej, a także przyczyni się do wzrostu jej dostępności.
1.1.4	Produktu	Liczba nowych lub zmodernizowanych	Suma nowych lub zmodernizowanych obiektów	Osiągnięcie wskaźnika

		obiektów infrastruktury turystycznej i/ lub rekreacyjnej	infrastruktury turystycznej i/lub rekreacyjnej podana na podstawie sprawozdań i ankiety monitorującej, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	spowoduje podniesienie jakości świadczonych usług przez obiekty niekomercyjnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, a także przyczyni się do wzrostu jej dostępności.
1.1.5	Produktu	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa (ogółem), w tym: - działających w ramach branż wskazanych jako kluczowe dla rozwoju obszaru - mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub przeciwdziałanie zmianom klimatu - ukierunkowanych na innowacje - wykorzystujących lokalne zasoby	Suma działalności gospodarczych, które otrzymały wsparcie finansowe w ramach przedsięwzięcia. Monitorowanie na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji). Suma projektów ukierunkowanych na innowacje. Wskaźnik mierzony w odniesieniu do działalności gospodarczych na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji). Przez innowacyjność rozumie się wdrożenie nowego na danym obszarze lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych bądź kulturowych na poziomie całej LGD. Suma działań w ramach realizowanych operacji, których realizacja ma pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub przeciwdziałanie zmianom klimatu. Monitorowanie wskaźnika na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje powstanie nowych miejsc pracy, co przeniesie się na spadek bezrobocia.
1.1.6	Produktu	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa przez osoby do 34 roku życia, w tym: - działających w ramach branż wskazanych jako kluczowe dla rozwoju obszaru - wykorzystujących lokalne zasoby,	Suma działalności gospodarczych, które otrzymały wsparcie finansowe w ramach przedsięwzięcia. Monitorowanie na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje powstanie nowych miejsc pracy, co przeniesie się na spadek bezrobocia.
1.1.8	Produktu	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa, w tym: - w ramach branż wskazanych jako	Suma otwartych działalności gospodarczych w tym w branżach kluczowych dla rozwoju obszaru i/lub wykorzystujących lokalne zasoby. Monitorowanie na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje powstanie nowych miejsc pracy, co przeniesie się na spadek

		kluczowe dla rozwoju obszaru - operacji wykorzystujących lokalne zasoby	monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	bezrobocia
2.	Oddziaływania	Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	Suma zarejestrowanych organizacji społecznych, stowarzyszeń, fundacji podzielona przez liczbę mieszkańców obszaru, pomnożona przez 10 000 000 (pomiar stanu na dzień 31 stycznia 2022 r.).	Osiągnięcie wskaźnika będzie świadczyć o wzroście znaczenia oddolnych inicjatyw społecznych, liderów lokalnych oraz chęci angażowania się społeczności w życie obszaru.
1.2	Rezultatu	Liczba odbiorców przeprowadzonych działań marketingowych wspólnych dla całego obszaru LGD	Suma liczby uczestników działań marketingowych wspólnych dla całego obszaru LGD. Monitoring wskaźnika na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	Osiągnięcie wskaźników spowoduje wzrost rozpoznawalności obszaru LGD. Realizacja projektów przyczyni się do wzrostu aktywności wśród społeczności lokalnej oraz zwiększenia poziomu integracji mieszkańców, a także do pielęgnowania tożsamości regionalnej.
		Liczba osób korzystających z nowo powstałych izb regionalnych	Suma osób, które skorzystały z nowo powstałych obiektów w ciągu jednego roku. Monitoring wskaźnika na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	
		Liczba odbiorców działań w tym - w zakresie promocji i stworzenia warunków do aktywnego trybu życia oraz integracji mieszkańców - Liczba osób, które korzystają z efektów zrealizowanych operacji dotyczących wyposażenia podmiotów działających w sferze kultury.	Suma liczby uczestników/odbiorców działań przeprowadzanych przez grupy mieszkańców. Monitoring wskaźnika na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	
		Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych	Suma uczestników spotkań informacyjno-konsultacyjnych, określona na podstawie prowadzonych list obecności przez LGD (raz w roku).	
		Liczba projektów współpracy (w zakresie realizacji działań na rzecz rozwijania ponadregionalnej oferty turystycznej) skierowanych do grup docelowych: turyści, mieszkańcy	Suma projektów skierowanych do następujących grup docelowych: turyści i inne realizowanych w ramach projektu współpracy, określona na podstawie prowadzonych rejestrów LGD (každorazowo po zakończeniu projektu).	
		Liczba uczestników działań na rzecz	Suma uczestników wydarzeń objętych projektem współpracy	

		rozwijania ponadregionalnej oferty turystycznej objętych projektem współpracy skierowanym do grup docelowych: mieszkańcy, turyści.	(jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji)	
1.2.1	Produktu	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Suma działań na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej. Monitoring wskaźnika prowadzony za pomocą rejestru spotkań oraz list obecności z prowadzonych przez LGD spotkań (raz w roku).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje podniesienie aktywności mieszkańców.
1.2.2	Produktu	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w zakresie działań na rzecz rozwijania ponadregionalnej oferty turystycznej	Suma projektów współpracy podana na podstawie podpisanych umów o współpracy partnerów krajowych i zagranicznych (jednokrotnie, po podpisaniu umowy).	Projekty współpracy przyczynią się do rozwoju całego obszaru LGD. Realizacja projektów wpłynie na wzrost aktywności i integracji mieszkańców.
		Liczba LGD uczestniczących w projekcie współpracy związanym z realizacją -działań na rzecz rozwijania ponadregionalnej oferty turystycznej	Suma partnerów projektu współpracy (jednokrotnie, po podpisaniu umowy).	
1.2.3	Produktu	Liczba przeprowadzonych działań marketingowych wspólnych dla całego obszaru LGD	Suma przeprowadzonych działań marketingowych na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost rozpoznawalności obszaru LGD, co przełoży się na zwiększenie liczby turystów.
1.2.4	Produktu	Liczba operacji obejmujących tworzenie izb regionalnych	Suma operacji związanych z dziedzictwem regionalnym podana na podstawie umowy pomocy i ankiety monitorującej, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost rozpoznawalności regionu na zewnątrz oraz znajomości tradycji lokalnych wśród mieszkańców obszaru, a także pielęgnowania tożsamości regionalnej.
1.2.5	Produktu	Liczba zadań obejmujących działania w zakresie promocji i stworzenia warunków do aktywnego trybu życia oraz integracji mieszkańców	Suma zadań zrealizowanych przez beneficjentów w ramach operacji związanych z działaniami aktywizacyjno-integracyjnymi (bezpośrednio po zrealizowaniu każdej operacji).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost aktywności i prowadzenia zdrowego stylu życia wśród mieszkańców LGD oraz integrację mieszkańców.

1.2.7.	Produktu	Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury	Suma operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury w oparciu o działania z zakresu zachowania dziedzictwa LGD. Monitoring wskaźnika prowadzony bezpośrednio po zrealizowaniu każdej operacji.	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost rozpoznawalności regionu na zewnątrz oraz znajomości tradycji lokalnych wśród mieszkańców obszaru, a także pielęgnowania tożsamości regionalnej i aktywności w sferze kultury.
--------	----------	--	---	---

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 14 Realizacja wskaźników produktu i rezultatu w ramach kosztów bieżących LGD

KOSZTY BIEŻĄCE

CEL		Wdrożenie Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność								
WSKAŹNIKI REZULTATU										
Nr	Nazwa	jednostka miary	Okres osiągnięcia wskaźnika			sposób pomiaru				
			2016–2018	2019–2021	2022–2024					
1.	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD	szt.	34	30	11	Mierzony na podstawie rejestru udzielonego doradztwa prowadzonego przez LGD				
2.	Liczba osób, które wzięły udział w szkoleniach	szt.	102	65	16	Mierzony na podstawie list obecności z poszczególnych szkoleń				
3.	Liczba osób, którym udzielono informacji	szt.	138	94	62	Mierzony na podstawie danych LGD				
WSKAŹNIKI PRODUKTU										
Nr	Przedsięwzięcie	Nazwa	jednostka miary	Okres osiągnięcia wskaźnika i środki przeznaczone na jego realizację						
				2016–2018		2019–2021		2022–2024		SUMA [euro]
				wskaźnik	koszty	wskaźnik	koszty	wskaźnik	koszty	

1.	Szkolenia dla pracowników biura LGD	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	szt.	34	2622	8	6619,25	4	650	9891,25
2.	Szkolenia dla organów LGD	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	szt.	84	3528,75	36	3667,5	20	860	8056,25
3.	Doradztwo w biurze LGD	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	86	8058,75	42	9387	30	5052,5	22498,25
4.	Funkcjonowanie biura	Liczba miesięcy funkcjonowania biura	szt.	32	107 879	36	110 057	36	83993,25	301 989,25
RAZEM koszty bieżące					122 088,5		129 730,75		90 555,75	342 435

Źródło: Opracowanie własne

VI. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

Kryteria wyboru operacji zostały opracowane w oparciu o materiały uzyskane w trakcie konsultacji społecznych, opracowanej diagnozy i analizy SWOT z uwzględnieniem zdiagnozowanych problemów i potrzeb społeczności lokalnej. Kryteria będą narzędziem służącym realizacji celów LSR poprzez zapewnienie realizacji poszczególnych wskaźników produktu i rezultatu.

Kryteria wyboru operacji oraz ich procedury zostały opracowane z uwzględnieniem obowiązujących uregulowań prawnych dotyczących Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (RLKS):

1. Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.
2. Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. – zwane dalej Rozporządzeniem.
3. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego.
4. Ustawa z dnia 11 listopada 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (Dz. U. z 2014 r. poz. 1146, z poz. zm.)
5. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z dnia 18 marca 2015 r. poz. 378)

Celem procedur jest zapewnienie jednolitego sposobu oceny operacji w zakresie wdrażania LSR przez Radę, z uwzględnieniem specyfiki procedur wyboru operacji współfinansowanych ze środków EFROW oraz zachowania przejrzystości, rzetelności, bezstronności, równego dostępu do informacji i sposobie wyboru operacji do dofinansowania oraz równego traktowania wnioskodawców.

Na potrzeby wdrażania LSR opracowano:

- procedurę oceny i wyboru operacji w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020 realizowanych przez podmioty inne niż LGD,
- procedurę oceny i wyboru grantobiorców oraz oceny realizacji projektu grantowego w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020,
- procedurę oceny i wyboru operacji własnych LGD w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020.

Procedury zawierają postanowienia dotyczące ogólnych reguł związanych z wyborem operacji; pracy Rady; trybu wyboru grantów; trybu wyboru operacji własnych. Procedury są dostępne w biurze LGD. Poniższe tabele prezentują podstawowy ich zakres oraz organ, który odpowiada za wykonanie czynności.

Głównym celem opracowania kryteriów wyboru operacji we współpracy z lokalną społecznością było określenie, jakie typy operacji oraz z jakiego zakresu powinny być szczególnie premiowane w ramach przyznawanego wsparcia. Dzięki takiemu podejściu już na początku drogi w tworzeniu LSR mogliśmy określić działania priorytetowe, których zadaniem jest rozwiązanie problemów na obszarze LGD.

Opracowane przez Stowarzyszenie LGD Spisz - Podhale procedury mają na celu zagwarantowanie jak największej poprawności oraz jawności stosowanych rozwiązań:

- pozwalają uniknąć ryzyka konfliktu interesów tj. zawierają wzory deklaracji bezstronności
- przewidują ponadto zasady i tryb postępowania w przypadku zastosowania procedury odwoławczej (termin, warunki i sposób wniesienia protestu),
- podawanie do publicznej informacji protokołów z każdego etapu procesu wyboru operacji (zawierają tym samym także informacje o wyłączeniach członków organu decyzyjnego z procesu decyzyjnego, ze wskazaniem których wniosków wyłączenie dotyczy)
- przewidują przejrzysty sposób postępowania w sytuacji rozbieżnych ocen w ramach danego kryterium
- przewidują regulacje zapewniające zachowanie parytetu sektorowego
- określają tryb wniesienia przez wnioskodawców protestu od rozstrzygnięć Rady w sposób zapewniający możliwość skutecznego wniesienia protestu.

Ponadto procedury zawierają także wzory wszystkich dokumentów, o których mowa w treści ich zapisów.

Opracowane kryteria są ściśle powiązane z celami i grupami docelowymi, do których jest kierowane wsparcie, w zależności od rodzaju beneficjenta, z uwzględnieniem wyników diagnozy i analizy SWOT, określony został poziom maksymalnego dofinansowania jaki może uzyskać wnioskodawca.

W ramach przedsięwzięcia 1.1.8 związanego z podejmowaniem działalności gospodarczej, wysokość premii (100%) określono na poziomie 80 000 zł., ustalając wysokość wsparcia kierowano się informacjami pochodzącymi z lokalnego rynku pracy oraz na podstawie wyników przeprowadzonych badań ankietowych. Na podstawie analizy SWOT oraz wyników spotkań konsultacyjnych założono, że obszarem, w którym można spodziewać się największej liczby projektów związanych z rozpoczęciem działalności gospodarczej, będzie obszar szeroko pojętej turystyki. Oznacza to, że rozpoczęcie działalności w tym zakresie wiązać się będzie w głównej mierze z koniecznością ponoszenia wydatków inwestycyjnych, związanych z przygotowaniem budynków, w których będzie można taką działalność prowadzić. Koszty związane z pracami budowlanymi i zakupem wyposażenia stanowić będą duże obciążenie dla osób podejmujących działalność gospodarczą, dlatego też kwota dofinansowania na poziomie 80000,00 zł powinna pozwolić na uruchomienie działalności turystycznej, w zakresie odpowiadającym możliwościom jednoosobowej firmy. Kwota ta pozwoli także na dofinansowanie większej liczby projektów. Kwota przyznawana na rozpoczęcie działalności gospodarczej będzie kwotą stałą, a opracowany przez wnioskodawcę biznesplan będzie musiał być uzasadniony ekonomicznie. Dodatkowo w LSR zaplanowano środki na rozwój działalności gospodarczych w drugim okresie jej wdrażania i osoby te będą miały szansę po 2 latach uzyskać dofinansowanie również na rozwój swojej działalności.

Z uwagi na chęć rozdysponowania możliwych do uzyskania środków na realizację LSR zmniejszony został maksymalny poziom dofinansowania z 70% w przypadku rozwoju przedsiębiorczości na 60%, natomiast w przypadku projektów grantowych ze 100% do 90%. wynika to z przeprowadzonych konsultacji społecznych oraz analizy przyznawanych dotychczas przez LGD i inne instytucje kwot wsparcia na tego typu działania. Obniżenie zostało podyktowane w grantach także chęcią zwiększenia zaangażowania osób realizujących operację w jej wykonanie. Przewiduje się, że poniesienie kosztów własnych w tym przypadku, wpłynie korzystnie na realizację całego projektu grantowego i tym samym osiągnięcie zaplanowanych w LSR wskaźników, a przez to celów LSR. W przypadku konkursów z zakresu rozwoju przedsiębiorczości minimalna i maksymalna wartość dofinansowania została ustalona w zależności od grupy docelowej oraz obszaru jakiego dotyczy przedsięwzięcie. W ramach przedsięwzięcia 1.1.6 dedykowanego grupie defaworyzowanej (osoby do 34 roku życia) określonej na podstawie wskaźników statystycznych opisanych w diagnozie, maksymalna kwota wsparcia wynosi 150 000 zł. Wysokość kwoty została określona na podstawie rozeznania przeprowadzonego wśród mieszkańców obszaru za pomocą fiszki projektowej oraz prowadzonych wywiadów grupowych została ona obniżona z racji chęci wsparcia większej liczby osób w tej grupie wiekowej. Podobnie ograniczono maksymalną kwotę wsparcia w ramach przedsięwzięcia 1.1.5. do wysokości 140 000 zł (z maksymalnego poziomu określonego w Rozporządzeniu na 300 000zł.).

W związku z tym, iż głównym celem jest tworzenie i utrzymanie miejsc pracy, wartość minimalnego dofinansowania określona została na poziomie gwarantującym utworzenie co najmniej jednego pełnego etatu. Ponadto w kryteriach wyboru operacji przewidziano premiowanie operacji z zatrudnieniem wyższym niż wymagane (odpowiedź na małą liczbę miejsc pracy i sezonowość ofert pracy wynikającą z turystycznego charakteru obszaru). Dodatkowo przewidziano premiowanie działalności w zakresie zdefiniowanych w diagnozie branż kluczowych dla rozwoju obszaru, przyjaznych środowisku i wpływających na jego ochronę oraz działań ukierunkowanych na innowacje.

Innowacyjność określona została jako *wdrożenie nowego na danym obszarze lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych bądź kulturowych na poziomie całej LGD.*

W LSR zaplanowano do realizacji projekty grantowe, w ramach których będą udzielane granty. W przypadku projektów grantowych-minimalna i maksymalna wielkość grantu została określona na poziomie, od 10 000 do 50 000 zł. Zaplanowane w LSR projekty grantowe dedykowane są głównie organizacjom pozarządowym, które bardzo często nie posiadają środków na realizację celów statutowych oraz pokrycia wkładu własnego, co było wielokrotnie podkreślane w trakcie spotkań gminnych, warsztatowych jak również w ankietach. W związku z czym poziom dofinansowania określono na poziomie 90%, 10% wkład własny podyktowany jest wymuszeniem na organizacjach rzetelnej realizacji operacji grantowej, a także wzmocnieniem potencjałów jak największej liczby podmiotów, a co za tym idzie aktywizacji społecznej jak największej liczby osób w ramach grup docelowych. W ramach grantów punktowane będzie przede wszystkim doświadczenie i kompetencje podmiotów niezbędne do realizacji zadań, wykorzystanie w realizacji operacji dostępnych zasobów obszaru oraz liczba odbiorców działań prowadzonych w ramach

udzielonego grantu. W ekonomicznie uzasadnionych wypadkach dopuszczalne będzie przeprowadzenie naborów w formie konkursu.

W ramach wszystkich przedsięwzięć, za wyjątkiem podejmowania działalności gospodarczych założono premiowanie punktowe tych beneficjentów, którzy zadeklarują wkład własny finansowy na poziomie co najmniej 10% większym niż wymagany.

Szczegółowy opis kryteriów wraz z możliwymi do uzyskania punktami za ich spełnienie, zawierają Karty kryteriów wyboru oceny operacji, opracowane dla każdego przedsięwzięcia osobno.

Liczba punktów, która przyznawana będzie za spełnienie danego kryterium została określona m.in. na podstawie wagi kryterium, którą określono poprzez udostępnienie na stronie internetowej LGD proponowanych kryteriów z możliwością wskazania przez mieszkańców najważniejszego wg nich kryterium. W ramach kryteriów, które otrzymały najwyższą wagę w skali od 1–5, gdzie 5 najważniejsza, przyznawana będzie najwyższa liczba punktów podczas oceny operacji. Ponadto kryteria były wypracowywane w trakcie otwartych spotkań Zespołu ds. LSR.

W procedurach wyboru i oceny w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020 określone zostały zasady postępowania w przypadku realizacji przez LGD operacji własnych oraz konkursów przeprowadzanych w ramach wdrażania LSR. Osobno, ze względu na specyfikę, została wypracowana procedura dotycząca wyboru operacji w ramach realizowanych przez LGD projektów grantowych. Wszystkie wypracowane procedury są mierzalne, przejrzyste, pozwalające uniknąć ryzyka konfliktu interesów. Zawierają uregulowania w zakresie organizacji posiedzeń Rady, zasad wyboru operacji z uwzględnieniem zachowania parytetów oraz ewentualnych konfliktów interesów, poprzez wypełnianie *Deklaracji bezstronności i Deklarację poufności*, których wzory stanowią załączniki do Regulaminu Pracy Rady. Wykluczenie z oceny i wyboru operacji osób stronnicych, zagwarantuje obiektywność oceny.

Ocena wniosku według kryteriów wyboru dokonywana jest na podstawie przyjętej *Procedury oceny i wyboru operacji*.

Natomiast ocena zgodności wniosku grantowego w ramach prowadzonego konkursu grantowego odbywa się według wypracowanej *Procedury oceny i wyboru grantobiorców oraz oceny realizacji projektu grantowego*.

Kryteria wyboru operacji są przyjmowane zgodnie z procedurą ustalania i zmiany kryteriów.

VII. Plan działania

W ramach wdrażania LSR ogłoszonych zostanie 12 naborów na realizację przedsięwzięć przedstawionych w rozdziale V niniejszej Strategii. Nabory rozpoczną się w III kwartale 2016 roku. Plan działania skonstruowano w taki sposób, aby jego realizacja umożliwiła osiągnięcie założonych celów. Z uwagi na przeznaczenie ponad połowy dostępnych środków na realizację działań związanych z tworzeniem i utrzymaniem miejsc pracy (szerzej w rozdziale VIII. Budżet) realizacja pierwszego celu szczegółowego będzie mieć miejsce w początkowym oraz środkowym okresie wdrażania LSR.

Na początek zaplanowano realizację operacji własnej związanej z pobudzaniem przedsiębiorczości wśród mieszkańców poprzez spotkania informacyjno-konsultacyjne (przedsięwzięcie 1.1.1), które mają zaktywizować i przygotować lokalną społeczność do podejmowania działań związanych z rozpoczynaniem bądź rozwijaniem działalności gospodarczej. Przedsięwzięcie to będzie realizowane przez cały okres wdrażania LSR. W dalszej kolejności ogłaszane będą nabory na przedsięwzięcia zakładające tworzenie miejsc pracy. Podzielono je tak pomiędzy dwa okresy realizacji Strategii, aby sprostać oczekiwaniom mieszkańców – potencjalnych wnioskodawców. W tym samym okresie zaplanowano operację z zakresu tworzenia infrastruktury turystycznej, okołoturystycznej i rekreacyjnej, ogłaszanych odpowiednio w pierwszym (przedsięwzięcie 1.1.4) i drugim okresie realizacji Strategii (przedsięwzięcie 1.1.3). Przedsięwzięcia w ramach pierwszego celu szczegółowego wspólnie pozwolą na osiągnięcie zamierzonego rozwoju gospodarczego obszaru. Działania związane z aktywnością, tożsamością, integracją lokalnej społeczności oraz zachowaniem lokalnego dziedzictwa zostały zaplanowane w sposób racjonalny w pierwszym i drugim okresie realizacji LSR. Jedynie operacja z zakresu aktywizacji (przedsięwzięcie 1.2.1) będzie realizowana w całym okresie, na pozostałe będą ogłaszane pojedyncze nabory, ponieważ są to projekty grantowe i własne.

W ramach wdrażania LSR zaplanowano realizację dwóch projektów współpracy (przedsięwzięcia 1.1.1 oraz 1.2.2). Efektem projektu w ramach przedsięwzięcia 1.1.1 *Wykreowanie wspólnego kulturowego produktu międzynarodowego* będzie zwiększenie oferty turystycznej obszaru oraz wzrost jego rozpoznawalności, drugi realizowany w ramach przedsięwzięcia 1.2.2 *Działania na rzecz rozwijania ponadregionalnej oferty turystycznej* – projekt współpracy krajowej. Celem projektu będzie promocja

turystyki rowerowej na obszarze partnerskich LGD poprzez działania inwestycyjne, promocyjne i aktywizujące -integrujące, których celem będzie rozwijanie turystyki rowerowej.

Przyjęty poziom osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu w okresach 2016-2018, 2019-2021, 2022-2024 został ustalony w taki sposób aby wydatkowanie środków na realizację LSR zintensyfikować na pierwszy okres realizacji strategii LGD Spisz - Podhale. W latach 2016-2018 przyjęto, iż zdecydowana większość wskaźników produktu zostanie zrealizowana na poziomie około 50 %. Dokładny Plan działania wraz z czasowym przedziałem osiągnięcia wskaźników oraz planowanymi kwotami wsparcia przedstawia załącznik nr 3 do LSR. Osiągnięcie w przedstawionych przedziałach czasowych założonych pułapów wskaźników opracowano w sposób racjonalny, aby możliwe było kompleksowe podejście do rozwiązywania problemów lokalnej społeczności na obszarze oraz jak najlepiej wykorzystać czas wdrażania LSR.

W związku z możliwością ubiegania się o dodatkowe środki w ramach tzw. „okresu przejściowego” LGD Spisz-Podhale planuje realizację tych zadań w latach 2022-2024. Zaplanowano nabory na lata 2022-2024 z zakresu przedsięwzięcia 1.1.8 Podejmowanie działalności gospodarczej oraz 1.1.3 Powstanie lub modernizacja infrastruktury turystycznej.

VIII. Budżet LSR

Realizacja LSR współfinansowana jest ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Zgodnie z PROW na lata 2014–2020 jednolita wielkość wkładu EFRROW to 63,63%, w związku z czym wymagany wkład krajowy środków publicznych, pochodzący z budżetu państwa, wynosi 36,37%. Wsparcie finansowe przeznaczone jest na realizację poszczególnych poddziałań w ramach działania „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER”, w tym: poddziałanie 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”, poddziałanie 19.3 „Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania”, poddziałanie 19.4 „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji”.

Wielkość budżetu jest uzależniona od liczby mieszkańców obszaru LSR według danych Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 31 grudnia 2013 roku. Maksymalna kwota środków przewidzianych w LSR przeznaczonych na poddziałanie 19.2 wynosi 1,5 mln euro, co stanowi 6 mln zł. Wkład EFRROW wynosi w tym przypadku 3 817 800 zł. Maksymalna kwota środków na poddziałanie 19.3 stanowi z kolei równowartość 10% kwoty przewidzianej na poddziałanie 19.2, a więc 540 tys. zł (10% x 5 400 000,00 zł). Natomiast maksymalna kwota środków na poddziałanie 19.4 to 362 500 euro, co stanowi 1,45 mln zł, w tym koszty bieżące 1,258 tys. zł, a aktywizacja 192 tys. zł. Są to kwoty maksymalne, które w konsekwencji warunkowego wyboru LGD Spisz-Podhale do realizacji LSR podlegają zmniejszeniu o 10%. Ponad połowa środków w ramach aktywizacji będzie skierowana na przedsięwzięcie związane z podnoszeniem wiedzy mieszkańców obszaru LSR na temat prowadzenia działalności gospodarczej, ze względu na przeznaczenie połowy środków LSR na rozwój przedsiębiorczości. W ramach aktywizacji będą realizowane działania wynikające m.in. z Planu komunikacji.

W ramach dostępnego na wdrażanie LSR budżetu planowana jest realizacja przedsięwzięć wskazanych jako niezbędne do rozwiązania zidentyfikowanych problemów i wzmocnienia potencjałów, w więc osiągnięcia celu ogólnego Strategii: Spisz i Podhale – współpraca dla rozwoju. W związku z tym z całkowitej kwoty dostępnej na poddziałanie 19.2, zgodnie z zapisami PROW na lata 2014–2020, co najmniej 50% musiało zostać przeznaczonych na przedsięwzięcia związane z tworzeniem lub utrzymaniem miejsc pracy. Na przedsięwzięcia w ramach celu szczegółowego *1.1. Wsparcie rozwoju turystyki i przedsiębiorczości mieszkańców*, związane z zakładaniem i rozwojem istniejących działalności gospodarczych przewidziano kwotę w wysokości 3,2 mln zł. Poprzez ustalone kryteria wyboru, gwarantujące, że dofinansowanie uzyskają operacje zakładające co najmniej jedno miejsce pracy oraz premiowanie punktowe tych operacji, w których beneficjenci będą gwarantować większe zatrudnienie, przedsięwzięcia uwzględnione w Strategii przyczynią się do poprawy sytuacji na rynku pracy. Jako grupę defaworyzowaną, do której w sposób szczególny kierowane będzie wsparcie w ramach rozwijania działalności gospodarczej, wskazano osoby do 34 roku życia. Dodatkowo zaplanowano znaczne środki na przedsięwzięcia konkursowe i projekt współpracy, które będą oddziaływać na wzmocnienie gospodarczego potencjału obszaru oraz integrację branż działalności gospodarczej.

Należy również zaznaczyć, że wspomniane wyżej kryteria wyboru będą premiować operacje o wkładzie własnym przekraczającym intensywność pomocy określoną w konkursie zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 roku w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”. Przyjęcie takiego kryterium przyczyni się do osiągnięcia celów wskazanych w LSR.

Ponadto założono wniesienie co najmniej 10% wkładu finansowego w ramach projektów własnych przewidzianych do realizacji w LSR.

Mając na uwadze fakt, iż LGD otrzymał możliwość ubiegania się o dodatkowe środki w ramach tzw. „okresu przejściowego” w PROW 2014-2020, dokonano przewalutowania budżetu na euro (wg kursu 1 euro = 4 zł). Był to warunek konieczny do ubiegania się o dodatkowe fundusze.

W Lokalnej Strategii Rozwoju wprowadzono aktualizację polegającą na uwzględnieniu dodatkowych środków w ramach tzw. „okresu przejściowego”. Warunkiem koniecznym było przekazanie min. 35% tych funduszy na podejmowanie działalności gospodarczej, jednak LGD zamierza przekazać 250 000 EUR na przedsięwzięcie dotyczące podejmowania nowych przedsiębiorstw, a pozostałą kwotę w wysokości 63 000 EUR na działanie 1.1.3 Powstanie lub modernizacja infrastruktury turystycznej i/lub okołoturystycznej.

IX. Plan komunikacji

Głównym czynnikiem warunkującym skuteczne zaangażowanie społeczności lokalnej w realizację LSR jest obustronna komunikacja. Przedstawione w Planie komunikacji (załącznik 5 do LSR) działania skierowane są do lokalnej społeczności, w tym grup docelowych, którymi są: mieszkańcy, turyści, przedsiębiorcy i działacze społeczni oraz grupy defaworyzowane (osoby do 34. roku życia), mają za zadanie zwiększyć zaangażowanie mieszkańców w działania prowadzone przez LGD. Ich aktywne uczestnictwo w bieżącym wdrażaniu oraz kreowaniu LSR może przyczynić się w znacznym stopniu do osiągnięcia założonych celów, a przez to do rozwoju całego obszaru. Strategia ma charakter partycypacyjny, dlatego szeroko rozumiany udział mieszkańców jest bardzo ważny nie tylko podczas opracowania LSR, ale również w trakcie jej realizacji.

W odniesieniu do planu komunikacji przeprowadzone zostały szerokie konsultacje społeczne. Opinie na temat sposobu komunikacji z Biurem LGD oraz o możliwości przekazywania informacji zwrotnej zbierano podczas wywiadu grupowego, dyżuru pracownika LGD w każdej gminie i on-line, poprzez badanie ankietowe oraz formularz zgłaszania uwag. Po przeanalizowaniu wyników konsultacji okazało się, że najchętniej wskazywaną formą była możliwość otrzymywania informacji na spotkaniach informacyjnych, a także za pośrednictwem stron internetowych: LGD oraz urzędów gmin wchodzących w skład LGD. Informacje zwrotne od lokalnej społeczności najchętniej przekazywane byłyby podczas regularnych i otwartych spotkań, w szczególności z przedstawicielami LGD na całym jej obszarze, a także poprzez stronę internetową.

W opracowanym Planie komunikacji, którego celem jest efektywne wdrażanie LSR poprzez skuteczną obustronną komunikację zawarto ilość oraz rodzaj planowanych do realizacji działań komunikacyjnych, sposób mierzenia i środki przekazu wraz z określeniem wskaźników i grup docelowych, w tym grup defaworyzowanych. W Planie komunikacji wskazane zostały ponadto docelowe efekty planowanych działań. W zależności od sposobu komunikacji – koszt i ilość pojedynczych sposobów komunikacji jest zróżnicowana.

Cele planu komunikacji:

- informowanie o rozpoczęciu realizacji LSR (planowanych działaniach, możliwościach dofinansowania),
- planowanych konkursach, wynikach konkursów;
- podsumowywanie zrealizowanych działań, informowanie o nowych;
- informowanie o planowanych i dokonanych zmianach;
- podsumowanie realizacji LSR.

Wskaźniki Planu komunikacji określono dla poszczególnych metod, co przedstawia tabela 15.

Tabela 15 Wskaźniki działań komunikacyjnych dla poszczególnych metod komunikacji

Metody komunikacji	Wskaźnik
Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej	Liczba instytucji, w których umieszczono ogłoszenie
Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w sołectwach obszaru LGD	Liczba sołectw, w których umieszczono ogłoszenie
Artykuły na stronie internetowej LGD	Liczba wejść na stronę internetową z artykułem
Artykuły na stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD	Liczba artykułów

Artykuły na profil LGD na portalu społecznościowym	Liczba osób, które zobaczyły artykuł
Newsletter – wysłanie informacji	Liczba osób zapisanych do newslettera, do których została wysłana informacja
Prezentacja informacji podczas wydarzeń na obszarze LGD	Liczba wydarzeń
Spotkanie informacyjne otwarte w każdej gminie LGD	Liczba spotkań w każdej gminie.
Ulotka informacyjna dystrybuowana na obszarze LGD.	Liczba edycji ulotek
Biuletyn LGD w wersji elektronicznej.	Liczba wejść na stronę internetową z zamieszczonym biuletynem
Utworzenie mobilnego punktu doradztwa i informacji.	Liczba mobilnych punktów w każdej gminie członkowskiej
Ankiety oceniające poziom zadowolenia z działań informacyjnych i doradczych	Ilość wypełnionych ankiet
Informacja i doradztwo w siedzibie LGD	Liczba osób korzystająca z doradztwa
Kontakt poprzez rozmowę telefoniczną/ e-mail/ media społecznościowe formularza zgłaszania opinii	Liczba osób korzystających z doradztwa
Szkolenie dla potencjalnych beneficjentów	Ilość osób uczestniczących w szkoleniach
Materiał informacyjny w portalach internetowych i/lub w prasie obejmującej obszar LSR	Liczba zamieszczonych artykułów
Spotkanie podczas Sesji Rady w każdej gminie	Liczba spotkań
Spotkanie dla grupy defaworyzowanej określonej w LSR	Liczba spotkań
Spotkanie informacyjne otwarte w każdej gminie LGD	Liczba osób, która wzięła udział w spotkaniach
Spotkanie informacyjne dla potencjalnych beneficjentów (grupy docelowej) konkursu w każdej gminie LGD	Liczba osób, która wzięła udział w spotkaniach
Dyżur pracownika LGD w poszczególnych gminach w wyznaczonych terminach	Liczba osób korzystających z doradztwa podczas dyżuru
Ulotka informacyjna dystrybuowana na obszarze LGD	Ilość rozdysponowanych ulotek
Bezpłatny biuletyn LGD w wersji papierowej i elektronicznej	Liczba wydanych egzemplarzy biuletynu
Utworzenie mobilnego punktu doradztwa i informacji	Ilość osób korzystających z doradztwa
Kontakt poprzez funkcję pracownika online lub formularza zgłaszania opinii na stronie internetowej	Liczba osób
Kontakt poprzez rozmowę telefoniczną	Liczba osób
Kontakt poprzez wiadomość e-mail i w mediach społecznościowych	Liczba osób
Ankieta elektroniczna rozsyłana na adresy e-mail beneficjentów	Liczba wypełnionych i zwróconych ankiet
Materiał informacyjny w radiu obejmujący obszar LSR lub w telewizji lokalnej	Potencjalna liczba odbiorców
Materiał informacyjny w portalach internetowych obejmujących obszar LSR	Potencjalna liczba odbiorców
Materiał informacyjny w prasie obejmującej obszar LSR	Potencjalna liczba odbiorców
Materiał informacyjny w portalach internetowych i/lub w prasie obejmującej obszar LSR	Liczba zamieszczonych artykułów

Źródło: Opracowanie własne

Wskaźniki, opracowane dla działań komunikacyjnych z dokładnym wskazaniem etapu oraz wartości przedstawia tabela 3 Planu Komunikacji (załącznik 5 do LSR).

W Planie komunikacji przewidziane zostały działania, które mają na celu pozyskanie informacji od przedstawicieli poszczególnych grup docelowych o funkcjonowaniu LGD oraz realizacji LSR. Będą one zbierane w formie informacji zwrotnej dotyczącej oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD, pod kątem wprowadzenia ewentualnych środków naprawczych.

Działania informacyjno-promocyjne objęte Planem komunikacji finansowane są ze środków budżetowych LSR 2014–2020 przeznaczonych na Wsparcie kosztów bieżących i aktywizację.

W ramach realizacji planu komunikacji prowadzone będą także działania z zakresu animacji lokalnej i współpracy mające na celu wsparcie komunikacji lokalnej i kapitału społecznego, aktywizację mieszkańców, wsparcie budowania partnerstwa lokalnego i dialogu LGD ze społecznością lokalną oraz organizacjami pozarządowymi i grupami nieformalnymi.

Działania w zakresie animacji lokalnej i współpracy będą realizowane w ramach następujących działań ujętych w planie komunikacji:

- 1) Prezentacja informacji podczas wydarzeń na obszarze LSR – Planuje się zaangażowanie i współpracę z KGW oraz Urzędami Gmin, GOK-ami, zespołami regionalnymi z obszaru LGD przy organizacji udziału LGD w wydarzeniach odbywających się na terenie LGD w celu prezentacji informacji o dofinansowaniach jak również angażowania lokalnych zasobów, produktów kulinarnych przygotowanych przez KGW i promujących lokalne produkty, zespoły regionalne.
Planuje się taki sposób zaangażowania lokalnych społeczności poprzez animację lokalną i współpracę w ramach prezentacji podczas 6-ciu wydarzeń na obszarze LSR
- 2) Spotkanie informacyjne otwarte w każdej gminie LGD – Planuje się w ramach spotkań informacyjnych w każdej gminie LGD zorganizowanie ich w taki sposób aby ukierunkować je na budowanie kapitału społecznego, zachęcić uczestników do wspólnych działań na obszarze LGD, rozpoznania wspólnych potrzeb mieszkańców, organizacji i przedsiębiorców z obszaru LGD, wspólnego planowania działań LGD realizowanych we współpracy lokalnej.
Planuje się organizację minimum 3 takich spotkań warsztatowych animujących lokalną społeczność i nakierowanych na współpracę lokalną – po jednym w każdej gminie. Liczba uczestników każdego z planowanych spotkań minimum 10 osób (tj. łącznie 30 osób na 3 podobnych spotkaniach w każdej gminie LGD).
- 3) Spotkanie podczas Sesji Rady w każdej gminie – w ramach zacieśnienia współpracy lokalnej z lokalnymi liderami (sołtysi, przedstawiciele OSP, mieszkańcy), planuje się podczas minimum 1 sesji Rady w każdej gminie LGD spotkania nakierowane na zacieśnienie współpracy, wymianę informacji i potrzeb mieszkańców obszaru oraz współdecydowanie i współuczestnictwo w planowanych przez LGD działaniach.

Zadania będą podlegać monitorowaniu w ramach monitorowania realizacji wymienionych wybranych działań z zakresu planu komunikacji. Będą podlegać także ewaluacji poprzez ankietę ewaluacyjną skierowaną do uczestników działań animacyjnych.

X. Zintegrowanie

Zgodnie ze specyfiką podejścia RLKS (Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność) LSR ma charakter zintegrowany. Zintegrowane podejście dla przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach jej wdrażania dotyczy dwóch aspektów:

Zintegrowania celów i przedsięwzięć zaplanowanych w ramach LSR zapewniających spójne i kompleksowe rozwiązanie zidentyfikowanych w analizie SWOT problemów, zachowując przy tym odpowiednią kolejność realizacji przedsięwzięć oraz współpracę różnych podmiotów.

Zgodności celów głównych i szczegółowych LSR z dokumentami strategicznymi/ planistycznymi na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym oraz zgodności co do celów przekrojowych (środowisko, łagodzenie zmian klimatu, innowacje) PROW na lata 2014–2020.

Poszczególne cele LSR oraz planowane w ramach ich realizacji konkretne przedsięwzięcia są spójne, powiązane ze sobą i wzajemnie się uzupełniają. Tworzą logiczne związki i wzajemnie na siebie oddziałują, dając efekt synergii. W ramach zaplanowanych w LSR celów, kompleksowe podejście do rozwiązania problemu zawarto m.in. w *celu szczegółowym 1.1 Wsparcie rozwoju turystyki i przedsiębiorczości mieszkańców*, który jest odpowiedzią na niewystarczającą liczbę miejsc pracy i niską przedsiębiorczość mieszkańców. Cel ten realizowany będzie przez 7 przedsięwzięć, w ramach których zintegrowane zostaną branże gospodarcze (turystyczna, kulturowo-rozrywkowa oraz związana z handlem detalicznym i hurtowym). Realizacja *celu szczegółowego 1.1* spowoduje spadek liczby osób bezrobotnych na obszarze LGD oraz wzrost przedsiębiorczości mieszkańców. Operacje będą polegać na rozwijaniu działalności gospodarczych oraz ich zakładaniu w preferowanych branżach zdefiniowanych w oparciu o przeprowadzoną analizę SWOT obszaru oraz konsultacje społeczne. Aby przygotować potencjalnych beneficjentów do realizacji projektów prowadzone będą działania mające na celu podniesienie ich świadomości i wiedzy związanej z zakładaniem i rozwojem działalności gospodarczych.

Cel szczegółowy 1.2 Rozwój pasji mieszkańców i turystów rozwiązuje wskazane przez społeczność problemy dotyczące zanikania więzi społecznych, braku integracji i współpracy między różnymi środowiskami. Angażuje on różne podmioty do zahamowania i rozwiązania wymienionych problemów.

Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w LSR będą wpływać na osiągnięcie wskaźników przypisanych do 3 celów przekrojowych PROW. Zapewnienie ich realizacji będzie się odbywać poprzez kryteria dostępu oraz kryteria punktowe przyznawane wnioskodawcom w trakcie oceny operacji. W przypadku środowiska oraz łagodzenia zmian klimatu i przystosowywanie się do nich, będzie mieć to miejsce w przedsięwzięciach dedykowanych przedsiębiorcom, w projektach grantowych poprzez projekty infrastrukturalne wykorzystujące odnawialne źródła energii oraz projektach własnych podnoszących świadomość i promowanie postaw pro środowiskowych i proklimatycznych. Innowacyjność realizowana będzie w szczególności poprzez przedsiębiorców wybierających działania nowoczesne i niestandardowe, o innowacyjnym charakterze w różnych sektorach gospodarki.

W ramach realizacji LSR zintegrowane zostaną sektory gospodarczy, społeczny oraz publiczny. Realizacja przedsięwzięć skierowanych do partnerów z sektora społecznego (m.in. 1.2.3 *Działania marketingowe wspólne dla całego obszaru LGD* oraz 1.2.5 *Promocja i stworzenie warunków do aktywnego trybu życia*) wpłynie na działalność sektora gospodarczego, poprzez stworzenie warunków do rozwoju turystyki, oraz promocję obszaru. Wzrost przedsiębiorczości nastąpi na skutek wzrostu liczby turystów oraz dzięki przedsięwzięciom konkursowym na rozwój oraz podejmowanie działalności gospodarczych (przedsięwzięcia: 1.1.5 *Rozwój działalności gospodarczych opartych o lokalne zasoby i/lub mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu i/lub ukierunkowanych na innowacje*, 1.1.6 *Rozwój prowadzonych przez osoby do 34. roku życia działalności gospodarczych w tym w branżach wskazanych jako kluczowe dla rozwoju i/lub wykorzystujących lokalne zasoby*, 1.1.8 *Podejmowanie działalności gospodarczej*). Wzrost atrakcyjności obszaru na skutek rozwoju sektorów społecznego i gospodarczego pozytywnie wpłynie na sektor publiczny, który czerpał będzie korzyści z tytułu lepiej prosperujących przedsiębiorstw oraz zaangażowanego społeczeństwa. W ramach realizacji LSR powstanie również niekomercyjna infrastruktura turystyczna i rekreacyjna (przedsięwzięcie 1.1.4), która wpłynie na jakość świadczonych usług turystycznych oraz możliwość zagospodarowania czasu przez mieszkańców. Integracja sektorów nastąpi na skutek powiązanych ze sobą przedsięwzięć, które wzajemnie się uzupełniają i na siebie oddziałują.

Zgodność celów LSR w odniesieniu do dokumentów strategicznych przedstawia tabela 16.

Tabela 16 Zgodność celów LSR z innymi dokumentami strategicznymi¹³

Cel ogólny 1 Spisz i Podhale – współpraca dla rozwoju
Cel szczegółowy 1.1 Wsparcie przedsiębiorczości mieszkańców
Cel szczegółowy 1.2 Rozwój pasji mieszkańców i turystów
<p>Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020: Obszar 2 Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego. Cel strategiczny – Wysoka atrakcyjność Małopolski w obszarze przemysłów czasu wolnego dzięki wykorzystaniu potencjału dziedzictwa regionalnego i kultury. Kierunek polityki rozwoju 2.1 Ochrona małopolskiej przestrzeni kulturowej. Kierunek polityki rozwoju 2.2 Zrównoważony rozwój infrastruktury oraz komercjalizacja usług czasu wolnego. Kierunek polityki rozwoju 2.3 Kształcenie kadr dla rozwoju i obsługi przemysłów czasu wolnego. Kierunek polityki rozwoju 2.4 Wzmocnienie promocji dziedzictwa regionalnego oraz oferty przemysłów czasu wolnego. Obszar 4 Krakowski Obszar Metropolitalny i inne subregiony. Cel strategiczny – Silna pozycja konkurencyjna Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego w przestrzeni europejskiej oraz wzrost potencjału ekonomicznego subregionów w wymiarze regionalnym i krajowym. Kierunek polityki rozwoju 4.4 Rozwój subregionu podhalańskiego. Obszar 5 Rozwój miast i terenów wiejskich. Cel strategiczny – Aktywne ośrodki usług publicznych i gospodarczych zapewniające szanse na rozwój mieszkańców małych i średnich miast oraz terenów wiejskich. Kierunek polityki rozwoju 5.1 Rozwój funkcji lokalnych centrów usług publicznych. Kierunek polityki rozwoju 5.2 Rozwój gospodarczy małych i średnich miast oraz terenów wiejskich. Obszar 6 Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne.</p>

¹³ Zapis założeń dokumentów przytoczono w niezmienionej formie.

Cel strategiczny – wysoki poziom bezpieczeństwa mieszkańców Małopolski w wymiarze środowiskowym, zdrowotnym i społecznym.
 Kierunek polityki rozwoju 6.1 Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego oraz wykorzystanie ekologii dla rozwoju Małopolski.
 Kierunek polityki rozwoju 6.2 Poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego: profilaktyka i ochrona zdrowia.
 Obszar 7 Zarządzanie rozwojem województwa
 Cel strategiczny – Efektywne zarządzane województwo, którego rozwój oparty jest na współpracy i mobilizowaniu zasobów.
 Kierunek polityki rozwoju 7.2 Kształtowanie i rozwój aktywności obywatelskiej oraz wzmacnianie kapitału społecznego.
Strategia Rozwoju Powiatu Tatrzańskiego na lata 2012–2020:
 Cel strategiczny I – Konkurencyjna, nowoczesna i zróżnicowana oferta turystyczno-klimatyczna i sportowa.
 Cel strategiczny II – Wysoka jakość i powszechny dostęp do edukacji i kultury.
Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Nowotarskiego 2015-2022:
 Program rozwojowy 3 Elastyczny rynek pracy i przedsiębiorcza gospodarka.
 Program rozwojowy 5 Promocja i ochrona zdrowia.
 Program rozwojowy 6 Primo educationis.
 Program rozwojowy 8 Pięć Krain: Pieniny-Gorce-Spiz-Podhale-Orawa.
 Program rozwojowy 9 Nowotarski-warto być.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentów podanych w tabeli

Ponadto *Cel ogólny 1 Spisz i Podhale – współpraca dla rozwoju* poprzez swoje przedsięwzięcia wpisuje się w kluczowe dziedziny dla specjalizacji regionalnej województwa małopolskiego, co przedstawia tabela 17.

Tabela 17 Matryca zależności między celami LSR a kluczowe dziedziny dla specjalizacji regionalnej województwa małopolskiego

Cel ogólny	Cel szczegółowy	Kluczowe dziedziny dla specjalizacji regionalnej						
		Nauki o życiu (life sciences)	Energia zrównoważona	Technologie informacyjne i komunikacyjne	Chemia	Produkcja metali i wyrobów metalowych oraz wyrobów z mineralnych surowców	Elektrotechnika i przemysł maszynowy	Przemysły kreatywne i czasu wolnego
Spisz i Podhale – współpraca dla rozwoju	Wsparcie przedsiębiorczość i mieszkańców	X	–	–	–	–	–	X
	Rozwój pasji mieszkańców i turystów	X	–	–	–	–	–	X

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Programu Strategicznego Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Małopolskiego 2014–2020 (czerwiec 2014)

PODSUMOWANIE:

W ramach wdrażania LSR nastąpi zintegrowanie:

- sektorów: społecznego, publicznego i gospodarczego na skutek wzajemnie uzupełniających się przedsięwzięć czy współpracy przy realizacji operacji/zadań;
- partnerów i zasobów: zasoby dziedzictwa natury i/lub kultury wykorzystywane będą do rozwoju obszaru przez przedstawicieli różnych sektorów (różnych partnerów) w tym przedstawicieli grupy defaworyzowanej (przedsięwzięcie 1.1.6 *Rozwój prowadzonych przez osoby do 34. roku życia*)

działalności gospodarczych w tym

w branżach wskazanych jako kluczowe dla rozwoju i/lub wykorzystujących lokalne zasoby

- branż działalności gospodarczej na skutek realizacji przedsięwzięcia integrującego branże mające kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru.

XI. Monitoring i ewaluacja

Dla poprawnego funkcjonowania i zadawalającej mieszkańców obszaru LGD realizacji LSR niezbędne jest prowadzenie ciągłego jej monitoringu, a także przeprowadzanie okazjonalnych ewaluacji w celu dokonywania ewentualnej aktualizacji oraz dbania o poprawność i efektywność wdrażania.

Monitoring jest procesem zbierania i analizowania ilościowych i jakościowych informacji na temat funkcjonowania LGD oraz etapu realizacji Strategii w kwestii finansowej i rzeczowej. Celem monitoringu jest pozyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażanej Strategii oraz weryfikacja tempa i kierunku, w którym zmierza realizacja LSR. Monitoring LSR pozwala na bieżącą jej modyfikację. Dane pozyskiwane w ramach monitoringu są podstawą do wykorzystania w procesie ewaluacji. W tabeli 18 przedstawione zostały elementy, które będą poddawane monitoringowi w trakcie wdrażania LSR z wyszczególnieniem podmiotów odpowiedzialnych za wykonanie badania, metod i źródeł pozyskiwania informacji, a także czasu wykonywania badań oraz ich celu.

Tabela 18 Elementy podlegające monitorowaniu

Elementy poddane badaniu	Wykonawca badania	Źródła danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
Wskaźniki realizacji LSR	Zarząd LGD	Sprawozdania beneficjentów, ankiety beneficjentów, rejestr danych LGD	Na bieżąco	Stopień realizacji wskaźnika.
Harmonogram ogłaszanych konkursów	Zarząd LGD	Rejestr ogłoszonych konkursów	Na bieżąco	Zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem konkursów LSR, ocena stopnia realizacji zadań wdrażanych w ramach LSR.
Budżet LGD	Zarząd LGD	Rejestr danych	Na bieżąco	Stopień wykorzystania środków finansowych w odniesieniu do środków zakontraktowanych.
Zainteresowanie stroną internetową LGD	Zarząd LGD	Licznik odwiedzin strony internetowej, dane od administratora strony internetowej	Na bieżąco	Skuteczność przekazywania/uzyskiwania informacji na temat działalności LGD.
Pracownicy Biura LGD, funkcjonowanie Biura Zarządu	Zarząd LGD	Anonimowe ankiety	Na bieżąco	Ocena pracy pracowników, sposób przekazywania istotnych informacji potencjalnym beneficjentom, pomoc w rozwiązywaniu problemów, efektywność świadczonego doradztwa.

Źródło: Opracowanie własne

Ewaluacja jest badaniem, które pozwala odpowiedzieć na pytanie czy udało się osiągnąć zamierzone cele, postawione w LSR. Jest to działanie, które może obniżyć ryzyko błędu popełnionego podczas procesu planowania oraz jego ewentualne skutki.

Ewaluacja będzie prowadzona zgodnie z 5 kryteriami ewaluacyjnymi¹⁴:

1. Trafności – będzie określać, w jakim stopniu przyjęte do realizacji zadania odpowiadają na określone przez beneficjentów problemy na obszarze LGD.

¹⁴M. Łotys, *Ewaluacja i rozliczanie projektów*, Fundacja Wspomagania Wsi.

2. Efektywności i wydajności – będzie określać jak duże są nakłady: finansowe, czasu, kapitału ludzkiego na uzyskane wyniki i osiągnięte rezultaty zrealizowanego przedsięwzięcia.
3. Skuteczności – będzie oceniać stopień osiągniętych celów w odniesieniu do założeń.
4. Trwałości – będzie dostarczać informacji czy osiągnięte efekty realizacji projektu będą wpływać w dłuższym okresie niż do zakończenia finansowania na rozwój danego sektora, regionu.
5. Użyteczności – będzie dostarczać informacji o tym czy realizowana LSR odpowiada na faktyczne potrzeby mieszkańców.

Tabela 19 zawiera wskazanie, jakie elementy LSR zostaną poddane ewaluacji, z wyszczególnieniem podmiotów odpowiedzialnych za jej wykonanie, metod i źródeł pozyskiwania informacji oraz czasu i częstotliwości ich wykonania wraz z celem jej przeprowadzenia.

Tabela 19 Elementy podlegające ewaluacji

Elementy poddane badaniu	Wykonawca badania	Źródła danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
Działalność LGD, pracownicy i funkcjonowanie biura	Zarząd LGD	Badania ankietowe, opinie beneficjentów, rozmowy z mieszkańcami na otwartych spotkaniach, wywiady z wnioskodawcami, opinie dyrektora i członków Stowarzyszenia.	Ocena roczna za lata 2016–2022, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego.	Ocena poprawności działalności prowadzonej przez Stowarzyszenie, określająca skuteczność realizowanych zadań w odniesieniu do założeń LSR.
Skuteczność promocji i aktywizacji społeczności lokalnej w tym skuteczność prowadzonych działań z zakresu animacji lokalnej i współpracy	Zarząd LGD	Badania ankietowe wśród mieszkańców, prowadzone bezpośrednio oraz za pośrednictwem strony internetowej Stowarzyszenia.	Ocena roczna za lata 2016–2022, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego.	Ocena skuteczności promocji LGD oraz działań wdrażanych w ramach LSR, mierzona, jako liczba osób, które uzyskały informację na temat LGD oraz skuteczność prowadzonych działań z zakresu animacji lokalnej i współpracy
Stopień realizacji celów LSR – stopień realizacji wskaźników	Podmiot niezwiązany z LGD	Ankiety beneficjentów, sprawozdania beneficjentów, rejestr danych LGD.	Ocena dwuletnia, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego, z wyłączeniem roku, 2023 gdy wykonywana na dzień 31 marca.	Ocena celowości i trafności założeń realizowanych w ramach LSR; określenie stopnia realizacji poszczególnych celów.
Harmonogram rzeczowo-finansowy LSR	Zarząd LGD	Rejestr danych.	Raz na kwartał.	Ocena zgodności ogłaszanych i realizowanych projektów z harmonogramem określonym w LSR.
Budżet LSR	Zarząd LGD	Rejestr danych.	Raz na kwartał.	Ocena zgodności i wysokości wydatkowania środków finansowych z przyznanego budżetu

				na poszczególne zadania.
--	--	--	--	--------------------------

Źródło: Opracowanie własne

Podmiotem odpowiedzialnym za monitoring i ewaluację LSR będzie Zarząd LGD. Do zadań Zarządu należeć będzie akceptacja wszystkich raportów wynikających z monitoringu. W zależności od rodzaju potrzebnych do wprowadzenia w LSR oraz w działalności LGD zmian, wynikających z przeprowadzonych ewaluacji, zajmować się tym będzie Rada LGD bądź Walne Zebranie Członków.

XII. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jest konieczne dla dokumentów wymienionych w art. 46 *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. z 2013 r. poz. 1235 z późn. zm.). *Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność* nie jest dokumentem o charakterze gminnym. Dodatkowo zakres działania LSR dotyczy kilku dziedzin obejmujących turystykę, rozwój społeczności lokalnej oraz wsparcie przedsiębiorczości. Dokument LSR nie wpisuje się w art. 46 ust. 2 i 3 ww. ustawy, ponieważ realizacja założeń projektu dokumentu nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko, w tym na obszary Natura 2000. Zadania zaplanowane w dokumencie obejmować będą obszary zabudowane i nie będą realizowane na obszarach Natura 2000.

W świetle zapisów art. 47 i 57 ww. ustawy zwrócono się do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Krakowie z zapytaniem zawartym we wniosku z dnia 20 listopada 2015 r., znak LGDSP/131/2015, czy istnieje konieczność przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu LSR. Przy opracowywaniu uzgodnienia posłużono się uwarunkowaniami zawartymi w art. 49.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Krakowie w nadesłanym piśmie z dnia 25 listopada 2015 r., znak: OO.410.104.2015.AZ (załącznik 19 do wniosku) wydał decyzję o braku konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla przedłożonego dokumentu. W uzasadnieniu podano, iż *Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność* jest dokumentem strategicznym warunkującym możliwość skorzystania ze środków PROW 2014–2020 w ramach działania LEADER. Wdrożenie Strategii ma na celu umożliwienie mieszkańcom gmin tworzących LGD realizację projektów. Zaplanowane działania mają przyczynić się do poprawy jakości życia na obszarach wiejskich m.in. poprzez wzrost aktywności lokalnej społeczności i powstanie nowych miejsc pracy. Projekt Strategii nie zakłada realizacji konkretnych przedsięwzięć, które mogłyby być zidentyfikowane jako mogące znacząco oddziaływać na środowisko. Przedłożony dokument charakteryzuje się ponadto dużym stopniem ogólności i nie przesądza o lokalizacji poszczególnych operacji. Nie ma zatem możliwości przewidzenia wystąpienia znaczącego oddziaływania na środowisko, w tym na obszary Natura 2000.

Nie mniej jednak zwrócono uwagę, iż konkretyzowanie przedsięwzięć na kolejnych etapach wdrażania LSR będzie wymagało przeprowadzenia analizy określającej wpływ planowanych zamierzeń na środowisko, w tym na obszary Natura 2000.

Spis rysunków

Rysunek 1 Obszar działania LGD Spisz-Podhale	4
Rysunek 2 Cele LSR	28

Spis tabel

Tabela 1 Podstawowe dane na temat obszaru LGD Spisz-Podhale w 2013 roku	3
Tabela 2 Dokumenty wewnętrzne regulujące działanie LGD	7
Tabela 3 Metody partycypacji zastosowane na kluczowych etapach prac nad LSR.....	8
Tabela 4 Formy ochrony przyrody na obszarze LGD Spisz-Podhale	12
Tabela 5 Dane na temat ludności poszczególnych gmin LGD Spisz-Podhale w 2013 roku.....	13
Tabela 6 Wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości w 2009 i 2014 roku – porównanie dla LGD Spisz-Podhale, województwa małopolskiego i Polski	15
Tabela 7 Wskaźniki dotyczące bezrobotnych i pracujących w 2009 i 2014 roku – porównanie średniej dla obszaru LGD Spisz-Podhale, województwa małopolskiego i Polski	18
Tabela 8 Wskaźniki dotyczące pomocy społecznej w 2009 i 2014 roku – porównanie średniej dla obszaru LGD Spisz-Podhale, województwa małopolskiego i Polski	19
Tabela 9 Analiza SWOT obszaru LGD Spisz-Podhale	24
Tabela 10 Tabelaryczna matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników	30
Tabela 11 Cele i wskaźniki LSR	33
Tabela 12 Tabela przedsięwzięć oraz typów operacji	37
Tabela 13 Opis wskaźników przypisanych do celów ogólnych, szczegółowych oraz przedsięwzięć	40
Tabela 14 Realizacja wskaźników produktu i rezultatu w ramach kosztów bieżących LGD	46
Tabela 15 Wskaźniki działań komunikacyjnych dla poszczególnych metod komunikacji.....	52
Tabela 16 Zgodność celów LSR z innymi dokumentami strategicznymi	55
Tabela 17 Matryca zależności między celami LSR a kluczowe dziedziny dla specjalizacji regionalnej województwa małopolskiego	56
Tabela 18 Elementy podlegające monitorowaniu.....	57
Tabela 19 Elementy podlegające ewaluacji.....	58

Spis wykresów

Wykres 1 Przyrost naturalny i saldo migracji w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej dla obszaru LGD Spisz-Podhale, województwa małopolskiego i Polski.....	13
Wykres 2 Struktura ludności LGD Spisz-Podhale wg płci i wieku w 2014 roku	14
Wykres 3 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w 2014 roku – porównanie średniej dla obszaru LGD Spisz-Podhale, województwa małopolskiego i Polski.....	14
Wykres 4 Dochód podatkowy gminy na 1 mieszkańca w 2013 roku – porównanie średniej dla obszaru LGD Spisz-Podhale, województwa małopolskiego i Polski.....	16
Wykres 5 Stosunek liczby osób bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym w 2013 roku – porównanie dla LGD Spisz-Podhale, województwa małopolskiego i Polski.....	18

Spis załączników

Załącznik 1 Procedura aktualizacji LSR	62
Załącznik 2 Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu	63
Załącznik 3 Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu	65
Załącznik 4 Budżet LSR.....	73
Załącznik 5 Plan komunikacji	73

Bibliografia

1. Kondracki J., *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa 2013.
2. M. Łotys, *Ewaluacja i rozliczanie projektów*, Fundacja Wspomagania Wsi.
3. Okołowicz W., Martyn D., *Regiony klimatyczne*, PPWK, Warszawa 1984.
4. Program Strategiczny Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Małopolskiego 2014–2020, Kraków 2014.
5. *Raport ewaluacyjny z realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2009–2015 dla Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie Rozwoju Spisza i Okolicy*, Łąpsze Niżne 2015.
6. *Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020* (Dz. U. z 2015 r. poz. 1570).
7. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006* (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013);
8. *Statut LGD Spisz-Podhale* przyjęty Uchwałą nr II/3/2015/NWZC Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków z dnia 28 października 2015 roku.
9. *Strategia Rozwoju Powiatu Tatrzańskiego na lata 2012–2020*, Zakopane 2012.
10. *Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Nowotarskiego 2015–2022*, Nowy Targ 2014.
11. *Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020*, Kraków 2011.
12. Strona internetowa Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, Wyszukiwarka obszarów Natura 2000, www.natura2000.gdos.gov.pl.
13. Strona internetowa Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl.
14. Strona internetowa Lokalnej Grupy Działania Spisz-Podhale, www.spisz.org.
15. Strona internetowa Narodowego Instytutu Dziedzictwa, www.nid.pl.
16. Strona internetowa Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Krakowie, www.krakow.rdos.gov.pl.
17. *Ustawa z dnia 13 listopada 2003 roku o dochodach jednostek samorządu terytorialnego* (Dz. U. z 2015 r. poz. 513 z późn. zm).
18. *Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności* (Dz. U. z 2015 r. poz. 378).
19. *Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach* (Dz. U. z 2015r. poz. 1393).

Załączniki

Załącznik 1 Procedura aktualizacji LSR

§1

Aktualizacja Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność zwanej dalej LSR, może nastąpić w związku z:

1. zmianą danych dotyczących obszaru LSR;
2. zmianą przepisów dotyczących LSR;
3. potrzebą zastosowania zaleceń z kontroli, oceny, monitoringu i/lub ewaluacji LSR / LGD.

§2

Aktualizacja LSR może nastąpić na wniosek:

1. Rady LGD,
2. Komisji Rewizyjnej LGD,
3. Zarządu LGD,
4. grupy liczącej powyżej 10% wszystkich członków LGD.

§3

Organem LGD uprawnionym do aktualizacji LSR jest Walne Zebranie Członków, chyba że dokonało delegowania tych uprawnień na inny organ LGD.

§4

Wniosek o aktualizację LSR składa się do Zarządu LGD, który zobowiązany jest przedstawić go na najbliższym Walnym Zebraniu Członków.

§5

W terminie 30 dni Zarząd LGD przyjmuje stanowisko w sprawie zgłoszonego wniosku o aktualizację LSR oraz określa zakres i harmonogram dalszych działań.

§6

Projekt zmiany LSR musi zostać poddany konsultacjom społecznym, poprzez zamieszczenie zmienianych części LSR wraz z uzasadnieniem na stronie internetowej LGD na co najmniej 7 dni.

Załącznik 2 Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu

§1 Wprowadzenie

Warunkiem efektywnego wdrażania Strategii jest stworzenie procedur, które umożliwią obserwację efektów realizacji Strategii oraz pozwolą na ich ewentualną korektę. Prowadzenie takich działań umożliwi efektywne planowanie, okresową ocenę i aktualizację zapisów dokumentu zgodnie ze zmieniającymi się warunkami społeczno-gospodarczymi i zdiagnozowanymi potrzebami społeczności lokalnej. Dokument obejmuje działania związane z bieżącym monitorowaniem realizacji Strategii oraz jej okresowej ewaluacji.

§2 Definicje i skróty

W celu określenia zakresu prowadzonych badań przyjęto następujące skróty i definicje:

- a. **Ewaluacja** – to obiektywna ocena działań na wszystkich etapach prac. Powinna dostarczać rzetelnych i przydatnych informacji pozwalając wykorzystać zdobytą w ten sposób wiedzę w procesie decyzyjnym. Ewaluacja to działanie prowadzone okresowo. Ewaluacja ma służyć do weryfikacji sposobu wdrażania LSR.
- b. **Monitoring** – to regularne jakościowe i ilościowe pomiary lub obserwacje zjawisk. Zgromadzone dane umożliwiają podjęcie działań w kierunku osiągnięcia założonych celów. Monitoring to działanie bieżące, uwzględnione w zapisach Strategii, pozwalające ją realizować.
- c. **Procedura** – określona reguła postępowania.
- d. **Raport z ewaluacji Strategii** – Raport z ewaluacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.
- e. **Raport z monitoringu Strategii** – Raport z monitoringu Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.
- f. **Strategia** – Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.
- g. **Strona internetowa** – strona internetowa Lokalnej Grupy Działania.

§3 Opis procedury monitoringu

1. Monitoring LSR prowadzony jest na bieżąco.
2. Organem uprawnionym do realizacji procedury monitoringu jest Zarząd LGD, chyba, że dokonano delegowania tych zadań na inny organ LGD/pracowników Biura LGD.
3. Monitoring przeprowadza się na podstawie: sprawozdań beneficjentów, ankiet beneficjentów, anonimowych badań ankietowych, rejestrów danych prowadzonych przez LGD, w tym rejestrów ogłoszonych konkursów oraz licznika odwiedzin strony internetowej na podstawie danych uzyskanych od jej administratora.
4. Monitoring obejmuje:
  - a. Zebranie danych na temat: wskaźników realizacji LSR, harmonogramu ogłaszanych konkursów, budżetu LGD, liczby osób odwiedzających stronę internetową, pracowników Biura LGD oraz funkcjonowania Biura LGD.
  - b. Ocenę zebranych informacji w stosunku do założonych wartości.
  - c. Opracowanie Raportów z monitoringu Strategii przynajmniej raz w roku zawierających podsumowanie danych wraz z wygenerowanymi wnioskami dotyczącymi wpływu podejmowanych działań na realizację założeń Strategii.
5. Monitoring prowadzony będzie w oparciu o następujące zasady: cykliczność obserwacji, ujednolicenie metod pomiaru i obserwacji, unifikacja interpretacji wyników.

§4 Opis procedury ewaluacji

1. Organem uprawnionym do realizacji procedury ewaluacji jest Zarząd LGD, chyba, że dokonano delegowania tych zadań na inny organ LGD/pracowników Biura Zarządu.
2. Do skoordynowania i wykonania prac związanych z ewaluacją Strategii powołuje się Zespół ds. Ewaluacji Strategii liczący co najmniej 3 osoby. Zarząd wskaże Przewodniczącego Zespołu, który kierować będzie jego pracami.
3. Zarząd LGD może zlecić wykonanie ewaluacji podmiotom zewnętrznym.
4. Ewaluacja będzie prowadzona:

- a. Co najmniej raz w okresie 2016–2022, i dotyczyć ona będzie: oceny działalności LGD, pracowników i funkcjonowania biura; skuteczności promocji i aktywizacji społeczności lokalnej; harmonogramu rzeczowo-finansowego LSR.
  - b. W okresie dwuletnim w zakresie stopnia realizacji celów LSR – stopnia realizacji wskaźników.
  - c. W roku 2019 – ewaluacja *interim*, w roku 2023 – ewaluacja *ex-post* (wykonana na dzień 31 marca) w zakresie oceny działalności LGD, pracowników i funkcjonowania biura; skuteczności promocji i aktywizacji społeczności lokalnej; stopnia realizacji celów LSR (stopienia realizacji wskaźników); harmonogramu rzeczowo-finansowego LSR oraz budżetu LSR.
5. Ewaluacje przeprowadza się w oparciu o: badania ankietowe, opinie mieszkańców, wywiady grupowe/indywidualne w tym wywiady IT, badania ankietowe, rejestry danych LGD, dane własne LGD.
  6. Raport z ewaluacji Strategii obejmuje przede wszystkim:
    - a. Ocenę funkcjonowania LGD, w tym: działalność Zarządu, działalność Komisji Rewizyjnej, sprawność przeprowadzania naborów, wizerunek LGD wśród mieszkańców obszaru, działalność informacyjną, promocyjną oraz edukacyjną, procedury związane z wyborem przedsięwzięć oraz kompetencje pracowników.
    - b. Ocenę stopnia wdrażania celów LSR, w tym stopnia osiągnięcia wskaźników.
    - c. Podsumowanie działalności LGD w badanym okresie, wnioski i rekomendacje.
  7. Ewaluacja prowadzona będzie w oparciu o kryteria ewaluacji tj.: trafności, efektywności i wydajności, skuteczności, trwałości, użyteczności.
  8. Zatwierdzenia Raportu z ewaluacji Strategii dokonuje się uchwałą Walnego Zebrania Członków.

Załącznik 3 Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu

CEL OGÓLNY 1 Spisz i Podhale – współpraca dla rozwoju	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2024			RAZEM 2016-2024		Program	Podział anie/ zakres Program u
	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (euro)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (euro)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (euro)	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (euro)		
Cel szczegółowy 1.1 Wsparcie rozwoju turystyki i przedsiębiorczości mieszkańców												PROW		
1.1.1 Wykreowanie wspólnego kulturowego produktu międzynarodowego	Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym projektów międzynarodowej ukierunkowanych na wykreowanie wspólnego kulturowego produktu międzynarodowego			-	1 szt.	100	11 250				1	11 250	PROW	19.3 Współpra ca
	Liczba LGD uczestniczących w projekcie współpracy ukierunkowanym na wykreowanie wspólnego kulturowego produktu międzynarodowego				2 szt.	100								

1.1.2 Pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami z zakresu przedsiębiorczości	10 szt.	50	5000	8 szt.	90	3625	2 szt.	100	3750	20	12 375	PROW	19.4 Aktywizacja
1.1.3 Powstanie lub modernizacja infrastruktury turystycznej i/lub okołoturystycznej	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i/lub okołoturystycznej	-	-	-	12 szt.	55	75 000	10	100	57 000	22	132 000	PROW	19.2 Realizacja LSR
1.1.4 Powstanie lub modernizacja infrastruktury turystycznej i/lub rekreacyjnej	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i/lub rekreacyjnej	4 szt.	100	194 002	-	-	-	-	-	-	4	194 002	PROW	19.2 Realizacja LSR

<p>1.1.5 Rozwój działalności gospodarczych w tym w branżach wskazanych jako kluczowe¹⁵ dla rozwoju obszaru i/lub mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub przeciwdziałanie zmianom klimatu i/lub ukierunkowanych na innowacje i/lub wykorzystujących lokalne zasoby</p>	<p>Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa (ogółem), w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - działających w ramach branż wskazanych jako kluczowe dla rozwoju obszaru - mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub przeciwdziałanie zmianom klimatu - ukierunkowanych na innowacje - wykorzystujących lokalne zasoby 	7 szt.	50	217 500	4 szt.	100	138 953	-	-	-	11	356 453	PROW	19.2 Realizacja LSR
<p>1.1.6 Rozwój prowadzonych przez osoby do 34. roku życia działalności gospodarczych w tym w branżach wskazanych jako kluczowe dla rozwoju obszaru i/lub wykorzystujących lokalne zasoby</p>	<p>Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa przez osoby do 34 roku życia, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - działających w ramach branż wskazanych jako kluczowe dla rozwoju obszaru - wykorzystujących lokalne zasoby, 	3 szt.	100	96 334	-	-	-	-	-	-	3	96 334	PROW	19.2 Realizacja LSR

¹⁵Jako branże kluczowe określono: zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, kultura, rekreacja i rozrywka oraz handel hurtowy i detaliczny.

1.1.8 Podejmowanie działalności gospodarczej w tym w branżach wskazanych jako kluczowe dla rozwoju obszaru i/lub wykorzystujących lokalne zasoby	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa, w tym: - w ramach branż wskazanych jako kluczowe dla rozwoju obszaru - operacji wykorzystujących lokalne zasoby	6 szt.	27	120 000	6 szt.	55	120 000	10	100	227 172	22	467 172	PROW	19.2 Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 1.1				632 836			348 828			287 922		1 269 586		
Cel szczegółowy 1.2 Rozwój pasji mieszkańców i turystów													PROW	
1.2.1 Działania na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	5 szt.	50	3875	4 szt.	90	2500	1 szt.	100	2625	10	9000	PROW	19.4 Aktywizacja
1.2.2 Działania na rzecz rozwijania ponadregionalnej oferty turystycznej	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w zakresie działań na rzecz rozwijania ponadregionalnej oferty turystycznej				1 szt.	100					1		PROW	19.3 Współpraca
	Liczba LGD uczestniczących w projekcie współpracy związanym z realizacją działań na rzecz rozwijania ponadregionalnej oferty turystycznej				3 szt.	100	123 750	-	-	-	3	123 750		

	1.2.3 Działania marketingowe wspólne dla całego obszaru LGD	Liczba przeprowadzonych działań marketingowych wspólnych dla całego obszaru LGD	3 szt.	100	66 087	–	–	–	–	–	–	3	66 087	PROW	19.2 Realizacja LSR
	1.2.4 Izba Regionalna	Liczba operacji obejmujących tworzenie izb regionalnych	1 szt.	100	11 254	–	–	–	-	-	-	1	11 254	PROW	19.2 Realizacja LSR
	1.2.5 Promocja i stworzenie warunków do aktywnego trybu życia	Liczba zadań obejmujących działania w zakresie promocji i stworzenia warunków do aktywnego trybu życia oraz integracji mieszkańców	12 szt.	100	55 142	–	–	–	–	–	–	12	55 142	PROW	19.2 Realizacja LSR
	1.2.7 Zachowanie dziedzictwa obszaru LGD.	Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury	–	–	–	17 szt.	100	284 556	–	–	–	17	284 556	PROW	19.2 Realizacja LSR
Koszty bieżące	Szkolenia dla pracowników biura LGD	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	34 szt.	77	2622	8 szt.	95	6619,25	4 szt.	100	650	46	9891,25	PROW	19.4 Koszty bieżące
	Szkolenia dla organów LGD (Rady)	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	84 szt.	65	3528,75	36 szt.	94	3667,5	20 szt.	100	860	140	8056,25	PROW	19.4 Koszty bieżące

	Doradztwo w biurze LGD	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	86 szt.	59	8058,75	42 szt.	88	9387	30 szt.	100	5052,5	158	22498,25	PROW	19.4 Koszty bieżące
	Funkcjonowanie biura	Liczba miesięcy funkcjonowania biura	32 szt.	37	107 879	36 szt.	79	110 057	36 szt.	100	83993,25	104	301 989,25	PROW	19.4 Koszty bieżące
Razem cel szczegółowy 1.2					136 358			410 806			2625		549 789		
Razem cel ogólny 1					769 194			759 634			290 549		1 819 375		
Razem LSR					891 282,5			889 364,75			381 102,75		2 161 750		
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW													% budżetu poddziałania Realizacja LSR		
											1 050 000	63,14			

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik 4 Budżet LSR

Tabela 1 Budżet LSR

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (EURO)					Razem EFSI
	PROW	RPO		PO RYBY	Fundusz wiodący	
		EFS	EFRR			
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	1 663 000					1 663 000
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	135 000					135 000
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	342 435					342 435
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	21 375					21 375
Razem	2 161 810					2 161 810

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 2 Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014–2020 [EURO]

	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	1 058 167	604833		1 663 000
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	0		0	0
Razem	1 058 167	604833	0	1 663 000

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik 5 Plan komunikacji

Głównym **celem Planu komunikacji** jest efektywne wdrażanie LSR poprzez obustronną komunikację pomiędzy LGD i mieszkańcami obszaru/beneficjentami działań.

Do głównych grup uwzględnionych w planie komunikacji należy zaliczyć: osoby fizyczne - mieszkańców obszaru objętego LSR, liderów lokalnych, osoby prawne prowadzące działalność gospodarczą i przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą, organizacje pozarządowe zarejestrowane i/lub prowadzące działalność na obszarze LGD, instytucje publiczne działające na obszarze LGD. Za grupę defaworyzowaną wymagającą szczególnego uwzględnienia w planie komunikacji uznano osoby młode do 34 roku życia.

W Planie komunikacji przewidziane są działania mające na celu pozyskanie informacji o funkcjonowaniu LGD i realizacji LSR. Dane będą zbierane w formie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie. Dodatkowe informacje zbierane będą podczas działań informacyjnych o zasadach i efektach LSR skierowane do potencjalnych wnioskodawców oraz mieszkańców. Pozyskane w ten sposób informacje zostaną wykorzystane do aktualizacji LSR, procedur, Planu komunikacji oraz ewentualnej zmiany funkcjonowania poszczególnych organów LGD czy biura.

Przeprowadzona analiza pozwoli zarządzającym procesem wdrażania LSR na bieżąco obserwować poziom zgodności działań z celami określonymi w Strategii i w razie konieczności podejmować decyzje o zmianach w sposobie działania lub jeśli to będzie konieczne, nawet wprowadzać zmiany w LSR.

W momencie zaistnienia takiej potrzeby tryb korygowania Planu komunikacji oraz pozostałych elementów LSR będzie przebiegał zgodnie z założeniami *Procedury aktualizacji LSR* stanowiącej Załącznik 1 do LSR.

W sytuacji zaistnienia problemów z wdrażaniem LSR, a także potencjalnego pojawienia się sytuacji niesatysfakcjonującej akceptacji społecznej wdrożone zostaną środki zaradcze zaprezentowane w tabeli 1.

Tabela 1 Możliwe zagrożenia dla wdrażania LSR oraz środki zaradcze

Zagrożenie	Środek zaradczy
Niezrozumienie komunikatu – trudny język branżowy „projektowy”, zmiana zasad w stosunku do poprzedniego okresu programowania (nabyte nawyki)	Kierowanie jasnych, przystępnych komunikatów sformułowanych prostym językiem, wskazanie na zmiany w stosunku do poprzedniego okresu programowania (dodatkowe spotkania, punkt doradczy)
Małe zainteresowanie społeczności lokalnej pozyskiwaniem dofinansowania (lęk przez odpowiedzialnością finansową, mała wiara w powodzenie, obawa przed podejmowaniem ryzyka)	Wskazanie dobrych praktyk oraz korzyści płynących z pozyskania dofinansowania (dodatkowe spotkania ze społecznością w których udział wezmą byli beneficjenci, intensywniejsza, specjalistyczna pomoc punktu doradczego)
Duża liczba odrzuconych wniosków przez Samorząd Województwa na etapie weryfikacji (słaba jakość przygotowanych wniosków wynikająca z braku konsultacji w punkcie doradczym)	Świadczenie rozbudowanego, specjalistycznego doradztwa w formie e-konsultacji, co ułatwi potencjalnym beneficjentom korzystanie z usług doradczych biura LGD
Nieprawidłowa realizacja projektów skutkująca niewypłaceniem środków	Prowadzenie monitoringu podpisanych umów oraz utrzymywanie stałego kontaktu z beneficjentami i SW w celu nadzoru nad prawidłową realizacją projektów. Ingerowanie w przypadku zagrożeń (pomoc doradcza oraz specjalistyczne szkolenia)

Źródło: Opracowanie własne

W tabeli 2 przedstawiono cele działań komunikacyjnych, środki przekazu oraz sposobu dotarcia do grup docelowych, grupy docelowe poszczególnych działań oraz efekty działań komunikacyjnych. W tabeli 3 ujęto metody komunikacji planowane do realizacji na różnych etapach wdrażania LSR oraz wskaźniki i ich wartości.

Budżet przewidziany na działania komunikacyjne w okresie realizacji LSR wynosi **21 375 euro**.

Tabela 2 Metody komunikacji w zależności od grupy docelowej, w tym grupy defaworyzowanej wraz z efektami działań

Cel działań komunikacyjnych	Działania i środki przekazu Sposób dotarcia do grupy docelowej/defaworyzowanej	Grupa docelowa/ defaworyzowana działań komunikacyjnych	Efekty działań komunikacyjnych
Poinformowanie o rozpoczęciu realizacji LSR, planowanych działaniach i możliwościach dofinansowania	<ul style="list-style-type: none"> - Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej. - Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w sołectwach obszaru LGD. - Artykuły na stronie internetowej LGD, stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD, na profilu LGD na portalu społecznościowym. - Newsletter – wysyłanie informacji. - Prezentacja informacji podczas wydarzeń na obszarze LGD oraz spotkań informacyjnych otwartych w każdej gminie LGD lub spotkania online. - Dyżury pracownika LGD w poszczególnych gminach w wyznaczonych terminach. - Ulotka informacyjna i bezpłatny biuletyn LGD w wersji papierowej i elektronicznej dystrybuowane na obszarze LGD. - Utworzenie mobilnego punktu doradztwa i informacji. - Ankiety oceniające poziom zadowolenia z działań informacyjnych i doradczych. - Prowadzenie doradztwa i informowanie w siedzibie LGD. - Kontakt z grupami docelowymi poprzez formularz zgłaszania opinii lub funkcję pracownika „on-line” na stronie internetowej, rozmowy telefoniczne, wiadomości e-mail i w mediach społecznościowych - Materiały informacyjne prezentowane w radiu lub telewizji lokalnej, prasie, portalach internetowych, obejmujących obszar LSR. - Spotkanie podczas Sesji Rady w każdej gminie lub spotkanie online. - Przekazywanie informacji do głównych i regionalnych Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich. - Spotkanie dla grupy defaworyzowanej lub spotkanie online. 	Mieszkańcy, przedsiębiorcy, działacze społeczni, osoby do 34 roku życia	<ul style="list-style-type: none"> - Wzrost wiedzy grup docelowych na temat założeń LSR, - wzrost wiedzy grup docelowych na temat możliwości pozyskania środków na realizację projektów, przygotowanie się do ogłaszanych konkursów.
Podsumowanie dotychczas zrealizowanych działań oraz przedstawienie działań planowanych	<ul style="list-style-type: none"> - Artykuły na stronie internetowej LGD, na profilu LGD na portalu społecznościowym. - Prezentacja informacji podczas wydarzeń na obszarze LGD (w roku 2020 cel działania w tym zakresie nie obowiązuje) - Ulotka informacyjna i biuletyn LGD w wersji elektronicznej dystrybuowane na obszarze LGD. 	Mieszkańcy, przedsiębiorcy, działacze społeczni, osoby do 34 roku życia	<ul style="list-style-type: none"> - Podnoszenie wiedzy grup docelowych w zakresie realizacji projektów oraz planowanych dalszych działań, - kontrola, sprawniejsze i efektywniejsze, adekwatne do

	<ul style="list-style-type: none"> - Utworzenie mobilnego punktu doradztwa i informacji. - Ankiety oceniające poziom zadowolenia z działań informacyjnych i doradczych. - Ankieta elektroniczna rozsyłana na adresy e-mail beneficjentów. - Prowadzenie doradztwa i informowanie w siedzibie LGD. - Kontakt z poprzez formularz zgłaszania na stronie internetowej, rozmowy telefoniczne, wiadomości e-mail i w mediach społecznościowych - Materiały informacyjne prezentowane w prasie i/lub w portalach internetowych obejmujących obszar LSR. - Spotkanie dla grupy defaworyzowanej określonej w LSR lub spotkanie online. - Spotkanie podczas Sesji Rady w każdej gminie lub spotkanie online. 		<p>potrzeb grup docelowych, w tym defaworyzowanej, wdrażanie LSR,</p> <ul style="list-style-type: none"> - dostosowane do potrzeb prowadzenie działań informacyjnych.
Podsumowanie realizacji LSR	<ul style="list-style-type: none"> - Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej. - Artykuły na stronie internetowej LGD, na profilu LGD na portalu społecznościowym, na stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www.LGD. - Prezentacja informacji podczas wydarzeń na obszarze LGD (w roku 2020 cel działania w tym zakresie nie obowiązuje) - Ulotka informacyjna i biuletyn LGD w wersji elektronicznej dystrybuowane na obszarze LGD. - Ankiety oceniające poziom zadowolenia z działań informacyjnych i doradczych. - Ankieta elektroniczna rozsyłana na adresy e-mail beneficjentów. - Materiały informacyjne prezentowane w portalach internetowych i/lub w prasie obejmujących obszar LSR. - Spotkanie podczas Sesji Rady w każdej gminie lub spotkanie online. 	Mieszkańcy, przedsiębiorcy, działacze społeczni, osoby do 34 roku życia	<ul style="list-style-type: none"> - Wzrost świadomości grup docelowych na temat wdrożonej LSR,
Poinformowanie o planowanym konkursie	<ul style="list-style-type: none"> - Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej. - Artykuły na stronie internetowej LGD, stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD, na profilu LGD na portalu społecznościowym. - Newsletter – wysłanie informacji. - Spotkanie informacyjne otwarte w każdej gminie LGD lub spotkanie online. - Szkolenie dla potencjalnych beneficjentów lub szkolenie online. 	Mieszkańcy, przedsiębiorcy, działacze społeczni, osoby do 34 roku życia	<ul style="list-style-type: none"> - Przygotowanie grup docelowych w tym defaworyzowanej do realizacji planowanych operacji, - zweryfikowanie stosowanych metod komunikacji.

<p>Poinformowanie o wynikach konkursu</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Informacja na stronie internetowej LGD, na profilu LGD na portalu społecznościowym. 	<p>Wnioskodawcy, mieszkańcy, przedsiębiorcy, działacze społeczni, osoby do 34 roku życia</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Przygotowanie grup docelowych, w tym defaworyzowanej do realizacji planowanych operacji, - przygotowanie LGD do efektywniejszego planowania kolejnych konkursów i prowadzenia niezbędnych działań informacyjno-edukacyjnych, - zweryfikowanie stosowanych metod komunikacji.
<p>Poinformowanie o planowanych i dokonanych zmianach</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Artykuły na stronie internetowej LGD, na profilu LGD na portalu społecznościowym. - Newsletter – wysłanie informacji. 	<p>Mieszkańcy, przedsiębiorcy, działacze społeczni, osoby do 34 roku życia</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Aktualizacja dokumentu dostosowana do potrzeb grup docelowych, - poznanie aktualnych potrzeb i problemów, - dostosowanie elementów LSR do bieżącej sytuacji społeczno-gospodarczej grup docelowych.

Tabela 3 Metody komunikacji planowane do wykonania na różnych etapach wdrażania LSR

Lp.	Metody komunikacji	Osiągany wskaźnik	ETAP/cel/wartość wskaźnika					
			2016 – Rozpoczęcie realizacji LSR	W latach 2017–2021 (2020) [2022]	2023 Zakończenie realizacji LSR	Przed każdym konkuresem	Po każdym konkursie	Przy zmianie zapisów LSR i dokumentów powiązanych
1.	Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej.	Liczba instytucji, w których umieszczono ogłoszenie	12	-	3	3	-	-
2.	Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w sołectwach obszaru LGD.	Liczba sołectw, w których umieszczono ogłoszenie	37	-	-	-	-	-
3.	Artykuły na stronie internetowej LGD.	Liczba wejść na stronę internetową z artykułem	546	229	457	229	130	154
4.	Artykuły na stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD.	Liczba artykułów	3	-	1	1	-	-
5.	Artykuły na profil LGD na portalu społecznościowym.	Liczba osób, które zobaczyły artykuł	46	46	46	46	46	46
6.	Newsletter – wysłanie informacji.	Liczba osób zapisanych do newslettera, do których została wysłana informacja	46	-	-	46	-	46
7.	Prezentacja informacji podczas wydarzeń na obszarze LGD.	Liczba wydarzeń	6	3 (0)	-	-	-	-
8.	Spotkanie informacyjne otwarte w każdej gminie LGD./lub spotkanie online	Liczba spotkań w każdej gminie / lub liczba spotkań online	-	1	-	1	-	-
9.	Dyżur pracownika LGD w poszczególnych gminach w wyznaczonych terminach.	Liczba osób korzystająca z doradztwa podczas dyżuru	30	-	-	-	-	-
10.	Ulotka informacyjna dystrybuowana na obszarze LGD.	Liczba edycji ulotek	-	2	2	-	-	-
11.	Biuletyn LGD w wersji elektronicznej.	Liczba wejść na stronę internetową z zamieszczonym biuletynem	-	457	457	-	-	-
12.	Utworzenie mobilnego punktu doradztwa i informacji.	Liczba mobilnych punktów w każdej gminie	-	4	-	-	-	-

		członkowskiej						
13.	Ankiety oceniające poziom zadowolenia z działań informacyjnych i doradczych	Ilość wypełnionych ankiet	229	120 [40]	20	-	-	-
14.	Informacja i doradztwo w siedzibie LGD.	Liczba osób korzystająca z doradztwa	150	120/ (60) [20]	-	-	-	-
15.	Kontakt poprzez rozmowę telefoniczną, e-mail, media społecznościowe, formularza zgłaszania opinii na stronie internetowej.	Liczba osób korzystających z doradztwa	-	60 [30]	-	-	-	-
16.	Szkolenie dla potencjalnych beneficjentów lub szkolenie online	Ilość osób uczestniczących w szkoleniach	-	15	-	-	-	-
17.	Materiał informacyjny w radiu obejmującym obszar LSR lub w telewizji lokalnej	Potencjalna liczba odbiorców	4 571	-	-	-	-	-
18.	Materiał informacyjny w portalach internetowych obejmujących obszar LSR.	Potencjalna liczba odbiorców	4 571	-	-	-	-	-
19.	Materiał informacyjny w portalach internetowych i/lub w prasie obejmującej obszar LSR.	Liczba zamieszczonych artykułów	-	1	1	-	-	-
20.	Spotkanie podczas Sesji Rady w każdej gminie lub spotkanie online	Liczba spotkań w każdej gminie lub liczba spotkań online	1	1	1	-	-	-
21.	Przekazanie informacji do głównych i regionalnych Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich.	Liczba przekazanych informacji	1	-	-	-	-	-
22.	Spotkanie dla grupy defaworyzowanej określonej w LSR lub spotkanie online	Liczba spotkań	1	1	-	-	-	-
23.	Spotkanie informacyjne dla potencjalnych beneficjentów (grupy docelowej) konkursu w każdej gminie lub spotkanie online	Liczba osób, która wzięła udział w spotkaniach	30					
24.	Utworzenie mobilnego punktu doradztwa i informacji.	Ilość osób korzystających z doradztwa	46					

25.	Kontakt poprzez funkcję pracownika online lub formularza zgłaszania opinii na stronie internetowej.	Liczba osób	30					
26.	Kontakt poprzez rozmowę telefoniczną.	Liczba osób	30					
27.	Kontakt poprzez wiadomość e-mail i w mediach społecznościowych.	Liczba osób	30					
28.	Materiał informacyjny w prasie obejmujący obszar LSR.	Potencjalna liczba odbiorców	4571					
29.	Spotkanie informacyjne otwarte w każdej gminie LGD lub spotkanie online	Liczba osób, która wzięła udział w spotkaniach	30					
30.	Ulotka informacyjna dystrybuowana na obszarze LGD.	Ilość rozdysponowanych ulotek	2286					
31.	Bezpłatny biuletyn LGD w wersji papierowej i elektronicznej	Liczba wydanych egzemplarzy biuletynu	457					
32.	Ankieta elektroniczna rozsyłana na adresy e-mail beneficjentów	Liczba wypełnionych i zwróconych ankiet		40% beneficjentów	60% beneficjentów			